

"ETIOPIASSA OVAT JUURENI, MUTTA OLEN ISRAELILAINEN "
Kuuluminen ja kuulumattomuus Israelissa asuvien etiopialaissiirtolaisten arjessa

Heidi Nissinen
Maisterintutkielma
Etnologia
Kulttuuripolitiikan
maisteriohjelma
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Historian ja etnologian laitos
Tekijä Heidi Nissinen	
Työn nimi "Etiopiassa ovat juureni, mutta olen israelilainen" - Kuuluminen ja kuulumattomuus Israelissa asuvien etiopialais-siirtolaisten arjessa	
Oppiaine Etnologia (Kulttuuripolitiikan maisteriohjelma)	Työn laji Maisterintutkielma
Aika 31.5.2021	Sivumäärä 99
Tiivistelmä <p>Tutkielmassa tarkastellaan Israelissa asuvan etiopialaisvähemmistön kuulumisen (<i>belonging</i>) ja kuulumattomuuden (<i>non-belonging</i>) kokemuksia. Kuulumisen ja kuulumattomuuden kysymyksiä lähestytään tutkielmassa kolmen eri teeman identiteetin, uskonnon ja kansalaisuuden kautta. Tutkimuskysymyksiä ovat: Millaisia kuulumisen ja kuulumattomuuden kokemuksia Etiopiasta muuttaneilla siirtolaisilla on Israelissa (2000-luvulla)? Millaisia merkityksiä kuulumisen ja kuulumattomuuden kokemukset saavat suhteessa identiteetin, uskonnon ja kansalaisuuden teemoihin?</p> <p>Etiopiasta Israeliin saapuneita juutalaisia kutsutaan käsitteillä <i>Beta Israel</i> ja <i>Falasha</i>. Aikanaan Israeliin suurin osa etiopialaissiirtolaisista saapui Israelin valtion vuonna 1984 toteuttaman operaatio Mooseksen ja vuonna 1991 toteuttaman operaatio Solomonin yhteydessä. Nykyisin Israelissa asuu arvioiden mukaan noin 150 000 etiopialaista alkuperää olevaa juutalaista.</p> <p>Tutkielman aineisto koostuu kuudesta teemahaastattelusta. Haastatteluista neljä on nauhoitettu sekä litteroitu ja kahdesta haastattelusta käytössä on muistiinpanot. Lisäksi tutkielmassa hyödynnetään vaeltavaa havainnointia, joka on kirjattu ylös kenttäpäiväkirjaan muiden esimerkiksi haastatteluista tehtyjen havaintojen tueksi. Aineistoa tulkitaan sisällönanalyysin keinoin sekä aineisto- että teorialähtöisesti. Työssä kuulumisen ja kuulumattomuuden käsitteiden tarkastelussa on nojaututtu etenkin Nira Yuval-Davisin ajatuksiin. Työssä käytetyillä muilla teemoilla identiteetillä, uskonnolla ja kansalaisuudella on pyritty erittelemään kuulumisen ja kuulumattomuuden kokemusten ulottuvuuksia. Lisäksi työssä hyödynnetään toiseuden ja rasmin käsitteitä kuulumattomuuden tarkastelussa.</p> <p>Tutkielmassa tulkitaan, että kuulumisen ja kuulumattomuuden kokemukset ovat läsnä Etiopiasta saapuneiden israelilaisten arjessa eri tavoin tarkasteltavien teemojen yhteydessä. Lähtökohtaisesti he ovat Israelin kansalaisia sekä juutalaisen yhteisön jäseniä. Haastateltavat olivat kaikki eläneet sekä Etiopiassa että Israelissa ja kokivat yhteenkuuluvuutta molempiin maihin. Israelissa Etiopiasta saapuneet siirtolaiset kohtaavat toiseuttamista ja rodullistamista, joiden seurauksena he määrittivät olevansa "toisen luokan kansalaisia".</p>	
Asiasanat kuuluminen, kuulumattomuus, identiteetti, kansalaisuus, juutalaisuus, toiseus, rasismi	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

TAULUKOT

TAULUKKO 1 Haastateltavien ikä, sukupuoli ja haastattelun tallennusmuoto 38

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
1.1	Moninainen Israel	4
1.2	Beta Israel	7
1.3	Aiemman tutkimuksen esittely.....	11
1.4	Tutkimuskysymysten esittely ja tutkimuksen tarkoitus	14
2	TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	16
2.1	Kuuluminen ja kuulumattomuus	17
2.1.1	Identiteetti.....	20
2.1.2	Kansalaisuus	21
2.1.3	Toiseus ja toiseuttaminen	24
2.1.4	Rasismi ja rodullistaminen	27
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	32
3.1	Etnografinen tutkimus lähestymistapana	33
3.2	Aineiston esittely.....	37
3.2.1	Haastatteluaineisto.....	37
3.2.2	Havainnot kentältä.....	40
3.3	Aineiston analysointi.....	41
3.4	Tutkimuseettisiä pohdintoja ja tutkijan positio.....	44
4	”ETIOPIASSA OVAT JUURENI, MUTTA OLEN ISRAELILAINEN”	48
4.1	Luvattu maa – saapuminen Israeliin	49
4.2	Etiopialainen yhteisö Israelissa	53
4.3	Kieli ja identiteetti.....	57
5	”KUKA ON JUUTALAINEN?”	62
5.1	Yhdistävä juutalaisuus	63
5.2	Ulossulkeva juutalaisuus.....	65
5.2.1	Falash Mura	67
5.2.2	Kristittynä Israelissa	70
6	”TOISEN LUOKAN KANSALAINEN”	72
6.1	Rodullistettu vähemmistö	73
6.2	Tavoitteena muutos	77
7	LOPUKSI	84
	LÄHTEET.....	92
	LIITTEET	(teemahaastattelurunko)

1 JOHDANTO

Kesäkuussa vuonna 2015 Israelissa vuoti julkisuuteen valvontakameran video, jossa nuori israelilainen sotilas pahoinpideltiin. Etiopiassa syntynyt Israelin armeijan sotilas Damas Pikada joutui poliisin pahoinpitelemäksi. Video, jossa armeijan univormuun pukeutunut Pikada pahoinpideltiin, herätti laajasti huomiota sen tullessa julkaistuksi. Pikada pidätettiin syytettynä väkivaltaisesta käyttäytymisestä virkavaltaa kohtaan ja hänet vapautettiin vasta valvontakameramateriaalin vuodettua sosiaaliseen mediaan. Poliisiväkivaltaa ja vähemmistön kohtaamaa syrjintää ja rasismia vastaan järjestettiin laajoja mielenosoituksia Tel Avivissa ja myöhemmin myös Jerusalemissa. (Ben-Porat & Yuval 2019, 1.)

Saavuin saman vuoden huhtikuussa Israeliin suorittamaan korkeakouluharjoittelua Suomen suurlähetystössä Tel Avivissa vain muutamia viikkoja ennen mielenosoitusten käynnistymistä. Olin tietoinen maassa asuvasta etiopialaisvähemmistöstä jo ennen harjoitteluani, mutta en ollut perehtynyt heidän historiaansa tai asemaan juutalaisvaltiossa tarkemmin. Kiinnostuin seuraamaan aiheesta käytävää mediakeskustelua, ja englanninkieliset paikallislehdet¹ antoivat minulle ensimmäisen kuvan vallitsevasta tilanteesta Israelissa. Mediassa aiheesta käyty keskustelu yleisesti puolsi vähemmistön oikeuksia, mutta vähemmistön edustajien kannanotoissa välittyi turhautuminen ongelmakohtien sivuuttamiseen. Aiheeseen perehtyessäni huomasin, että vähemmistöllä on monisäikeinen historia, jossa pitkään kaivattu kotiinpaluu luvattuun maahan on toteutunut, muttei ongelmitta. Uteliaisuuteni herääminen johtui osittain aiemmista vaihto-opinnoistani Etiopiassa. Vietin kevään 2012 vaihto-opiskelijana Etiopian pääkaupungissa, Addis Abeba Universityn alaisuudessa toimivassa EiABC instituutissa, opiskellen kaupungistumista ja kestävästä kehitystä. Jälkikäteen tarkasteltuna vaihtolukuvuote-

---

¹ Päivittäin ilmestyviä englanninkielisiä sanomalehtiä Israelissa ovat muun muassa Haaretz, Jerusalem Post, Times of Israel ja Yedioth Ahronot.

ni vaikutti merkittävästi aiheeni valintaan, sillä lukiessani Etiopiasta Israeliin saapuneiden siirtolaisten historiasta, oli minulla jo ennakkoymmärrys olosuhteista ja kulttuurista Etiopiasa.

Tutkielmassani tarkastelen Israelissa asuvien Etiopiasta saapuneiden siirtolaisten kuulumisen ja kuulumattomuuden kokemuksia 2000-luvulla. Lähestyn kuulumisen ja kuulumattomuuden kysymyksiä kolmen eri teeman kautta: identiteetin, uskonnon ja kansalaisuuden. Lisäksi sivuan toiseuden ja rasismien käsitteitä. Toteutin aineiston keräämisen harjoitteluni aikana Israelissa, ja aineistoni koostuu kuudesta haastattelusta ja kenttäpäiväkirjasta.

Yhteiskunnallisesti merkittäviä teemoja ei voi tutkia pysäytetyssä tyhjiössä tai analysoida erillisessä aikakapselissa. Olennaista tutkijana onkin huomioida se, että tutkimuskenttä ei ole koskaan valmis, vaan elää jatkuvassa muutoksen tilassa (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 12–13). Työssäni aineiston keräämisen ja tutkielman palauttamisen välillä on vierähtänyt tovi, joka näkyy esimerkiksi siinä, että yhteiskunnallinen keskustelu ja keskustelua määrittävät käsitteet ovat muuttuneet kuluneen viiden vuoden aikana. Seurasin harjoitteluni jälkeen ajoittain israelilaisia sanomalehtiä Times of Israelia, Jerusalem Postia ja etenkin Haaretzia, sillä halusin saada käsityksen, oliko tilanne Israelissa muuttunut. Huolestuttavaa on ollut, että 2015 sattunut välikohtaus ei jäänyt ainoaksi. Esimerkiksi muutamaa vuotta myöhemmin kesällä 2019 vapaalla ollut poliisi ampui etiopialaistaustaisen 18-vuotiaan Solomon Tekan. Tapauksen yksityiskohdat ovat epäselvät², mutta kuten vuonna 2015 välikohtauksen seurauksena Israelissa järjestettiin useita rasismia vastustavia mielenosoituksia. (Shpigel, 2020.)

Yhdysvalloista liikkeelle lähtenyt Black Lives Matter -liike ja siitä virinnyt tutkimuskenttä resonoi tutkielmani aiheen kanssa. Tutkijat Minna Seikkula ja Suvi Keskinen nostavat esille, että Black Lives Matter näkyy esimerkiksi Suomessa niin, että keskusteluun rasismista ottavat kantaa yhä voimakkaammin rasismia kohtaavat ihmiset itse (Seikkula & Keskinen 2021, 9). Mielestäni tämä sama ilmiö on havaittavissa myös Israelissa. Näin ollen, vaikken suoraan tartu rasismiin tutkimusaiheena, niin pyrin huomioimaan muuttuvan ilmapiirin työni kontekstoinnissa, käsitevalinnoissa ja reflektioivassa tutkimusotteessa. Tutkielmaa kirjoittaes-

---

² Oikeudessa on käyty läpi tilannetta, jossa voimakkaasti päihtynyt nuori joutui vapaalla olleen poliisin ampumaksi. Poliisi on tuonut esille, että hän tähtäsi ampuessaan maahan nuorten sijaan, joten kimmonnut luoti oli vahinko. Joka tapauksessa aseenkäyttöä tilanteessa on kritisoitu ja poliisi sai syytteen kuolemantuottamuksesta. (Shpigel, 2020.)

sani olen pitänyt mielessä sen, että rasismi on ilmiönä moninainen ja aina sidottu aikaan sekä paikkaan. Tämän huomioiden on muistettava, että Israelissa on kyse hyvin erilaisesta ilmiöstä kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa. Esimerkiksi tutkija Steven Kaplan (1999) huomauttaa, etteivät etiopialaiset ole identifioituneet mustiksi ennen Israeliin muuttamista, jolloin tarve määrittellä tulijat "rodun" perusteella vasta muodostui (Kaplan 1999, 538.)

Tutkielmani rakenne etenee seuraavasti: johdannon alaluvuissa avaan lyhyesti tutkimukseen vaikuttavia taustoja, jotka koen lukijalle olennaiseksi tietää tutkielmaani tarttuessaan. Tarkastelen ensin juutalaisvaltion moninaisuutta ja siihen vaikuttavia historiallisia tekijöitä. Seuraavaksi avaan tutkimuksessani keskiössä olevan etiopialaisvähemmistön historiaa, matkaa Israeliin sekä nykytilannetta juutalaisvaltiossa. Tämän jälkeen esittelen lyhyesti Israelissa asuvan etiopialaisen vähemmistön parissa tehtyjä tutkimuksia, keskittyen tutkielmani kannalta keskeisiin teoksiin. Johdannon lopuksi esittelen lukijalle tutkimuskysymykseni sekä avaan tutkimukseni tarkoitusta. Seuraavassa luvussa kaksi esittelen valitsemani avainkäsitteet sekä käsitteisiin linkittyvän teoreettisen taustan. Lukuun kolmanteen lukuun olen koonnut tutkimusprosessini punaisen langan. Esittelen ensin, kuinka lähestyin tutkimaani ilmiötä etnografista lähestymistapaa hyödyntäen. Sen jälkeen esittelen keräämäni aineiston samalla aineiston keruuprosessia auki kirjoittaen. Tämän jälkeen siirryn aineiston analysoinnin pariin niin, että tuon esille valitsemani aineiston analysointimenetelmät sekä kuinka analysointiprosessi eteni. Luvun lopuksi pohdin tutkielmaani liittyviä eettisiä kysymyksiä sekä tutkijan positiota suhteessa tutkimukseen. Luvut viisi, kuusi ja seitsemän ovat aineistooni keskittyviä analysointilukuja, joissa nostan esille tutkimuskysymysteni kannalta keskeisimmät teemat. Analysointilukuni eivät rajaudu tiukasti tiettyihin teemoihin kuten identiteetti, uskonto ja kansalaisuus, sillä koin mahdottomaksi erotella haastatteluaineistoni perusteella puhtaasti vain yhtä teemaa käsittelevät lukuja. Sen sijaan pyrin erilaisilla painotuksilla läpivalaisemaan lukijalle aineistoani eri näkökulmista käsin, pitäen kuitenkin toistensa kanssa limittäiset osat alueet luonnollisesti toisiinsa kiinnittyneinä. Ensimmäisen analysointiluvun "*Olen israelilainen, mutta juureni ovat Etiopiassa*" pääpaino on identiteetin teemoissa: paikan, yhteisön ja kielen kautta. Toisessa analysointiluvussa "*Kuka on juutalainen*" läpivalaisen aineistoani uskonnon teeman kautta. Viimeisessä analysointiluvussa "*Toisen luokan kansalainen*" keskiössä ovat kansalaisuuden teemat, joiden rinnalla sivuan myös toiseuden ja rasismin käsitteitä. Seitsemännessä luvussa vedän yhteen tutkielmani pääkohdat ja tarkastelen tutkimusprosessiani.

1.1 Moninainen Israel

Israelin valtio on mielenkiintoinen polttopiste, jossa risteävät niin uskonnolliset, historialliset, kulttuuriset kuin poliittiset ulottuvuudet. Pieni maakaistale Välimeren rannalla on toiminut niin historiallisesti kuin vielä nykypäivänä poliittisena ilmapuntarina, jossa vaikuttavat lukuisten valtion sisäisten toimijoiden lisäksi useat ulkopuoliset tahot. Suomesta käsin tarkasteltuna uutiskynnyksen ylittävät tapaukset koskevat usein Israelin valtion ja palestiinalaisalueiden välillä vallitsevaa tulehtunutta konfliktia, joka on jatkunut Israelin valtion perustamisesta lähtien. Lisäksi konfliktiin lisäävät jännitettä ajoittain esimerkiksi ympäröivät arabivaltiot sekä Yhdysvallat. Tutkielmassani en keskity maassa vallitsevaan jännitteeseen ympäristöön, mutta on hyvä pitää mielessä, että poliittinen, kulttuurinen ja uskonnollinen kietoutuvat valtiossa usein erottamattomasti yhteen. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että Israel on yksi maailman valtioista, jolla ei edelleenkään ole tarkkoja rajoja, johtuen etenkin palestiinalaisalueiden miehityksestä. Jännitteet näkyvät arkielämässä väkivallan uhkana, joka ajoittain konkretisoituu yksittäisistä väkivallan teoista, aseellisiin konflikteihin sekä sotatoimiksi luokiteltaviin selkkauksiin alueiden välillä.

Israelin valtio perustettiin vuonna 1948 toisen maailmansodan jälkimainingeissa Iso-Britannian vetäydyttyä Palestiinan mandaattialueelta (Dowty 2013, 308–309). Historiantutkijat Jean-Christophe Attias ja Esther Benbessa näkevät, että Israelin valtion perustamiseen johtaneet poliittiset vaikuttimet kietoutuvat pyhien tekstien, Raamatun ja Koraanin, tulkintaan juutalaisille luvatussa maasta (Attias ja Benbassa 1998, 2–7). Alan Dowty toteaa, että valtion synnyn taustalla on myös 1800-luvun lopulla käynnistynyt sionistinen liike. Theodore Herzlin kirjoittamana manifesti, *Juutalainen valtio* (1896)³, toimi kimmokkeena poliittiselle liikkeelle, joka myöhemmin johti Israelin valtion perustamiseen. (Dowty 2013, 308–311.) Historioitsija Jouni Turtiainen huomauttaa, että juutalaisvaltion alueella on perustamisesta lähtien asunut palestiinalaisväestö ja tämän historian seurauksena Israel on yksi maailman valtioista, jonka tarkat rajat ovat edelleen määrittelemättä (Turtiainen 2003, 33).

---

³ Ranskassa toimittajana työskennellyt Theodore Herzl julkaisi vuonna 1896 utopistisen poliittisen pamfletin *Juutalaisvaltio* (*Der Judenstaat*, *The Jews' State*) kannanottona Ranskassa havaitsemalleen antisemitismille (Dowty 2013, 309).

Juutalaisvaltion käsite on monitulkinnallinen. Dowty (2013) mukaan Israel ei vastaa valtiona länsimaista ihannetta uskonnon ja valtion erillisyydestä, mutta sitä ei myöskään voi luokitella teokratiaksi vaan todellisuus on jossain näiden kahden välillä. Juutalaisuus ei ole yksiselitteisesti valtionuskonnon asemassa, vaan Israelissa on 13 tunnustettua valtion tukemaa uskontoa. Juutalaisten asema valtiossa on muiden uskontojen edustajien mukaan silti etuoikeutettu. (Dowty 2013, 322.) Juutalaisille ”luvattu maa” näyttäytyy myös paluuna kotiin ja loppuna juutalaisen kansan vaellukselle ilman kotimaata. Kuitenkin maahan muuttaviin juutalaisiin ja kansalaisuutta hakeviin juutalaisiin suhtaudutaan joissakin tapauksissa varauksella (Attias & Benbassa 1998, 224–225).

Väitöskirjassaan Jouko Jääskeläinen havainnoi, että Israelin valtion itsenäisyysjulistuksessa juutalaiset määritellään kansaksi, jolla nähdään muotoutuneen jo varhaishistoriassa henkinen, uskonnollinen ja poliittinen identiteetti (Jääskeläinen 2008, 105). Ensimmäisessä juutalaisuuteen kuulutaan syntymän kautta ja Hannu Juusolan mukaan juutalaisuuden pitkän etnisen historian myötä juutalaisia voidaankin pitää etnisuskonnollisena ryhmänä (Juusola 2002, 35). Juusola toteaa juutalaisen identiteetin häilyvän uskonnon ja etnisyyden välillä. Jaottelu maalliseen ja uskonnolliseen on perinteiselle juutalaisuudelle vierasta, sillä Jumalan opetus on kaikkialla ja kaikki kysymykset ovat uskonnollisia. Näin ollen kansalliset kysymykset ja politiikka ovat olleet läsnä jo varhaisjuutalaisuudessa. (Juusola 2002, 24–25.) Vaikka itsenäisyysjulistus luokin idealistisen kuvan, tuo se myös samalla esille juutalaisuuden ja juutalaisen kansalliskäsityksen pyrkineen kansalliseen eheyteen ja yhteisöllisyyteen jo varhaisessa vaiheessa (Jääskeläinen 2008, 144–145). Attias ja Benbassa tulkitsevat, että 2000-luvulle siirryttäessä Israelin valtion voidaan nähdä olevan risteyskohdassa, jossa sen tulevaisuus ei ole enää vain sionistisen liikkeen määrittelemä. Tätä he kuvaavat valtion aikuistumisen kriisinä, joka tuo tuoreita näkökulmia yhteiskunnalliseen keskusteluun. (Attias ja Benbassa 1998, 4.) Vaikka Attias ja Benbassa viittaavatkin aikuistumisen kriisiin yhteydessä historiallisessa kontekstissa etenkin valtion rajojen, oikeuksien ja maanomistuksen kysymyksiin, katson vastaavien tuoreiden näkökulmien olevan vahvasti läsnä myös muilla yhteiskunnan osa-alueilla sionistisen liikkeen merkityksen väistyessä.

Nykyisin Israelin yhteiskunta on moninainen ja se koostuu useista etnisistä ryhmistä ja uskontokunnista. Juutalaisvaltiossa keskeisessä asemassa on monilla tavoin uskonto. Maassa asuu noin 9 miljoonaa asukasta (Maailmanpankki 2019) ja lisäksi se edustaa kaikkien maail-

man juutalaisten uskonnollista kotimaata. Israelissa asuvista juutalaisista suurin osa on Saksasta ja Itä-Euroopasta tulleita ashkenasijuutalaisia ja heidän jälkeläisiään. Toiseksi suurimman ryhmän muodostavat Etelä-Euroopasta sekä Afrikan pohjoisosista saapuneet sefardijuutalaiset.⁴ Pienempiä juutalaisryhmiä ovat muun muassa arabijuutalaiset, jemeniitit sekä Etiopiasta tulleet juutalaiset. (Dowty 2013) Israelilainen yhteiskunnan moninaisuus on nähty myös yhtenäisyyden kannalta haasteena. Valtion toimet ovat ajoittain suuntautuneet "sulatusuuni" -tavoitteeseen, jossa eri väestöryhmiä rohkaistaan hylkäämään alkuperäiset kulttuurinsa ja omaksumaan yhteinen "valtakulttuuri" (Davidovitch & Aylin 2020, 361).

Attiaksen ja Benbessan teoksessa tarkastellaan luvatus maan käsitettä ensin myyttisellä tasolla ja sitten peilaten Israelin syntyhistoriaan. He lähtivät teoksessaan ranskalaisen historioitsijan Pierre Vidal-Naquetin ajatuksesta, jonka mukaan myytti ei ole totuuden vastakohta kuten totuus ei ole valheen vastakohta; näin ollen myytit elävät todellisuuden rinnalla⁵. (Attias ja Benbassa 1998, 4.) Mielestäni Attiaksen ja Benbessan valitsema lainaus kiteyttää yhden Israelin valtion keskeisimmistä olemuksista. Asiat ovat harvoin yksiselitteisiä ja Israelissa politiikan, uskonnon ja historian yhteen kietoutuminen on implisiittisesti läsnä arkielämässä. Myyttinen ja todellinen maailma kohtaavat muun muassa ajatuksessa, että Israelin valtio on perustamisestaan lähtien edustanut myös kotia kaikille maailmassa asuville juutalaisille. Israelin lain mukaan jokainen juutalainen maailmassa on oikeutettu "palaamaan" Israeliin ja hakemaan Israelin valtion kansalaisuutta (Turtiainen 2003, 19). Näin ollen Israelin valtio on ainutlaatuinen. Lähi-idän kysymyksiin perehtynyt toimittaja Hannu Reime (2018) kirjoittaa kolumnissaan vuonna 2018 hyväksytystä kiistanalaisesta lakiuudistuksesta, joka takaa Israelin aseman kaikkien maailman juutalaisten kansallisvaltiona. Samaisen lakiuudistuksen yhteydessä arabikansalaisten asema heikentyi entisestään, sillä arabian kieli menetti asemansa virallisena kielenä, vaikka kansalaisista viidennes on arabeja. Reime huomauttaa myös, että lain myötä Israelista tuli valtio, joka ei ensisijaisesti kuulu vain siellä asuville kansalaisilleen. (Reime 2018.)

---

⁴ Usein juutalaisuutta lähestytään Israelissa näiden kahden ryhmän kautta johtuen esimerkiksi siitä, että uskonnollisen hallinnon johdossa on kaksi ylläkirjattua, ashkenaaninen ja sefardinen (Harviainen 1998, 160).

⁵ Pierre Vidal-Naquetin lainaus, johon Attias ja Benbassa viittaavat: *“Things are not so simple. Myth is not opposed to the real as the false to the true; myth accompanies the real.”* (Attias & Benbassa 1998, 4).

1.2 Beta Israel

Etiopiassa asuu yli 75 eri etnistä väestöryhmää ja siellä puhutaan yli sataa eri kieltä (Onolemhemhen & Gessesse 1998, 5). Yhden pienen maassa asuvan etnisen ja uskonnollisen vähemmistön ovat aikanaan muodostaneet etenkin pohjoisessa Gonderin alueella asuvat juutalaiset. Etiopian juutalaiset kutsuvat itseään nimellä Beta Israel⁶ tai Falasha⁷. Durrenda Nash Onolemhemhenin ja Kebebe Gessessen (1998) mukaan Etiopiassa juutalaiset ovat muodostaneet jo vuosituhansien ajan pienen, mutta tunnistettavan, juutalaisia perinteitä vaalivan vähemmistön. Vaikka heidän alkuperänsä on kiistelty ja he ovat osa etiopialaista väestöä, identifioituvat he vahvasti omaksi väestöryhmäkseen esimerkiksi uskonnollisesti ja kulttuurisesti. (Onolemhemhen & Gessesse 1998, 1 & 13–19.)

Historiallisesti tarkasteluna Etiopiassa asuvien juutalaisten tarinan voidaan ajatella alkavan jo kahden tuhannen vuoden takaa, jolloin raamatullisina aikoina juutalaisten kerrotaan lähteneen Egyptistä. Etiopian juutalaiset uskovat olevansa yksi historian kirjoihin kadonneista israelilaisista heimoista (*the lost tribe of Dan*), jotka joutuivat 722 eKr. assyrialaisien vangitsemiksi. Toisen uskomuksen mukaan he ovat Kuningas Solomonin ja kuningatar Sheban jälkeläisiä. Tarinoiden mukaan Etiopiassa asuvat juutalaiset olivat eurooppalaisia 1800-luvun loppupuolella kohdatessaan yllättyneitä kuullessaan, että on olemassa myös valkoisia juutalaisia, sillä he olivat uskoneet olevansa maailman ainoita juutalaisia. (Onolemhemhen & Gessesse 1998, xix-xxi.)

Etiopiassa juutalainen vähemmistö on kohdannut juutalaisvastaisuutta ja heidän asemansa on ollut valtaväestöön verrattuna heikko. Heidän oikeuksiaan oli rajattu esimerkiksi niin etteivät he voineet omistaa maata, heidän ammatinharjoittamismahdollisuuksiaan oli rajattu tiettyjen ammattien pariin ja heidän uskottiin harjoittavan taikuutta⁸, joka lisäsi vähemmistön koke-

---

⁶ Sananmukaisesti Beta Israel tarkoittaa Israelin taloa (*House of Israel*). Käsite Beta Israel ei ole yleisessä käytössä Israelissa, vaan sitä käyttävät etenkin yhteisön jäsenet sekä tutkijat. (Teferra 2018, 489.)

⁷ *Falasha* käsite on käytössä Etiopian juutalaisten keskuudessa etenkin heidän puhuessaan elämästään Etiopiassa. Käsite viittaa heidän tilanteeseensa, jossa he eivät ole oikeutettuja omistamaan maata. Mutta sillä on myös symbolinen taso, jossa *falashat* ovat muukalaisia maassa, joka ei kuulu heille. Näin ollen se on myös suora viittaus vaeltavaan juutalaisten kansaan. (Salamon 1999, 22.)

⁸ Onolemhemhen ja Gessesse mainitsevat yhdeksi syrjinnän muodoksi Etiopiassa *Buda* -ilmiön. Vähemmistöä kutsuttiin nimellä Beta Israel *buda*. *Buda* tarkoittaa ilkeää silmää (*evil eye*) ja se pitää sisällään taikauskaisia ajatuksia voimista, joilla muunnetaan eläinhahmoon kuten hyeenaksi tai kirotaan kanssaihmisä. Tämän seurauksena vähemmistöön suhtauduttiin vastentahtoisesti ja jopa peläten. (Onolemhemhen & Gessesse 1998, 13–19.)

maan syrjintää valtaväestön toimesta (Salamon 1999, 80). Kaplanin tutkimuksiin viitaten Schwarz (1998) tuo esille, että 1900-luvun taitteessa kristityt lähetystyöntekijät kiinnostuivat Etiopiassa asuvasta juutalaisvähemmistöstä. Vaikka kristinuskoon käännetettyjen määrä vähemmistön parissa ei ollut suuri, oli heidän kohtaamisensa merkittävä tulevaisuutta ajatellen. Lähetystyö nosti Etiopian juutalaiset kansainvälisen juutalaisyhteisön tietoisuuteen ja etenkin Euroopassa heräsi kiinnostus vähemmistön aseman parantamiseksi. (Schwarz 1998, 34.)

Etiopian juutalaiset eivät verrattuna muihin juutalaisiin kuitenkaan nauttineet lähtökohtaisesti tunnustettua oikeutta palata luvattuun maahan. Vuonna 1973 sefardi ylipappi Ovadia Yosef⁹ tunnusti Etiopiassa asuvien yhteisön jäsenten juutalaisuuden ja kaksi vuotta tämän jälkeen he olivat oikeutettuja paluumuuttamaan Israeliin lainmukaisesti (Schwarz 1998, 39). Tosin keskustelu Beta Israelin uskonnollisesta oikeaoppisuudesta jatkuu edelleen ja esimerkiksi Israelissa on edelleen tahoja, jotka kyseenalaistavat heidän tulkintansa ja tapansa. Suurena erona on muun muassa uskonnollisen kirjallisuuden asema Etiopian juutalaisuudessa. Esimerkiksi Etiopian juutalaiset eivät olleet tietoisia juutalaisesta lakikokoelmasta, *halakhasta*¹⁰, kuin vasta 1800-luvulta eteenpäin lähetystyön myötä (Kuronen 1999, 6; Schwarz 1998, 37–38).

Vallitsevat olosuhteet huomioiden tulijoiden motiivina saapua Israeliin on nähty sekä ideologiset että taloudelliset perusteet. Maahan muuttamisen toteuduttua heidän mahdollisuutensa palata Etiopiaan oli heikko, näin ollen tulevaisuutta oli suunniteltava uudessa kotimaassa. (Schwarz 1998, 28.) Vuosina 1979–1984 tuhansia etiopialaisia vaelsi maanpakoon Sudaniin. Pieni ryhmä Etiopian juutalaisia pelastettiin Sudanista pakolaisleiriltä Israeliin. Heidän nähdään usein olevan ensimmäinen sysäys kohti suurempia siirto-operaatioita ja heidän vaelluksensa kärsimyksineen on osa Etiopian juutalaisten tarinaa Israelissa. Vaikka muuttoliikettä tapahtui jossain määrin jo aiemmin, suurin osa Israelin etiopialaisista on saapunut maahan Israelin valtion siirto-operaatioiden avulla. Operaatio Mooses toteutettiin vuonna 1984 ja sen myötä Israeliin saapui yli 7000 Etiopian juutalaista. Muutaman vuoden päästä vuonna 1991 toteutettiin toinen suuri siirto-operaatio Solomon, jonka yhteydessä Israeliin saapui 14 500 Etiopian juutalaista. Solomon toteutettiin vain 36 tunnin aikana. Operaatioiden tarkoituksena oli saattaa juutalaistaustaiset etiopialaiset turvaan Etiopiassa vallitsevista epävakaisista oloista.

---

⁹ Sefardi ylipappi (*The Sephardi chief rabbi of Israel*) on toinen kahdesta rabbista, jotka muodostavat korkeimman uskonnollisen tahon (*The Chief Rabbinate*) Israelissa (Harviainen 1998, 160).

¹⁰ Halakhah (*halachah, halacha*) viittaa hepreaksi sananmukaisesti tapaan kulkea (*way of going*). Juutalainen lakikokoelma (*The Rabbinical Law*) ohjaa juutalaista elämäntapaa. (Cohn-Sherbok 1995, 67.)

Etiopialaisia on saapunut myös myöhemmin suurempina ryhminä. Vuonna 1999 Quaran alueelta Etiopiasta saapui 3500 juutalaista. (Teferra 2018, 491–492.)

Ensimmäisissä siirto-operaatioissa maahan saapuneista etiopialaisista suurin osa oli heikosti koulutettuja maanviljelijöitä. Lukutaidottomuus oli tulijoiden keskuudessa yleistä. Kieli- ja kulttuurihaasteet sekä vastaanottajien ennakkoluulot vaikeuttivat sopeutumista länsimaiseen Israelin yhteiskuntaan. Tulijoiden integroitumista hidasti myös sijoittaminen tilapäisasuntoihin syrjäseudulle. Tämänkaltainen asuttamispolitiikka ei antanut tulijoille mahdollisuuksia luoda kontakteja israelilaisiin yhteisöihin, vaan eristi heidät yhteiskunnan ulkopuolelle. (Schwarz 2001; Kuronen 1999, 42–56.) Myös tulijoiden uskonnollinen vakaumus kyseenalaistettiin. Vaikka heidän asemansa juutalaisina oli tunnustettu johtavan uskonnollisen auktoriteetin toimesta, saatettiin heihin silti suhtautua ”puolijuutalaisina”. (Onolemhemhen & Gessesse 1998, 42.)

Etiopialaisvähemmistön lyhyessä historiassa Israelissa on ollut muutamia huomiota herättäneitä vastoinkäymisiä, joissa valtion toimet vähemmistöä kohtaan on tuomittu syrjivinä ja jopa rasistisina. 1990-luvulla ilmeni tietoa siitä, että etiopialaistaustaisten verenuovuttajien verta oli tuhottu. Toimintaa perusteltiin hepatiitti- ja HI-virustartuntojen yleisyydellä Etiopiasta tulleiden keskuudessa. (Ben-Porat & Yuval 2019, 120; Kuronen 1999, 120–122.) Niin kutsutun veriskandaalin seurauksena Israelissa toteutuivat ensimmäiset Beta Israelin oikeuksia vaatineet mielenosoitukset. Toinen vastaavanlainen laajasti huomiota herättänyt tapaus paljastui vuonna 2013, kun Israelin terveysministeriö myönsi ohjeistaneensa, että Etiopiasta saapuneille naisille oli annettava pitkäkestoisia ehkäisyrokotteita. Naiset eivät aina olleet tietoisia saamansa rokotteen tarkoituksesta tai haittavaikutuksista ja osa koki tullessaan jopa painostetuksi rokotteen ottamiseen. Rokotteet selittävät, miksi vähemmistön parissa syntyvyys on laskenut. (Nesher 2013).

Vuonna 2018 Israelissa asui noin 150 000 etiopialaista alkuperää olevaa juutalaista, joista arviolta 86 000 olivat syntyneet Etiopiassa ja noin 65 000 Israelissa (Central Bureau of Statistics, 2019). Yhteisön kohtaamat ennakkoluulot ja ”todellisen” juutalaisuuden epäileminen ovat vaikeuttaneet Etiopian juutalaisten integroitumista israelilaiseen yhteiskuntaan. Tilastoja tarkastellessa on nähtävissä, etteivät etiopialaistaustaiset ole vieläkään saavuttaneet yhdenvertaista asemaa Israelissa. Vuonna 2018 etiopialaistaustaisten israelilaisten tulotaso on keski-

määrin 35 prosenttia heikompi valtaväestöön verrattuna (Central Bureau of Statistics, 2019). Tutkimusten mukaan etiopialaistaustaiset israelilaiset ovat heikommin koulutettuja kuin juutalainen valtaväestö. Yli puolet Israelin etiopialaisista elää köyhyydessä ja vain puolet on käynyt lukion. (Taub Center for Social Policy Studies in Israel, 2015.) Israelilaisessa sanomalehti Haaretzissa uutisoitiin keväällä 2021, että koulumenetystä vertailtaessa tutkimusten mukaan etiopialaista alkuperää olevat menestyvät edelleen heikommin. Aiemmin selittävänä tekijänä on nähty puutteellinen kielitaito, mutta toisen tai kolmannen polven maahanmuuttajien kohdalla kielitaitoa ei enää nähdä merkityksellisenä tekijänä. Uutisessa haastateltavat nostavat esille, että menestykseen vaikuttaa oppilaiden kohtaama syrjintä ja rasismi. Esimerkiksi haastateltu vanhempi kommentoi lastensa opettajan sanoneen suoraan, ettei lapsi kuulu "oikeaan etniseen ryhmään" lapsen toivoessa siirtoa edistyneiden ryhmään. (Kashti 2021.) Vastaavia haasteita on havaittavissa myös vähemmistön työllistymisen osalta. Tilastot osoittavat palkkaeroja korkeasti koulutetun väestön parissa riippuen siitä, onko kyseessä valtaväestön edustaja vai etiopialaistaustainen. Lisäksi tutkimusten mukaan vähemmistöllä on heikommat mahdollisuudet päästä opiskelemaan arvostettuja aloja, joilla on korkeampi palkkataso. (Taub Center for Social Policy Studies in Israel, 2015.) Haaretzin uutisessa (2020) nostetaan esille, että johtotehtäviin työllistyminen on myös koettu vaikeaksi huolimatta siitä, että koulutustaso ja kokemus vastaisivat haettavaa tehtävää. Uutisessa tuodaan esille, kuinka jo amharankielinen¹¹ nimi vaikuttaa työhaastattelussa. (Heruti-Sover 2020.)

Israelin valtiolla on pyrkimys etiopialaisen juutalaisvähemmistön tunnustamiseen ja olosuhteiden kehittämiseen. Tähän viittaavat poliittiset päätökset, joilla pyritään takaamaan kehityskaskeleita yhteisön aseman parantamiseksi Israelissa. Esimerkiksi toteuttaessani haastatteluja kesällä 2015 työni haastateltavat toivat esille, että hallitus oli perustamassa komiteaa, joka keskittyisi etiopialaisten kohtaamiin haasteisiin Israelissa. Vastaava parlamentaarinen tutkintakomitea¹² toimi jo vuosina 2008–2009, jolloin sen tarkoituksena oli tarkastella Etiopiasta saapuneiden siirtolaisten integroitumista muun muassa koulutuksen, työelämän ja uskonnon näkökulmista (Knesset 2021). Lisäksi Israelissa toimii useita kolmannen sektorin toimijoita, joiden tavoitteena on tukea vähemmistöä eri keinoin, esimerkiksi kohdennetuilla ohjelmin tai tarjoamalla tukea ja neuvoja syrjintää tai rasismia kohdanneille henkilöille. Tosin kolmannen

---

¹¹ Amhara on Etiopiassa yleisin puhuttu kieli. Myös Israeliin saapuneet Etiopian juutalaiset puhuvat pääasiassa äidinkielenään amharaa.

¹² Knessetin asettama tutkintakomitea (*Parliamentary Inquiry Committee*), joka keskittyi etiopialaisten asemaan Israelissa (*the Absorption of Ethiopian Immigrants in Israel*) toimi seitsemännentoista Knessetin aikaan välillä 30.7.2008–24.2.2009 (Knesset 2020).

sektorin toimijat ovat kritisoineet, että päättävän tahon pyrkimykset jäävät helposti vain puheiden tasolle eikä todellista tahtoa muuttaa syrjiviä rakenteita aina löydy.

1.3 Aiemman tutkimuksen esittely

Beta Israelin poikkeuksellinen historia on kiehtonut tutkijoita, joten aiheesta tehtyjä tutkimuksia löytyy useilta eri tieteenaloilta, esimerkiksi yhteiskuntatieteistä, kielitieteestä, sosiaalitieteistä, uskontotieteestä ja lääketieteestä. Näin ollen aiheeseen perehtyessäni törmäsin jossain määrin runsaudenpulaan. Mahdollisuuksiani tutustua aiheesta tehtyihin tutkimuksiin rajasi tosin kielitaitoni, mutta olen tietoinen, että esimerkiksi hepreaksi aiheesta löytyisi vielä kattavasti tutkimuskirjallisuutta.

Juutalaisuuden, samoin kuin muiden uskontojen, voi ajatella olevan klassisen antropologisen tai etnologisen tutkimuksen ydinaluetta. Misha Klein (2015) toteaa, että juutalaisuuden tutkimuksen antropologisella kentällä on kuitenkin havaittavissa selvä muutos aiempaan tutkimusperinteeseen verrattuna. Nykyisin etnografisella tutkimusotteella juutalaisuutta tarkastellaan usein eri tavoin uudelleen tulkittuna sen sijaan, että sen edustamat arvot otettaisiin uskonnon kautta annettuina. Samoin juutalaista identiteettiä lähestytään enemmän koettuna, harjoitettuna, ehdollisena, synkreettisenä, muuttavana, ajan ja tilan myötä rakentuvana sen sijaan, että se olisi suoraan juutalaisten lakien tai historian sanelema. Tämän myötä on myös havaittu, ettei ole olemassa yhtä yhtenäistä juutalaista kulttuuria. (Klein 2015, 25.) Kysymys siitä, ketkä määrittellään juutalaisiksi ja ketkä eivät, on nostanut myös päätään uudella tavalla sen linkittyessä uusiin alueisiin ja kansanryhmiin. Siinä missä Beta Israelin asema juutalaisina on jokseenkin tunnustettu, Klein muistuttaa, että Afrikan mantereelle syntyneiden juutalaisyhteisöiden kuten Etelä-Afrikan Lemba¹³ tai Ugandan Abayudaya¹⁴ haastavat juutalaisuuden määritelmiä uudella tavalla. Nämä uudet juutalaisen yhteisön jäsenet haastavat vallalla olevat käsitykset juutalaisuudesta ja juutalaisten etnisestä taustasta. (Klein 2015, 25.) Näen tutkimukseni asettuvan jatkumoksi Kleinin esiintuomalle uskontojen uudenslaiselle tarkaste-

---

¹³ Lemba -yhteisön uskonnollisen alkuperän ajatellaan olevan Israelissa, josta he uskovat vaeltaneensa eteläiseen Afrikkaan, Zimbabween ja Mosambikiin. Vaikka uskonnollisissa tavoissa on eroavaisuuksia ja monet yhteisön jäsenet ovat nykyisin kristittyjä tai muslimeja, heidät nähdään juuriltaan juutalaisina. (le Roux 2003)

¹⁴ Abayudaya -yhteisö kääntyi juutalaiseksi johtajaansa Semei Kakungulua seuraten vuonna 1919. Alkuvuodesta 2021 Times of Israel uutisoi, ettei Israel myönnä yhteisön jäsenille oikeutta paluumuuttaa Israeliin, vaikka kansainvälinen juutalaisyhteisö heidän asemansa tunnustaakin. (Hanau 2021.)

lulle, jossa keskitytään etenkin muuttuvaan, ajan ja tilan myötä rakentuvaan kokemusmaailmaan. Vaikken suoranaisesti uskontoon tutkimuksessani keskitykään, on se jatkuvasti läsnä haastateltavieni tekemissä tulkinnoissa kokemuksistaan sekä keskeisenä Israelin valtion ja yhteiskunnan rakenteita määrittävänä elementtinä.

Etiopiassa asuvista juutalaisista tehtyjä tutkimuksia löytyy jo aiemmin, mutta siirto-operaatioiden Mooses (1984) ja Solomon (1991) myötä on havaittavissa yhä kasvava kiinnostus tutkijoiden keskuudessa. Tutkittavina ilmiöinä on usein keskitytty vähemmistön historiaan ja Israeliin integroitumisen tuomiin haasteisiin. Jerusalemin yliopiston (*The Hebrew University of Jerusalem*) tutkija Steven Kaplan on yksi tunnetuimmista ja pitkäaikaisimmista Beta Israelia tutkineista tutkijoista. Samaisessa yliopistossa uransa aikana vaikuttanut Etiopiassa syntynyt, mutta laajasti kansainvälisesti vaikuttanut professori Teshome Wagaw tarkastelee teoksessaan *For our souls* (1993) Beta Israelin kohtaloa. Hän asui Etiopiassa samalla alueella kuin juutalaisvähemmistö vaikka ei itse kuulukaan vähemmistöön. Käynnistäessään tutkimusta häntä varoiteltiin siitä, etteivät Etiopiasta tulleet juutalaiset olisi valmiita puhumaan ei-juutalaiselle tutkijalle, mutta Wagaw oli vakuuttunut siitä, etteivät uskonnolliset tai etniset eroavaisuudet nousisivat esteeksi. Etiopialaisuus olisi suurempi yhdistävä tekijä, jonka hän koki tutkimusta edesauttavana tekijänä. (Wagaw 1993, ix-xi.)

Kaplanin ja Wagawin tavoin israelilainen folkloristi Hagar Salamon on samaisessa yliopistossa vaikuttanut tutkija, joka on myös tehnyt tutkimusta yhdessä Kaplanin kanssa. Salamonin yksi tunnetuimmista teoksista on *The Hyena People* (1999), jossa hän pohjaa tutkimuksensa laajaan Israelissa asuvien Ethiopian juutalaisten parissa kerättyyn haastatteluaineistoon. Samoihin aikoihin julkaistu antropologi Tanya Schwarzin väitöskirja *Ethiopian Jewish immigrants in Israel: Living well and "becoming deaf" in the homeland* (1998) sekä myöhemmin julkaistu teos *Ethiopian Jewish Immigrants: The Homeland Postponed* (2001) käsittelevät monipuolisesti vähemmistön kohtaamia haasteita Israelissa. Tutkielmani kannalta Schwarz on yksi mielenkiintoisimmista aiemmin aihetta tutkineista, sillä hän lähestyy tutkimuskysymystä etnografisin menetelmin sekä tarkastelee yhteisön kuulumisen kokemuksia. Väitöskirjassaan Schwarz (1998) tarkasteli kuinka vähemmistö tunsu kuuluvansa uuteen yhteiskuntaan, millaisia ongelmia tai vaikeuksia he ovat kohdanneet ja lopuksi millaisilla stategioilla näitä vaikeuksia on selätetty. Työssään hän nosti keskiöön

kaksi toistuvaa huomiota aineistostaan. Toisaalta Beta Israelin jäsenet toistivat voivansa hyvin (*being fine*) ja toisaalta he nostivat esille "kuuroutuvansa" (*becoming deaf*). Yhteisön kokemus hyvinvoinnista koostui Schwarzin mukaan etiopialaisen yhteisön yhteisöllisyydestä, etnisestä ylpeydestä ja toisaalta ylpeydestä, jota koettiin uudesta kotimaasta. Kuuroutuminen (*becoming deaf*), joka tarkoittaa amharaksi myös tietämättömäksi, oppimattomaksi tulemistä (*becoming ignorant*), viittasi nimenomaan tilanteeseen, jossa kielimuuri esti osallistumisen ja ymmärtämisen. Schwarzin havaintojen mukaan tämä turhautuminen kosketti nimenomaan vähemmistön vanhempaa väestöä siinä missä nuoremman sukupolven kuulumattomuuden kokemukset kumpusivat rasistisesta syrjinnästä. "*The Homeland Postponed*" oli Schwarzin tulkinta sen hetkisestä tilanteesta Israelissa vähemmistön näkökulmasta jo väitöskirjassa ja seuraavassa kirjassaan hän jatkoikin kyseisen teeman parissa.

Helsingin yliopistoon kulttuuriantropologian oppiaineeseen palautettu Susanna Kurosen pro gradu -tutkielma *Two cultures. three languages, one nation: The Integration of Ethiopian Jews in Israel* (1999) tarjosi myös tutkielmani kannalta mielenkiintoisen mahdollisuuden tutustua aiheeseen suomalaisen aloittelevan tutkijan silmin. Kurosen tutkielma asettuu ajankohdaltaan sekä teemoiltaan jatkumoon muiden vähemmistöä tutkineiden tutkijoiden kanssa. Tutkielmaansa varten Kurosen toteutti puolen vuoden mittaisen kenttätyöjakson, jonka aikana hän keräsi laajan aineiston sekä Etiopiassa että Israelissa juutalaisyhteisön parissa.

Vaikka Israelissa asuva vähemmistö kiehtoo edelleen tutkijoita 2000-luvullakin, havaitsin löytämässäni tutkimuskirjallisuudessa hiljaisemmän hetken 2000-luvun alun jälkeen. Hiljaiselolle tuli kuitenkin päätös 2015 mielenosoitusten yhteydessä ja myös tutkittavat teemat saivat uuden suunnan. Uudemmat tutkimukset keskittyvät entistä useammin esimerkiksi vähemmistön kohtaamaan syrjintään ja rasismiin sekä identiteetin ja kuulumisen kysymyksiin Israelissa. Esimerkiksi 2019 julkaistiin tutkimus, jossa tarkastellaan Israelin vähemmistöpolitiikkaa. Guy Ben-Porat ja Fany Yuval tarkastelevat teoksessaan *Policing Citizens: Minority Policy in Israel* (2019) eri vähemmistöjen, muun muassa Etiopiasta tulleiden siirtolaisten kokemuksia ja ajatuksia heihin kohdistuvasta hallinnasta.

Tässä alaluvussa esittelin aiemmin aiheesta tehtyjä tutkimuksia vain muutaman teoksen otannalla, mutta vaihtoehtojen määrä oli varsin laaja. Vähemmistön parissa etnografista tutkimusta tehnyt Tanya Schwarz (1998; 2001) kertoi törmänneensä sekä valtaväestön että Etiopiasta

tulleiden siirtolaisten keskuudessa vitsailuun, että Israelissa on enemmän aihetta tutkivia kuin itse vähemmistön edustajia. Schwarzin kenttätöistä on toki jo vierähtänyt yli 20 vuotta, mutta hänen kuulemansa kiteyttää hyvin sen, kuinka paljon kiinnostuneita tutkijoita on vähemmistön parissa työskennellyt Israeliin saapumisesta lähtien. Toisaalta kentällä oloni ajoittuu hetkeen, jolloin vähemmistön parissa oli tehty vähemmän tutkimusta. Näin ollen ajallisesti tarkasteluna tutkimukseni täydentää ajanjaksoa 2000-luvulla, jolloin tutkimuksia Israelissa asuvan etiopialaisvähemmistön parissa toteutettiin harvemmin.

1.4 Tutkimuskysymysten esittely ja tutkimuksen tarkoitus

Tutkimukseni lähtökohtana on ollut haastatteluaineisto ja tutkimuskysymykseni ovat muotoutuneet aineiston analysoinnin myötä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan käymä dialogi aineistonsa kanssa on prosessi, joka jatkuu läpi tutkielman kirjoittamisen. Näin ollen tutkimuskysymykseni ovat matkan varrella muuttuneet ja eläneet, etenkin aiemmin tehtyihin tutkimuksiin ja teoreettiseen kirjallisuuteen tutustumisen myötä. Lähtiessäni keräämään aineistoa ni minulla ei ollut vielä tarkkaa mielikuvaa, mihin teemoihin aion tutkimuksessani keskittyä. Alustavasti olin ajatellut keskittyväni mielenosoituksiin sekä kansalaisuuden ja identiteetin kysymyksiin. Haastatteluaineistostani kuitenkin nousivat toistuvasti esiin haastateltavien tulkinnat toiseuden ja syrjinnän kokemuksista eri konteksteissa. Aineistoa teemoitellessani huomasin toistuvasti haastateltavien arvioivan asemaansa uudessa kotimaassa sen mukaan, kokivatko he olonsa tervetulleeksi vai ulossuljetuiksi erilaisissa tilanteissa. Näin ollen aineiston johdattamana keskityn työssäni vähemmistön asemaan Israelissa *kuulumisen ja kuulumattomuuden* teemojen kautta.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- 1) Millaisia kuulumisen ja kuulumattomuuden kokemuksia Etiopiasta muuttaneilla siirtolaisilla on Israelissa (2000-luvulla)?
- 2) Millaisia merkityksiä kuulumisen ja kuulumattomuuden kokemukset saavat suhteessa identiteetin, uskonnon ja kansalaisuuden teemoihin?

Tavoitteenani tutkielmassa on tarkastella *kuulumisen* ja toisaalta *kuulumattomuuden* teemojen todentumista eri näkökulmista haastatteluaineistosta nousevien teemojen ja esimerkkien myötä. Eräänlaisiksi tukikäsitteiksi olen valinnut *identiteetin*, *kansalaisuuden* ja *uskonnon*, jotka Israelin yhteiskunnan kontekstissa ovat vahvasti tai jopa erottamattomasti sidoksissa toisiinsa. Kuulumattomuuden kysymyksiä tarkastellessani koin, että *toiseuden* ja *rasismin* teemat nousivat esille jokaisessa haastattelussa. Koin aineiston kerääjänä velvollisuudekseni tuoda myös nämä käsitteet osaksi tutkimustani. Paneudun teoreettisessa viitekehyksessä tarkemmin siihen, kuinka ymmärrän nämä käsitteet suhteessa kuulumisen ja kuulumattomuuden teemoihin työnsäni. Tarkoitukseni ei ole syventyä uskonnon tai kansalaisuuden kysymyksiin yhteisön tai yhteiskunnan tasoilla, vaan tarkastella niitä nimenomaan haastateltavieni kokemusmaailmasta ja heidän antamistaan tulkinnoista käsin. Haastatteluaineistossani liikutaan ajoittain toki myös yhteisön ja yhteiskunnan tasoilla, mutta pääpainon pyrin pitämään yksilötason kuulumisen ja kuulumattomuuden kokemuksissa ja niille annetuissa merkityksissä. Tavoitteenani läpi tutkielmaprosessin on ollut kuunnella haastateltavia ja pysyä uskollisena niille ajatuksille ja kokemuksille, joita tulkitsin heidän tarkoittavan. Tutkimukseni kohdistuu vähemmistöön, jonka jäsen en itse ole, joten koin korostetun tärkeäksi kääntyä esimerkiksi tutkielman rajauspäätöksiä tehdessäni aineiston puoleen. Koen, että haastatteluaineistoni oli monipuolinen ja mahdollisti hyvin erilaisten teemojen käsittelyn.

Etnologisessa tutkimuksessa käytetyt aineistot eivät ole yleensä laajoja, joten näin ollen tavoitteena ei ole yleistysten luominen tutkimuksen perusteella. Ennemmin tavoitteena on kompleksisen ilmiön ymmärtäminen tutkimuksen avulla. (Steel & Jouhki 2015, 18; Pöysä 2015, 5.) Tämä pätee myös tutkielmani kohdalla. Keräämäni ja tutkielmassa käyttämäni haastatteluaineisto koostuu vain kuudesta haastattelusta. Tarkoitukseni ei ole aineiston perusteella luoda yleistyksiä tutkimastani ilmiöstä vaan ymmärtää, kuunnella ja tulkita haastateltavien sanoittamia kokemuksia sekä heidän kokemuksilleen antamia merkityksiä tutkimani ilmiön kontekstin huomioiden.

2 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä luvussa pyrin käsitteiden avaamisen yhteydessä määrittelemään työni teoreettista viitekehystä käyttämieni käsitteiden kautta, joita hyödynnän aineistoani tulkitessa. Olen nostanut valitsemiani käsitteet haastatteluaineistosta teemoittelu- ja analysointivaiheessa tutkimukselliseen keskiöön. Käsitteet ovat monitulkinnallisia, joten niiden määrittelemisen on työni kannalta olennainen osa tutkimusprosessin näkyväksi tekemistä samoin kuin tulosten tarkastelun oikeuttamista. Aineistosta nostamieni käsitteiden valinta on ohjannut teoreettisen viitekehksen muodostumista, ja toisaalta teoreettisen viitekehksen vakiintuminen on ohjannut käyttämieni käsitteiden valintaa. Tämä aineiston ja teorian vuoropuhelu on vaikuttanut tutkimuskysymysten lopulliseen aseteluun. Tutkielmassani ei ole tarkoituksena nojautua vain yhteen teoriaan tai tutkijaan eikä tuottaa uutta teoreettista tietoa. Tavoitteenani on hyödyntää laajasti valitsemiani käsitteitä teoriataustoinen työkaluina, joiden avulla tulkiten tutkimusaineistoani. Pertti Alasuutari näkee kulttuuritutkimuksissa teorian sekä metodien toimivan silmälappujen sijaan uusia näkökulmia avaavina työkaluina (Alasuutari 2011, 25). Näin ollen ajattelen valitsemistani käsitteistä muodostuvan teoreettisen viitekehksen olevan eräänlainen työni tukiverkko, joka kannattelee ja auttaa rajaamaan tutkimusaiheittani sekä tarjoaa tarvittaessa työkaluja aineiston käsitteellistämiseen.

Olen valinnut kuulumisen (*belonging*) ja toisaalta ei-kuulumisen tai kuulumattomuuden (*non-belonging*) tutkielmani teoreettiseen keskiöön. Kuuluminen on näin ollen avainkäsitteeni, jota vasten peilaan muita valitsemiani käsitteitä. Käytän tutkielmassani lisäksi seuraavia käsitteitä: *identiteetti*, *kansalaisuus* ja *toiseus*. Sivuan työssäni myös *rasismin* ja rodullistamisen teemoja, joten olen päätenyt lyhyesti avaamaan myös niiden tulkintoja tässä luvussa. Juutalaisvaltion kontekstissa myös uskonto läpileikkaa käsittelemiäni teemoja, mutta

tietoisesti en ole lähestynyt uskonnon käsitettä teoreettisesti tarkastellen. Koen, että jos olisin nostanut uskonnon tai juutalaisuuden yhdeksi tarkemmin käsittelemäkseni käsitteeksi, olisi työni saanut hyvin erilaisen painotuksen. Uskonnon merkitys kuulumisen ja kuulumattomuuden kokemusten merkityksille on kuitenkin aineistossani voimakkaasti läsnä ja pyrin taustoittamaan sen merkitystä läpi työn. Esimerkiksi toinen aineistolukuni käsittelee juutalaisuuden vaikutusta toisaalta yhdistävänä ja toisaalta ulossulkevana tekijänä kuulumisen ja kuulumattomuuden tulkintojen myötä.

Seuraavaksi tarkastelen ensin kuulumisen ja toisaalta myös kuulumattomuuden käsitteitä sekä niihin liittyvää tutkimuskenttää. Nojaudun kuulumisen käsitteen avaamisessa etenkin israelilaisen sosiologin Nira Yuval-Davisin ajatuksiin, mutta täydennän hänen ajatteluaan myös muiden kuulumisen teemoihin tarttuneiden tutkijoiden ajatuksilla. Avattuani kuulumisen käsitteen lähdän peilaamaan sitä vasten muita valitsemiani käsitteitä niin, että ensin tarkastelen lyhyesti käsitettä itsessään ja lopuksi sidon käsitteen osaksi teoreettista viitekehystäni suhteessa kuulumisen ja kuulumattomuuden kysymyksiin.

2.1 Kuuluminen ja kuulumattomuus

Kuuluminen (belonging) on käsitteenä monitulkinnallinen. Sillä voidaan tarkoittaa kuulumista johonkin esimerkiksi ryhmään, yhteisöön tai paikkaan. Olennaisena kuulumisen elementtinä on usein tunne siitä, että on kotona. Kaisa Hiltunen ja Niina Oisalo leikittelevät myös ajatuksella, että suomenkielessä kuuluminen voitaisiin tulkita myös kuuloaistin, kuulumisten kyselyn tai jonkin asian välttämättömyytenä pitämisen kautta, jolloin esimerkiksi kuulluksi tuleminen osana kuulumisen teoreettisempaa tarkastelua saisi mahdollisesti uusia ulottuvuuksia (Hiltunen & Oisalo 2016, 3).

Kaisa Hiltunen, Nina Sääkslahti, Kaisa Ahvenjärvi, Saara Jäntti, Tuuli Lähdesmäki, Tuija Saresma ja Antti Vallius (2019) huomauttavat, että kuuluminen tai kuulumisen politiikka eivät ole tutkimuskohteena tai tutkittavina käsitteinä uusia, mutta niiden tarkastelua on päivitetty. Siinä missä kuuluminen on aiemmin ehkä nähty identiteetin käsitteen kritiikkinä tai jatkumona, nykyisin siihen suhtaudutaan omana erillisenä lähestymistapana, jolla voi tarkastella jouhevammin ilmiöitä, joihin identiteetin käsite ei aivan taivu. Siinä missä

identiteetti mielletään jossain määrin pysyvämmäksi, on kuulumisen olomuodon ydin ollut aina moniulotteisempi ja joustavampi. Näin ollen se soveltuu etenkin prosessien kuvaamiseen tilanteissa, jossa joku ryhmä on toiseutettu yhteiskunnan ulkopuolelle. Perinteisiä tutkimuskohteita ovat olleet esimerkiksi valtaväestöstä poikkeavat etniset ryhmät, vammaiset seksuaalivähemmistöt tai pakolaiset. (Hiltunen ym. 2019, 12-14.) Teoksessa *Kuulumisen reittejä taiteessa* (2019) Hiltunen ym. ovat päätyneet lähestymään identiteetin ja kuulumisen käsitteitä voimakkaasti yhteenkuuluvina. He määrittelevät seuraavasti: "Identiteetin ja kuulumisen suhdetta voidaan jäsentää siten, että erilaiset kuulumisen ja kuulumattomuuden kokemukset, sisään- ja ulossulkemiset sekä osallisuuden ja osattumuuden kokemukset rakentavat identiteettiä eri tilanteissa." (Hiltunen ym. 2019, 13). Tämä on tutkielmani kannalta toimiva tapa tarkastella identiteetin ja kuulumisen välistä suhdetta, vaikka en heidän laillaan osallisuuden ja osattomuuden kokemuksiin keskitykään. Käsitteiden välinen suhde on mielestäni myös olennaisesti olemassa ja Hiltunen ym. määrittely selkeytti ymmärrystäni siitä.

Kuuluminen ja kuulumisen politiikka ovat vaikuttaneet eri tieteen alojen ydinajatuksien, käsitteiden ja teorioiden muodostumiseen. Esimerkiksi psykologiassa ja sosiologiassa ryhmään kuuluminen, ryhmästä ulossulkeminen ja eroahdistus ovat olleet syntyneiden tulkintojen ytimessä ja samoin monet yhteiskuntatieteelliset teoriat ovat ammentaneet kuulumisen eri ulottuvuuksista. (Yuval-Davis 2006, 198.) Ihmiset voivatkin kokea kuuluvansa monin eri tavoin moniin erilaisiin kiinnittymisen kohteisiin, kuten yhteisöihin tai vaikkapa ihmiskuntaan. Kuulumista voi tarkastella konkreettisella tai abstraktilla tasolla. Kuuluminen voi toimia itseidentifioitumisen välineenä tai toisaalta sillä voidaan identifioida muita. Olennaista kuulumiselle on kuitenkin aina sen prosessimaisuus, josta on tulkittavissa tietyn hegemonisen valtasuhteen vakiintunut rakenne. (Yuval-Davis 2006, 198.)

Yuval-Davis jaottelee kolme eri tasoa, joilla kuulumisen rakentumista voi analyttisesti tarkastella: 1) sosiaaliset sijainnit, 2) yksilön identifioituminen ja emotionaalinen kiinnittyminen yhteisöihin ja ryhmiin sekä 3) eettiset ja poliittiset arvojärjestelmät, joiden pohjalta arvioidaan omaa ja muiden kuulumista.¹⁵ Yuval-Davis huomauttaa, että vaikka nämä kolme eri tasoa kiinnittyvät toisiinsa, ei niitä voi sulattaa yhteen. (Yuval-Davis 2006, 199–200.) Hän esimerkiksi painottaa, ettei sosiaalisen sijainnin diskurssia tule sekoittaa seuraavaan tasoon,

---

¹⁵ Yuval-Davisin jaottelu englanniksi: " 1) *social locations*, 2) *individuals' identifications and emotional attachments to various collectivities and groupings* 3) *ethical and political value systems with which people judge their own and others' belonging/s*" (Yuval-Davis 2006, 200).

identifioitumisen ja tunnesiteiden diskurssiin, sillä näin tehtäessä on vaarana essentialisoiminen ja rodullistaminen. (Yuval-Davis 2006, 202.)

Ensimmäisellä tasolla sosiaaliset suhteet tai sijainnit pitävät sisällään kuulumisen esimerkiksi tiettyyn sukupuoleen, etniseen ryhmään tai "rotuun", luokkaan, ammattikuntaan tai kansakuntaan. Nämä sosiaaliset ja taloudelliset määritteet eivät ole vain yhteismitallisia kategorioita, vaan niihin piiloutuu historian myötä rakentunut valtasuhteiden verkosto, joka näyttäytyy erilaisena eri konteksteissa. (Yuval-Davis 2006, 1997–200.)

Yuval-Davis muistuttaa, että olennaista on kuitenkin tarkastella kokonaisuutta, sillä yksilön kuulumisen rakentuu useiden eri identiteetin kategorioiden kautta. Identifioitumista tai sosiaalista sijaintia/kuulumista ei voi tarkastella vain yhden valta-akselin tai ominaisuuden perusteella, vaikka näin usein päädytään tilastointitarkoituksessa tekemään. Intersektionaalinen lähestymistapa on olennainen osa sekä kuulumisen käsitteen että kuulumisen politiikan analyysia, sillä vaikka yksilö kokisi identifioituvansa voimakkaasti yhteen identiteetin kategoriiaan, hän väistämättä kuuluu myös muihin identiteettiään määritteleviin kategorioihin. Näin ollen yhtäkään läpileikkaavaa sosiaalisen luokittelun määrettä, kuten sukupuolta tai ikää, ei voi tarkastella erillisenä palana, joka olisi erotettavissa tai lisättävissä. Ennemmin kyseessä on toistensa varaan rakentuva kokonaisuus. (Yuval-Davis 2006, 200.)

Kolmas Yuval-Davisin määrittelemä kuulumisen taso pitää sisällään eettiset ja poliittiset arvot. Yuval-Davisin mukaan John Crowley viittaa kuulumisen politiikkaan "rajojen valvonnan likaisena työnä", jolla maailma jaotellaan meihin ja muihin (Yuval-Davis 2006, 205–206). Myös Hiltunen ym. viittaavat Crowleyyn käsitykseen kuulumisesta kansalaisuutta "tiheämpänä" ja monimuotoisempana ilmiönä. Merkityksellistä heidän mukaansa onkin, että kansalaisuus itsessään ei takaa kokemusta kuulumisesta, sillä monitasoiset kuulumisen ulottuvuudet eivät jää vain kansalaisuuden tasolle tai määriy vain sen kautta. (Hiltunen, Sääkslahti ym. 2019, 15.)

Toisaalta rajanvedot meihin ja muihin muodostuvat nimenomaan kohtaamisissa, joissa eritoten arvoja vertailemalla määritellään kuuluvatko kohdatut osaksi meitä vai suljetaanko heidät ulkopuolelle. Vaikkakin toki nämä jaottelut ovat keinotekoisia ja ryhmät ovat todellisuudessa heterogeenisempia kuin mielikuvat meidän antavat ymmärtää. Kuulumisen politiikka pitää sisällään sekä kuviteltujen rajojen ylläpitämisen ja luomisen vallassa olevien hegemonisten

poliittisten tahojen toimesta että luotujen rajojen haastamisen muiden poliittisten tekijöiden toimesta. Lisäksi poliittisena käsitteenä kuulumisen pitää sisällään keskustelun eri määritelmistä. Kuinka ymmärrämme kuulumisen osallisuutena ryhmään, toimintana ja tietyn identiteetin myötä tulevana rooleina? Esimerkiksi kysymys kansalaisuudesta kuulumisen politiikan yhteydessä kiteytyy juuri näihin teemoihin. (Yuval-Davis 2006, 204–205.)

2.1.1 Identiteetti

Edellä olen tarkastellut kuulumisen ja kuulumisen politiikan kysymyksiä, jotka ovat työni keskiössä. Vaikka kuulumisen käsite on joidenkin mukaan osittain syrjäyttänyt tai ainakin astunut samalle teoreettiselle areenalle identiteetin käsitteen rinnalle, koin merkitykselliseksi hyödyntää myös identiteetin käsitettä tutkielmassani Hiltusen ym. (2019) esimerkin innoittamana. Kuten aiemmin mainitsin, Hiltusen ym. mukaan identiteetin ja kuulumisen käsitteiden välisen suhteen voi nähdä limittäisenä. Heidän mukaansa esimerkiksi erilaiset kuulumisen ja kuulumattomuuden kokemukset toimivat identiteetin rakennusmateriaaleina, joilla yksilö määrittelee suhdettaan muihin. (Hiltunen ym. 2019,13.)

Yleisesti voidaan ajatella identiteetin tarkoittavan ihmisen käsitystä itsestään yksilönä (yksilöidentiteetti) sekä osana yhteisöä (sosiaalinen identiteetti). Käsitteen tausta on etenkin psykologian, sosiologian ja sosiaalipsykologian aloilla. Identiteetin muodostumisen taustalla ovat usein erilaiset yksilön ominaisuudet kuten ikä, sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen, sosioekonominen asema tai terveydentila. Merkityksellistä identiteetin muodostumiselle voi olla myös sillä, identifioituuko yksilö valtaväestöön vai vähemmistöön. Esimerkiksi etninen tausta on yksi työni näkökulmasta merkittävä identiteettiin vaikuttava ominaisuus. Antropologi Fredrik Barthin tutkimuksilla on ollut merkittävä vaikutus etnisyyden ja etnisen identiteetin tutkimuskentällä. Hänen teoksensa *Ethnic groups and boundaries* (1969) on ollut yksi perusteos, jolla aihetta on lähestytty. Antropologi Thomas Hylland Eriksenin (2004) näkee esimerkiksi etnisen identiteetin muotoutuvan vertailtaessa itseä muihin. Samalla kun tulee määritellyksi yhteen ryhmään voi tulla ulosuljetuksi toisesta. Kuitenkin yksilön identiteetti rakentuu useista sosiaalisen identiteetin kehyksistä, jotka täydentävät toisiaan. Näin ollen määrittelevä identiteetti on myös tilannesidonnainen ja nousee esiin sosiaalisissa kanssakäymisissä. (Eriksen 2004, 352–353.) Tutkielmani kannalta etninen identiteetti on yksi kuulumisen kokemuksiin vaikuttavista tekijöistä.

Yuval Davis (2002, 202) ehdottaa, että identiteettejä voi ajatella tarinoina, joita kerromme itsellemme ja muille määritelläksemme keitä olemme ja keitä emme ole. Vaikka kaikki nämä kertomukset eivät suoranaisesti liity kuulumisen käsitteeseen, voivat ne välillisesti linkittyä myös siihen. Kuvaillessamme yksilöllisiä ominaisuuksiamme muodostamme jatkuvasti kuvaa myös siitä, millaisiin ryhmiin mielestämme ja muiden silmissä kuulumme. Kuuluminen ei kuitenkaan ole pelkistettävissä pelkästään kognitiivisiin tarinoihin, joita kerromme itsellemme ja muille. Vakaan, muuttumattoman identiteetin sijaan kyseessä on prosessi, jossa yksilöt ja ryhmät toivovat kuuluvansa johonkin ja tulevansa joksikin, elää jatkuvassa liikkeessä, joka on havaittavissa myös identiteetikertomuksissa. (Yuval-Davis 2006, 202.) Myös Stuart Hall näkee yksilön identiteetin alati muuttuvana ja uudelleen rakentuvana, "liikkuvana juhlanan" postmodernissa yhteiskunnassa sen mukaan, mihin ryhmään yksilö kulloinkin identifioituu. Identiteetin rakentumisen prosessi on tiedostamatonta ja koostuu monista, joskus jopa keskenään ristiriitaisista ja yhteensopimattomista osista, jotka eivät muodosta valmista ehyttä miinää. Identiteetin yhtenäisyydessä tai eheydessä on aina jotakin kuviteltua, joka todellisuudessa ei ole pysyvää tai edes yhtenäistä (Hall 1999, 20–23 & 39). Yuval-Davis toteaa myös, että identiteetikertomukset voivat olla yksilöllisiä tai kollektiivisia ja ne elävät jatkuvassa muutoksessa linkittyen historiaan, myyttisiin kertomuksiin, nykyisyyttä selittäviin ja tulevaisuutta ohjaaviin tulkintoihin. (Yuval-Davis 2006, 202.) Tutkielmani kannalta merkityksellisiä kollektiivisina identiteettejä ovat esimerkiksi juutalaisuus ja kansalaisuus.

Identiteetti voi olla myös ulkopäin pakotettu, jolloin identiteetti ja kuuluminen tiettyyn kategoriaan voi määritellä esimerkiksi sosiaalista asemaa yhteiskunnassa. Yuval-Davis viittaa tässä yhteydessä Frantz Fanonin¹⁶ (1961) väitteeseen: vastarinnan politiikka on kohdistettava sorrettujen ihmisten sosiaalisen ja taloudellisen aseman lisäksi myös sisäistettyjä ja pakotettuja identiteettejä vastaan (Yuval-Davis 2006, 203).

2.1.2 Kansalaisuus

Kansalaisuuden käsitteen, sellaisena kuin se länsimaisena määritelmänä tunnetaan, voidaan tulkita kehittyneen Kreikan kaupunkivaltioiden myötä (Nivala 2008, 75). Oikeus osallistua päätöksentekoon ja politiikkaan kuului tuolloin toki vain harvoille ja valituille, mutta suhde

---

¹⁶ Franz Fanon (1925–1961) on Martiniquella syntynyt, Ranskassa ja Algeriassa vaikuttanut psykiatri ja filosofi. Hänen työnsä on vaikuttanut kansalaisoikeuksien, antikolonialismin ja mustien vapautusliikkeiden kehitykseen ja hänen tunnetuimpia teoksiaan ovat myös suomeksi käännettyt *Sorron yöstä* (1961) ja *Poliittisia kirjoituksia: kohti Afrikan vallankumousta* (1964).

valtioon ja toisaalta muihin ihmisiin ovat jo tuolloin olleet määrittäviä ominaisuuksia. Kansallisvaltioiden myötä kansalaisuuden käsite tarkentui ja sopimus kansalaisen ja valtion välille vakiintui oikeuksineen ja velvollisuuksineen. Esimerkiksi T. H. Marshall lähestyy kansalaisuuden määritelmää oikeuksien kautta. Hän jaottelee kansalaisuuteen liittyvät oikeudet yksilönvapauden kannalta olennaisiin oikeudellisiin perusoikeuksiin, poliittisiin oikeuksiin eli oikeuteen osallistua päätöksentekoon sekä sosiaalisiin oikeuksiin, joihin lukeutuvat hyvinvointi ja turvatut elinolosuhteet. Historiallisesti tarkasteluna ensimmäisenä hänen mukaansa toteutuivat kansalaisoikeudet 1700-luvulla, myöhemmin 1800-luvulla poliittiset oikeudet ja viimeiseksi 1900-luvulla sosiaaliset oikeudet. (Marshall & Bottomore 1992, 8-15; ks. myös Keskinen & Vuori 2012, 11.) Päivi Harinen huomauttaa, että vaikka Marshallin jaottelua kritisoidaan, on se ollut pitkään yksi käytetyimmistä kansalaisuuden määritelmistä (Harinen 2000, 14). Myös Suvi Keskinen ja Jaana Vuori toteavat, että Marshallin klassinen jaottelu on käyttökelpoinen ja antaa hyvän pohjan kansalaisuuden käsitteen ymmärtämiselle, vaikka sittemmin vaatimukset kansalaisuuden määritelmälle ovat kasvaneet etenkin erilaisten vähemmistöjen aseman huomioiden. Olennaista on, että siinä missä Marshallin määritelmä keskittyy kansalaisuuden muodolliseen ja julkiseen puoleen, nykyisin kansalaisuutta lähestytään etenkin kulttuurintutkimuksen parissa usein osallisuuden ja kuulumisen kautta. (Keskinen & Vuori 2012, 11.) Maahan muuttaneiden kotoutumista Suomessa tutkinut Jaana Vuori (2012) nostaa esille käsitteen *arjen kansalaisuus*, jolla hän tarkoittaa kuulumisen ja kansalaisuuden rakentumista vähitellen. Kotoutumisprosessilla ei hänen mukaan ole alku- tai loppupistettä vaan se rakentuu vähitellen erilaisista kontakteista instituutioihin, yhteisöihin ja ihmisiin. Hänen mukaansa arjen kansalaisuuden käsite soveltuu tarkoitukseen tarkastella yhteiskunnallisen kuulumisen ja osallisuuden kysymyksiä empiirisesti mikrotasolla. (Vuori 2012, 235–236.) Näin ollen koin hänen käsitteensä soveltuvan myös siihen, kuinka työssäni lähestyn kansalaisuuden kysymyksiä haastateltavien kokemuksia tarkastellen.

Oletusarvoisesti kansalaisoikeudet ja velvollisuudet koskettavat kaikkia valtion kansalaisia. Keskinen ja Vuori huomauttavatkin kansalaisuutta käsittelevien tutkimusten rakentuvan universaalille ajatukselle kansalaisuudesta. Kuitenkin kansalaisuuden historia pitää sisällään sen, että se on vasta vähitellen laajentunut koskettamaan muitakin kuin harvoja ja valittuja. (Keskinen & Vuori 2012, 13.) Esimerkiksi yhdenvertaisuus tai tasa-arvo ovat tavoitteita, joiden toteutuminen ei ole kansalaisuuden näkökulmasta tarkasteluna itsestäänselvyys.

Keskisen ja Vuoren (2012) mukaan kansalaisuuden toteutumiseen vaikuttavat erilaiset yhteiskunnalliset jaottelut kuten sukupuoli, luokka, "rotu" ja etnisyys. Taustalla vaikuttavat näkyvät ja näkymättömät ulossulkemisen prosessit, jotka tuottavat kansalaisuuden toteutumista. (Keskinen & Vuori 2012, 12-13.)

Perinteisen paikkaan tai alueeseen sidotun kansalaisuuden määritelmän sijaan kuulumisen näkökulmasta kansalaisuutta voi lähestyä monipaikkaisuuden kautta. Tällöin huomioiduksi tulevat esimerkiksi maahanmuuton myötä syntyneet rajat ylittävät sidokset useampaan maahan. Yuval-Davisia mukaillen kansalaisuuden ylijärjaisuutta ja monipaikkaisuutta tarkasteltaessa käyttökelpoinen lähestymistapa Keskisen ja Vuoren mukaan on monikerroksisuus, jolloin kansalaisuutta ei nähdä vain valtion piiriin kuuluvana ilmiönä, vaan siinä huomioidaan suhteet useisiin yhteisöihin kuten paikallisiin, etnisiin, kansallisiin, transnationaaleihin ja ylikansallisiin. Monikerroksinen lähestymistapa mahdollistaa sen, että nämä edellä luetellut eri ulottuvuudet voivat limittyä toisiinsa ilman, että jotain täytyy sulkea tarkastelussa pois. (Keskinen & Vuori 2012, 25-27)

Kansalaisuus linkittyy kansallisuuden ja kansalaisvaltion käsitteisiin. Harinen (2000, 22) toteaa, että kansalaisuus viittaa valtioon tarkoittaen valtion jäsenyyttä ja sen sijaan kansallisuus kansaan kuulumista, jolloin kansallisvaltion käsite on merkityksellinen. Näin ollen kansallinen kuuluminen pitää sisällään moniulotteisempia elementtejä kuin vain valtion jäsenyyden (Harinen 2000, 22). Anthony D. Smithin (1991) mukaan kansallinen identiteetti on kollektiivinen, jolloin se pitää sisällään tunteen poliittisesta yhteydestä viitaten kansalaisen oikeuksiin ja velvollisuuksiin sekä yhteisiin instituutioihin. (Smith 1991, 8-10.)

Nykyisin kansalaisuuden käsitteen ajankohtaisuus on merkittävä. Ihmisten liikkumisen myötä kansalaisuuden määritelmä on jatkuvassa muutoksessa ja siihen kohdistuu erilaisia odotuksia niin määrittelijöiden kuin ympäröivän yhteiskunnan myötä. Kansalaisuuden käsite pitää sisällään myös aina vallan elementin, sillä kansalaisuudella voidaan vetää poliittisesti määrittelevä raja meidän ja muiden välille eli se voi toimia myös toiseuttamisen välineenä. Kuulumisen kautta kansalaisuuden käsitteen tarkastelu keskittyy tutkielmassani vähemmistön kokemuksiin oikeuksistaan, asemastaan, mutta osittain myös kansallisesta identiteetistään. Näin ollen tarkastelen kansallisen identiteetin kysymystä sekä kansalaisuuden määritelmää voimakkaasti aikaan ja paikkaan sidottuna 2000-luvun Israelissa hyvin kapeasta näkökulmasta käsin.

Barzilai (2010) toteaa, että Israelin lainsäädännössä jopa perustuslakeja tärkeämmässä asemassa ovat vuonna 1950 laadittu paluumuuttolaki (*the Law of Return*) ja vuonna 1952 laadittu kansalaisuuslaki (*the Citizenship Law*). Hänen mukaansa, että kyseisillä laeilla juutalaisuus nousee poliittisesti tarkasteltuna kansalaisuutta määritteleväksi tekijäksi. Esimerkiksi näiden lakien ulkopuolelle tai ainakin erilaiseen asemaan jäävät kaikki ei-juutalaiset, jolloin heidän oikeuttaan Israelin kansalaisuuteen tarkastellaan erilaisin kriteerein. (Barzilai 2010, 29.) Etiopiasta saapuneet juutalaiset ovat oikeutettuja Israelin kansalaisuuteen valtion lainsäädännön mukaan.

Näin ollen Israelissa kansalaisuus on voimakkaasti sidoksissa uskontoon paluumuuttolain myötä. Aiemmin Israelin valtion moninaisuutta taustoittavassa johdannon alaluvussa nostin esille, että vuoden 2018 lakiuudistuksen myötä juutalaisten asema Israelin kansalaisina vahvistui, siinä missä etenkin arabien asema heikentyi. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta kansalaisuutta määrittävä lakiuudistus on kyseenalainen. Esimerkiksi israelilainen tutkija Amir Fuchs on ottanut kantaa, että vaikka lain sanottiin olevan deklaratiiivinen, ovat seuraukset olleet merkittäviä valtion ei-juutalaisille kansalaisille (Fuchs 2020). Reimen (2018) tulkintoja mukailien Israel onkin ainut maailman valtio, joka ei kuulu vain kansalaisilleen sillä paluumuuttolain myötä jokainen maailman juutalainen on uskontonsa perusteella oikeutettu Israelin kansalaisuuteen.

2.1.3 Toiseus ja toiseuttaminen

Toiseuden käsitteellä on laaja teoreettinen tausta muun muassa jälkikolonialistisen tutkimuksen, kulttuurintutkimuksen, antropologian, naistutkimuksen ja sosiologian parissa. Toiseuden käsitteellä viitataan ihmisen ulkopuolisuuden kokemuksiin ja tunteisiin. Toiseuteen liittyy jako "meihin" ja "muihin". Historiallisesti tarkasteltuna "toinen" on ollut usein ollut esimerkiksi vihollinen, vastapuoli kansojen välisessä vuorovaikutuksessa, mutta toiseuden kokemuksia ja toiseuttamista voi esiintyä myös ryhmän sisällä. Toiseuden määrittävänä tekijänä voivat olla erilaiset ryhmittymät kuten uskonto tai kansalaisuus. Toisaalta toiseus voi rakentua lähes minkä tahansa ympärille: sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen, kielen, harrastuksen, uskonnon, asuinpaikan tai ammatin. (Hänninen 2013, 10-14.) Toiseuttamisella taas kuvataan sitä prosessia, jolla jostakin tai jostakusta tehdään "meille" toinen. (Löytty 2005b, 91.)

Sosiologi ja kulttuurintutkija Stuart Hall lähestyy toiseuden kysymystä omaa identiteettiämme määrittävänä vastavoimana, kolikon kääntöpuolena. Hänen mukaansa toinen on nimenomaan sisä- eikä ulkopuolella, ei siellä kaukana jossain. Tähän "toiseen" peilaten rakennamme omaa identiteettiämme. (Hall 1992, 19.) Stuart Hallin ajatuksissa toiseus kietoutuu erilaisuuden ja erojen tematiikkaan. Hän näkee erojen rakentuvan neljän eri selitysmallin kautta kulttuurintutkimuksessa. Hall toteaa Ferdinand de Saussurea mukaillen lingvistikaisesti tarkasteluna, että eroilla rakennamme merkityksiä ja ilman eroja ei merkityksiä ole olemassa. Merkitykset rakentuvat etenkin vastakohtaisuuksien välisillä suhteilla ja niiden ymmärtämisellä. Esimerkiksi värin musta merkitys rakentuu osittain myös sen vastinparille valkoiselle. Hall mainitsee tässä yhteydessä myös filosofi Jacques Derridan (1978) huomion siitä, että binäärisessä jaottelussa on kyseessä usein myös valtasuhde, jossa toinen on alistainen hallitsevassa asemassa olevalle.¹⁷ Toinen kieliteoreettinen selitysmalli Mihail Bahtinin ajatuksiin nojaten keskittyy merkitysten rakentumiseen vuorovaikutuksessa. Näin ollen merkityksiä rakentuu dialogiin osallistuvien kesken ja vain oltaessa dialogissa "toisen" kanssa, joten toiseus on välttämätön merkitysten muodostumiselle. Kolmas selitysmalli on antropologinen ja perustuu luokittelujen ja kategorisointien myötä syntyville merkityksille, joilla vastakohtia tarkastelemalla pyritään havaitsemaan merkityksellinen ero, jolle luokittelu rakentuu. Esimerkiksi Mary Douglas, Émile Durkheim tai Claude Lévi-Strauss pohjaavat ajatuksensa tämänkaltaiselle erojen merkityksellisyyden ymmärtämiselle. Viimeinen Hallin selitysmalli on psykoanalyttinen, jossa erot ja erilaisuuden roolit heijastuvat ihmisen psyykkiseen elämään ja olemme sidoksissa merkityksellisiin "toisiin". Toinen on merkityksellinen minuuden rakentumiselle, subjektiviteetille ja seksuaaliselle identiteetille. (Hall 1999, 152–160; ks. myös Löytty 2005c, 165–166.)

Merkityksellistä on, kuinka toiseuden tai erilaisuuden luonne on kaksijakoinen. Myönteisesti tarkasteluna toiseus tai erilaisuus on välttämätön esimerkiksi kielen, merkitysten ja minuuden rakentumiselle, mutta toisaalta siinä piilee myös vaaran elementti, johon kätkeytyy toiseen kohdistuva vihamielisyys ja aggressiot. (Hall 1999, 160.) Hallin huomio resonoi toiseuteen liittyvän diskurssin kanssa. Michalis Lianos toteaa, että toiseuden myötä vähemmistöihin liittyvä vaaran uhka nähdään esimerkiksi marginalisoituihin etnisiin ryhmiin kuuluvana omi-

---

¹⁷ Derridan ajatusta mukaillen tämän valtasuhteen voisi tehdä näkyväksi vastinparien kirjoitusmuodon yhteydessä esimerkiksi seuraavasti: **mies**/nainen, **valkoinen**/musta, **yläluokka**/alaluokka (Hall 1999, 154).

naisuutena. Toiseuden institutionalisoituessa ekseptionalismiksi¹⁸ sallitaan toiseutettuun ryhmään kohdistuva poikkeava käytös ja kohtelu (Lianos 2013, 2–3), jonka perusteella voidaan oikeuttaa esimerkiksi tiettyihin ryhmiin kohdistuva hallinta esimerkiksi poliisin toimesta. Olennaista onkin ymmärtää, kuinka toiseus ja toiseuttaminen on koko yhteiskuntaa koskettava ilmiö. Pelkoa aiheuttava, joukkoon kuulumaton ja ulkopuolelle suljettu toinen ei ole läsnä vain yhteiskunnan laitamilla vaan se nimenomaan rakentuu suhteessa yhteiskunnan keskiöön ja vaikuttaa myös siihen, millaiseen identiteettiin toiseutetulle yksilöllä tai yhteisöllä on annettu yhteiskunnassa oikeus samaistua (Castel 2013, 21).

Toiseudella luodaan eroja ja määritellään kahtiajakoa meihin ja toisiin. Toiseus voi kuitenkin todentua eri tavoin. Se voi olla totaalisen poissulkeva tai hierarkkinen erottelun väline. (Jokinen, Huttunen & Kulmala 2004, 16.) Olli Löytyn mukaan kohtaamme toiseutta ainakin kahdella tavalla. Kohtaamme toiseutta sosiaalisessa vuorovaikutuksen sekä representaatioiden kautta esimerkiksi mediassa tai käyttämässämme kielessä. Nämä kaksi ulottuvuutta kietoutuvat yhteen ja muodostavat lopullisen käsityksemme toiseudesta. (Löytty 2005b, 89.) Usein toiseus ymmärretään myös "itsestä" tai "normaalista" poikkeavana ja vähempiarvoisena. Näin ollen toiseuteen liittyy myös valtasuhde, jossa toinen on alisteinen "meille". Toiseuden rakentamisessa keskitytään eroihin ja rajojen vetämiseen samalla kun yhtäläisyyksiä kieltäydytään huomioimasta. (Löytty 2005a, 8-9.) Kulttuurieroihin keskittyminen on yksi toiseuttamisen muoto, jolla luodaan hierarkisia valtasuhteita esimerkiksi representaatioita hyödyntäen.

Toiseuden käsitteen suosio on johtanut myös sen kritiikkiin. Kun toiseuden käsitteellä voi tarkastella lähes kaikkia valtasuhteita, käsite on vaarassa muuttua ylimalkaiseksi. Toiseuden näkyväksi tekemisellä on tarkoitus tarttua piilossa oleviin valtarakenteisiin ja mahdollisesti kyseenalaistaa ne. Asettamalla tarkasteltavat asiat tulkintakehikossa dikotomiseen, binaariseen suhteeseen keskenään on riskinä kuitenkin saman valtasuhteen ylläpitäminen. Kaksijakoisen tulkinnan alle voivat jäädä muut tulkintakehykseen vaikuttavat tekijät kuten yhtäläisyydet. (Löytty 2005c, 172-173.) Feministisestä tutkimusperinteestä lähtöisin olevalla intersektionaalisella tutkimusotteella tulkinnallista kehystä pyritään levittämään laajemmalle.

---

¹⁸ Ekseptionalismin (*exceptionalism*) käsitteellä kuvaillaan ajatusta, jossa oma nähdään poikkeuksellisen erinomaisena verrattuna muihin kansoihin tai valtioihin. Käsitteellä on viitattu usein esimerkiksi Yhdysvaltojen poikkeuksellisuuteen verrattuna muuhun maailmaan. (Rastas 2007, 119)

Vastakkain asettuvien ominaisuuksien sijaan tarkastellaan risteävien ominaisuuksien kirjoa, jotka kaikki vaikuttavat yksilön tai yhteisön sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen asemaan.

Tutkielmani aiheen kannalta toiseus ja toiseuttaminen liittyvät teemoina kuulumisen ja etenkin kuulumattomuuden kysymyksiin erottamattomasti. Toiseutta voi tarkastella kuulumattomuuden yhtenä ilmentymänä, jossa jokin tai joku suljetaan meidän ulkopuolelle. Joskus toiseus voi olla myös hiljaista jonkun puuttumista tilasta tai keskustelusta. Usein toiseuteen liittyvä valta on myös mielenkiintoinen kuulumisen näkökulmasta. Kenellä on valta määritellä missä rajat kulkevat, kuka kuuluu joukkoon ja kuka ei?

Juutalaiset ovat kautta historian olleet syrjityn vähemmistön asemassa. Juutalaisvastaisuutta on perusteltu myös toiseuden teeman kautta. Koska juutalaiset eivät kuuluneet muiden kanssa samaan, vaan heillä oli omat tavat, uskomukset ja tiivis oma yhteisö, nähtiin heidät ulkopuolisina, "toisina". Kansallisvaltioiden myötä juutalaisen yhteisön ulkopuolisuus korostui, sillä he olivat levittäytyneet ympäri maailmaa muiden kansojen keskuuteen. (Kuparinen 2004, 191-192; Hanski 2006, 9-11.) Historiantutkijat Pekka Isaksson ja Jouko Jokisalo huomauttavat, että juutalaisvastaisuudella on pitkät juuret Euroopassa aina ristiretkistä lähtien, jolloin oli tarve määritellä kristinuskolle uskonnollinen "toinen", vihollinen. Ristiretkien vaikutukset kohdistuivat myös juutalaisiin ja syrjintä sai rakenteellisia muotoja lakien ja tapojen myötä. Liitettynä länsimaiseen kristilliseen maailmankuvaan juutalaisiin jo historiassa kohdistunut syrjintä ja vainot kasvoivat Isakssonin ja Jokisalon mukaan osaksi modernia rasismia. Antisemitismin synkkä luku ihmiskunnan historiassa sijoittuu eritoten toisen maailmansodan ihmisoikeusrikkomuksiin, mutta jo ennen kansallissosialistisen Saksan loppunäytöstä oli juutalaisvastaisuus saanut kasvavassa määrin jalansijaa rotuideologian parissa. Hitlerin ajattelussa juutalaiset nähtiin arjalaisten vastarotuna, epäpuhtaana toisena. (Isaksson & Jokisalo 2011, 52-55.) Valitettavasti antisemitismi ei ole ilmiönä jäänyt vain historian kirjoihin vaan sen vaikutukset ovat nähtävissä nykypäivänäkin. Myös haastatteluaineistossani juutalaisten asemaa lähtömaassa, Etiopiassa, voi ymmärtää toiseuden tematiikan kautta ja osana juutalaisten diasporaa.

2.1.4 Rasismi ja rodullistaminen

Rasismi on ilmiönä monimutkainen ja ajoittain vaikeasti määriteltävä. Rasismia voi tarkastella muun muassa ideologiana, sosiaalisena konstruktiona ja ilmiönä, joka näkyy

aatteissa ja asenteissa sekä toimintana että toiminnan seurauksina. Rasismia voi lähestyä myös kaikkien näiden edellä mainittujen välisinä yhteyksinä ja valtahierarkioina. Käsitteellä on polveileva historia eri tieteenalojen keskuudessa ja tämän seurauksena myös rasisminkin käsitteestä käytävä diskurssi on tutkijoiden keskuudessa monitahoinen. (Puuronen 2011, 48-49; Rastas 2005, 72-73.) Pekka Isaksson ja Jouko Jokisalo toteavat, että ilmiön muuntautumiskykyisyys on johtanut siihen, että nykyisin puhutaan yhden ideologian tai maailmankatsomuksen sijaan ennemmin rasismeista ja niiden eri muodoista (Isaksson & Jokisalo 2011, 10). Vaikken tutkielmassani keskity rasismiin ilmiönä, koin, että haastatteluaineistossani kuulumisen ja etenkin kuulumattomuuden kysymykset olivat sidoksissa rodullistetun vähemmistön kokemaan rasismiin Israelissa. Esimerkiksi haastateltavat sanoittivat ihonvärinsä takia kohtaavansa eriarvoistavaa kohtelua yhteiskunnassa esimerkiksi koulutuksen ja työelämän saralla tai vapaa-ajalla asiakaspalvelutilanteissa. Näin ollen koin työni kannalta merkitykselliseksi lyhyesti määritellä, mitä rasismilla ja rodullistamisella työssäni tarkoitan. Jos olisin jättänyt määrittelemättä nämä käsitteet työni yhteydessä, olisi sillä voinut olla vaikutusta siihen, kuinka tutkielmani tulee ymmärretyksi suhteessa näihin teemoihin.

Rasisminkin ja rodullistamisen määrittelemistä vaikeuttaa se, että ilmiö on aina sidoksissa historiaan, aikaan ja paikkaan sekä tiettyjen ryhmien väliseen kanssakäymiseen ja valtasuhteisiin. Sosiologi Vesa Puuronen (2011) muistuttaa, että vaikka tiettyjä yhteisiä piirteitä rasisminkin ilmentymisessä on havaittavissa, eroavat eri rodullistettujen vähemmistöjen kokemukset toisistaan. Rasisminkin vastustaminen onnistuu vain tunnistamalla ja tekemällä näkyväksi sen eri muodot. (Puuronen 2011, 7.) Näin ollen onkin merkityksellistä ymmärtää esimerkiksi historiallinen, poliittinen ja sosiaalinen konteksti. Esimerkiksi Etiopiasta muuttaneiden israelilaisten tapauksessa kyseessä on hyvin erilainen ilmiö kuin Yhdysvalloissa asuvien mustien kohdalla, vaikka yhtäläisyyksiä kuten poliisiväkivalta tai mielenosoitukset koettua väkivaltaa vastaan, olisivat havaittavissa molemmissa maissa. Yhdysvaltojen kontekstissa merkityksellistä on kolonialismin ja rasisminkin pitkä historia maassa, jonka seurauksena yhteiskunnallinen järjestys osittain vielä nykyäänkin rakentuu rodullistetun väestön pitkään kestäneelle sorrolle orjuuden ja sitä seuranneen rakenteellisen rasisminkin myötä. Etiopiasta Israeliin saapuneen juutalaisvähemmistön tapauksessa heidän historiansa Israelissa on vielä lyhyt ja näin ollen en voi viitata vähemmistön sorrettuun asemaan historiallisena prosessina. Lisäksi heidän ei ole ollut tarve Etiopiassa määritellä

itseään ihonvärin tai etnisyyden kautta. Huomionarvoista mielestäni kuitenkin on se, miten vähemmistö kohtaamaansa ilmiötä sanoittaa. Perustelenkin päätöstäni käyttää rasismiin käsitettä työssäni haastateltavien valinnalla puhua rasismista sekä ihonvärin vaikutuksesta heidän kertomissaan tulkinnoissa elämästä Israelissa 2000-luvulla.

Historiallisesti tarkasteltuna rasismi on ollut sidoksissa "rodun" käsitteeseen. Biologisen rodun käsite on jo todennettu merkityksettömäksi, mutta sen merkitys sosiaalisena konstruktiona vaikuttaa edelleen. Nykypäivänä rodun käsitteen tilalle valtasuhteita määrittäväksi tekijäksi ovat nousseet myös etnisyys, kulttuuri ja uskonto, vaikka rasismiin ilmiö ja jopa ryhmä, johon se kohdentuu, ovat edelleen samoja (Isaksson & Jokisalo 2011, 10). Tutkielmassani viitatessani "rodun" käsitteeseen tarkoitan sillä nimenomaan sosiaalista konstruktiota.

Toiseuttamisen muodoista rodullistaminen on yksi tunnistettavimmista ja voimakkaimmista. Olli Löytty toteaa, että "rotuun" liitetään erilaisia toiseuttamisen kategorioita kuten luonnollistaminen, lapsellistaminen, estetisoiminen, eksotisoiminen, primitivisoiminen, erotisoiminen ja stereotypioiminen (Löytty 2005b, 91). Sosiologi Robert Miles toteaa Franz Fanonin (1970) olleen ensimmäinen rodullistamisen käsitettä käyttänyt. Fanon viittasi käsitteellä siirtomaavallasta vapautuneiden afrikkalaisten vaikeuksiin, joita he kohtasivat kulttuuriaan rakentaessaan (Miles 1994, 109–110). Miles kehoittaa kiinnittämään huomiota prosesseihin, joissa "rotuja" luodaan viitaten rodullistamisen käsitteeseen. Hänen mukaansa rodullistaminen on nimenomaan prosessi, jossa biologisille ominaisuuksille, todellisille tai oletetuille, annetaan arvottavia merkityksiä, jotka vaikuttavat esimerkiksi sosiaalisten suhteiden rakentumiseen. (Rastas 2005, 86; Miles 1994, 109–114.) Yksinkertaisuudessaan rodullistaminen on yhteiskunnallinen prosessi, jonka lopputulema on rasismi (Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2021). Rodullistamiseen liittyy myös rodullistetun käsite, jolla viitataan ilmiön prosessimaisuuteen. Olen päätenyt käyttämään rodullistettu käsitettä tutkielmassani viitatessani Etiopiasta Israeliin muuttaneiden juutalaisten asemaan.

Yleisesti ottaen rasismiin nähdään ilmentyvän kolmella eri tasolla. Ensimmäiseksi rasismi voi olla yksilöiden välisellä tasolla vuorovaikutustilanteissa, joko yksilöiden harjoittamana tai yksilöihin kohdentuvana. Toiseksi rasismi voi vaikuttaa yhteiskunnan rakenteissa kuten palveluissa ja toimintatavoissa, jolloin sitä kutsutaan rakenteelliseksi rasismiksi.

Rakenteellinen rasismi voi vaikuttaa esimerkiksi töitä hakiessa, koulutuksen valinnassa tai asunnon saamisessa. Kolmanneksi sisäistetty rasismi tarkoittaa yksilön sisäistämisiä uskomuksia tai ajatuksia, jotka hän liittyy itseensä tai edustamaan ryhmään. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2021; Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2021)

Stuart Hall (1992) näkee rasismin mustavalkoisen ja näennäisesti yksinkertaisen rakenteen peittävän alleen tunteiden, asenteiden, uskomusten ja käsitysten verkoston, joka ei ole pelkistettävissä yksinkertaiseen luokitteluun. Tavat ja rakenteet, joilla erittelemme meidät ja muut vastapuolille, ovat luotu myös ylläpitämään tuota jakoa itsessään. (Hall 1992, 18-21) Myös Isaksson ja Jokisalo toteavat rasismin oikeuttavan ja uusintavan vallitsevia yhteiskunnallisia valtasuhteita erilaisten käytäntöjen ja puhetapojen kautta (Isaksson & Jokisalo 2011, 10).

Rasismissa huomionarvoisena Hall pitää etenkin eron kanssa elämisen pelkoa. Kuinka ymmärrämme eron ja kuinka elämme eron kanssa määrittää myös suhtautumistamme rasismiin. Toisen tullessa liian lähelle tai astuessamme toisen alueelle herää itsepuolustuksen tarve, jotta turvallisuuden tunne säilyisi. (Hall 1992, 18-21.) Vastaava ilmiö oli havaittavissa jo aiemmin toiseuden käsitettä tarkasteltaessa, jonka todettiin mahdollisesti johtavan esimerkiksi eriarvoistavaan kohteluun.

Tutkielmassani käytän myös ajoittain syrjinnän käsitettä, joka on syytä erottaa rasismin käsitteestä vaikka ilmiöt ajoittain liittyvät toisiinsa. Syrjinnällä viitataan ilmiöön, jossa ihmistä kohdellaan huonommin jonkun ominaisuuden perusteella. Yhdenvertainen kohtelu ja syrjinnän kieltäminen on huomioitu kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa ja usein kansallisessa lainsäädännössä.¹⁹ Anna Rastas huomauttaa, että syrjinnän ja rasismin käsitteet eroavat olennaisesti toisistaan vaikka ajoittain niitä käytetäänkin ristikkäin.²⁰ Syrjintä voi olla moniperusteista eikä kytkeydy välttämättä rasismin ilmiöön, ja toisaalta etnisen taustan omaava henkilö voi kohdata syrjintää, joka ei linkity rasismiin. Eronteko näiden kahden käsitteen välillä on merkityksellistä, jotta niitä voidaan ymmärtää ja niiden juurisyihin

---

¹⁹ Esimerkiksi Suomen yhdenvertaisuuslaki määrittelee: "Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella." (Yhdenvertaisuuslaki 2014)

²⁰ Esimerkiksi arkikielessä käytetty ilmaus ikärasismi on harhaanjohtava. Ikäsyrjintä kuvaa ilmiötä todemmukaisemmin. (Rastas 2005, 76)

voidaan puuttua. (Rastas 2005, 76.) Huomasin puntaroivani näiden kahden käsitteen eroja tulkitessani haastateltavieni kertomia kokemuksia. Päädyin käyttämään molempia käsitteitä kuunnellen haastateltavien valintoja sanoittaa kokemuksiaan. Ajatuksena tämän päätöksen taustalla on se, etten valkoisena ja lisäksi toisesta kulttuurista tulevana välttämättä tunnista ilmiöiden nyansseja israelilaisessa kontekstissa.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Lähestyn tutkimuskysymyksiäni laadullisen tutkimuksen perinteestä käsin. Laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena ei ole tulosten yleistettävyyden vaan tarkoituksena on pyrkiä kuvaamaan, ymmärtämään ja luomaan teoreettisesti mielekäs tulkinta tutkitusta ilmiöstä (Eskola & Suoranta 2008, 61). Lisäksi laadullisilla menetelmillä tavoitteena on useimmiten ymmärtää tutkittavaa ilmiötä nimenomaan kohteena olevien henkilöiden näkökulmasta käsin. Tällöin tutkimuskohteena ovat kokemukset, ajatukset, tunteet ja merkitykset. (Juuti & Puusa 2020, 9.) Tarkemmin määriteltynä olen tutkielmassani hyödyntänyt etnografista tutkimusta lähestymistapana menetelmävalintojen myötä.

Tutkimuksen toteuttaminen luvussa esittelen tutkimusprosessini punaisen langan. Kuten jo johdannossa toin esille, tutkimusprosessiani on ohjannut ensin menetelmän valinta ja myöhemmin keräämäni aineiston teemat, joten olen tässä luvussa pyrkinyt noudattamaan tätä järjestystä. Lähden aluksi tarkastelemaan etnografista tutkimusta menetelmänä ja tutkimusotteena etenkin etnologian ja antropologian oppiaineista käsin. Pyrin luvussa sanoittamaan kokemuksiani etnografisen tutkimuksen toteuttamisesta. Seuraavaksi esittelen etnografisilla menetelmillä keräämäni aineiston, joka koostuu teemahaastatteluista ja kenttäpäiväkirjasta. Aineiston esiteltyäni tarkastelen aineiston analysointivaihetta sekä valitsemieni analysointityökaluja. Luvun lopussa pohdin tutkijan position ja eettisten kysymysten vaikutusta työssäni.

3.1 Etnografinen tutkimus lähestymistapana

Etnografisen tutkimuksen ainutkertaisuus näkyy siinä, että jokainen tutkimus on aina väistämättä yksilöllinen tutkijan tekemien ratkaisujen seurauksena (Eskola & Suoranta 1998, 109) ja samoin se rakentuu aina sidottuna hetkeen sekä tutkittavien ja tutkijan välisessä vuorovaikutuksessa. Esimerksi antropologi Leena Malkki määrittelee etnografiaa seuraavasti:

Etnografia kriittisenä teoreettisena toimintana on tyypillisesti pitkäkestoista, usein eri suuntiin polveilevaa, väistämättä sosiaalista ja aikaan sidottua. -- -- Tutkijan aistit sekä sosiaalisuus ja kehollisuus ovat kaikki osa tuota prosessia. Myös tunteet sisältyvät tuohon prosessiin, ja se edellyttää toisinaan myös intuitioon turvautumista. Kaikesta tästä rakentuu etnografian analyyttinen vahvuus, ja myös sen kaoottinen haasteellisuus. (Malkki 2012, 196)

Malkin kuvaus luo varsin kokonaisvaltaisen käsityksen etnografisen tutkimuksen luonteesta. Etnografian ei tulisi suhtautua kentän tapahtumiin itsestäänselvyytenä vaan tarkastella tuttua kenttää uteliaisuudella itsensä siitä vieraannuttaen ja kaikki aistit avoinna. Samoin Anna Rastaa mukaan etnografia on pelkän metodin sijaan metodologinen lähtökohta, jonka keskiössä on dialogi tutkijan ja tutkittavien samoin kuin tehtyjen tulkintojen ja olemassa olevan teorian välillä. Kun tavoitteena on mahdollisimman laaja ja monipuolinen kuva tutkitusta ja tutkittavien tavasta hahmottaa asioita ja ympäröivää maailmaa, on perusteltua kääntyä etnografisen tutkimusotteen pariin. (Rastas 2010, 65.)

Martin Hammersley ja Paul Atkinson määrittelevät etnografisella tutkimuksella muutamia tyypillisiä ominaisuuksia, jotka heidän mukaansa muodostavat perinteisen käsityksen etnografisesta tutkimusperinteestä. Ensimmäiseksi tutkimus toteutetaan menemällä kentälle osana tutkittavien jokapäiväistä elämää sen sijaan, että se toteutuisi tutkimusolosuhteissa. Toiseksi aineistoa kerätään eri muodoissa erilaisista dokumenteista, haastatteluihin, epävirallisiin keskusteluihin ja havaintoihin. Kolmanneksi aineistonkeruu on jossain määrin vähemmän järjestelmällistä tai etukäteen mietittyä, jolloin tutkijalla on mahdollisuus reagoida kentällä tekemiin havaintoihin ja myöhemmin myös analysointiprosessi elää aineistosta tehtyjen tulkintojen mukaan. Neljänneksi aineisto on usein pieni, jolloin siihen syvällisempi tutustuminen on mahdollista. Viidenneksi he nostavat, että tutkimuksessa on tavoitteena tehdä tulkintoja merkityksistä, ihmisten toiminnoista ja niiden seurauksista kuvailujen, selitysmallien ja mahdollisten teorioiden myötä. (Hammersley & Atkinson 1995, 3.) Myös Hämeenaho ja Koskinen-Koivisto nostavat vastaavia ominaisuuksia etnografisen tutkimusprosessin keskeisiksi elementeiksi. Heidän mukaansa tutkimus samoin kuin tutkimuksen aikainen aineistonkeruu to-

teutetaan kentällä. Samoin olennaista on, että tutkimus perustuu vuorovaikutukselle sekä kontekstoinnille. Viimeiseksi määrittäväksi tekijänäksi he nostavat, että tehty tutkimus tuottaa todellisuutta ja vaikuttaa ympäristöön ollen näin vaikuttavaa toimintaa. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 9–10.) Tarkastellessani näitä määritelmiä, koen, että tutkielmani vastaa monilta osin etnografisen tutkimuksen ominaispiirteitä.

Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusote on osa etnografista tutkimusta ja yksi tapa kietyttää tätä lähestymistapaa on tuttujenkin asioiden tarkastelu uusin silmin ihmetellen ja niistä tulkintoja tehden. Fenomenologia eli oppi ilmiöistä keskittyy ihmisten kokemuksiin ja siihen, millaisena sosiaalinen todellisuus heille näyttääytyy. Siinä lähdetään ajatuksesta, että ihmiset konstruoivat eli rakentavat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa todellisuuttaan merkityksellistään kohtaamiaan ilmiötä. Näin ollen ihminen on fenomenologisesti tarkasteltuna sosiaalisen maailman vaikutusten kohde, mutta myös vaikuttaja. Annetut merkitykset esineille, asioille ja tilanteille välittyvät sukupolvilta toisille. (Juuti & Puusa 2020, 10–11.) Huhtinen ja Tuominen (2020) tarkentavat, että fenomenologisen tutkimuksen tavoitteena on lähestyä tutkittavaa ilmiötä kokemustodellisuuden kautta eli millaisena kohteena oleville henkilöille tutkittava ilmiö näyttääytyy kerättyjen kokemusten valossa. Kyseessä on siis lähestymistapa, jossa tavoitteena ei ole vain yleinen vaatimus objektiivisuudesta itsessään, vaan tutkimuksen luotettavuus muodostuu siitä, kuinka tutkija onnistuu tulkitsemaan havaintojaan ja tuomaan tulkintansa esille. (Huhtinen & Tuominen 2020, 297–298.) Fenomenologia kytkeytyy usein hermeneutiikkaan eli tulkinnan teoriaan, sillä vain tulkinta toimistamme on todellisuudessa mahdollista (Huhtinen & Tuominen 2020, 302–305). Hermeneuttinen kehä kuvaa toistuvaa tulkintojen tekemistä, jossa ilmiötä lähestytään tehtyjä havaintoja toistuvasti tulkiten. Hermeneuttisessa tutkimuksessa tutkija kysyy sekä tutkittaviltaan että aineistoltaan toistuvasti kysymyksiä vertaillen, suhteuttaen ja peilaten laajempiin konteksteihin (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 14–15).

Etnologi lähestyy tutkittavaa laadullisin menetelmin vahvassa vuorovaikutuksessa kentän kanssa, tavoitteenaan kuvata tutkittava ilmiö mahdollisimman tarkasti. Etnografisen metodin perinteinen lähtökohta on ollut Clifford Geertzin kuuluisaksi tekemä käsite “tiheä kuvaus”,²¹ jossa mahdollisimman tarkalla tutkittavan ilmiön kuvauksella pyritään tarkastelemaan toi-

---

²¹ Gilbert Rylen käsite *thick description* (1949) esitellään muun muassa Clifford Geertzin esseessä *Toward an Interpretative Theory of Culture* (1973).

minnan lisäksi myös kontekstia ja merkitystä (Geertz 1973, 6–10). Etnografiaa voidaan ymmärtää eri tavoin riippuen kontekstista ja oppiaineesta. Se edustaa kulttuurin tutkimuksen perinteistä suuntausta, jossa aineisto kerätään osallistumalla tutkittavien arkeen havainnoiden ja haastatellen kentällä suhteellisen pitkän ajanjakson aikana. Toisaalta sitä voidaan tarkastella tutkimusotteena, joka ohjaa tutkimusprosessia kokonaisvaltaisesti tutkijan syventyessä muiden keräämään aineistoon (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 14–15).

Tutkimuskentän määritelmä on keskeinen osa etnografista tutkimusta. Se, mitä määritellään antropologisessa tai etnologisessa tutkimuksessa kentäksi ja millä menetelmillä kentällä ollessa tietoa kerätään, on historiallisesti vaihdellut, mutta lähtökohtaisesti vaatimus tutkimuskentälle astumisesta on ollut tieteenalaa määrittävä tekijä jo pitkään (Sluka & Robben 2012, 10–29). Nykyetnologiassa tai antropologiassa kenttä voi lähtökohtaisesti sijaita missä vain, missä on ihmisten välistä vuorovaikutusta (Sluka & Robba, 9). Kenttä määritellään tutkimusaineistojen muodostumisen prosesseiksi, jonka rajat etnologi luo kysymyksenasettelulla, tekemillään tulkinnoilla sekä kirjoittaen. Tutkija määrittelee ja rajaa etnografisessa tutkimuksessa tutkittavan kentän, joka voi sijaita lähellä tai kaukana. Tätä kenttää tutkija lähestyy erilaisin menetelmin kuten haastattelemalla, havainnoimalla, lukemalla sanomalehtiä, arkistoaineistoa tai keskustelupalstoja internetistä. (Fingerroos ja Jouhki 2014, 82–84; Fingerroos 2003) Tutkielmani edetessä mietin, kuinka määrittelen kenttäni. Pääaineistoni muodostivat toteuttamani haastattelut, mutta tutkielmani ei ole puhtaasti haastattelututkimus. Kerätessäni aineistoa asuin Israelissa neljän kuukauden ajan, sillä kolmen kuukauden mittaisen harjoitteluni loputtua jäin toteuttamaan vielä viimeiset haastattelut. Vaikka en jakanut arkea tutkimani vähemmistön kanssa, enkä näin ollen toteuttanut havainnointia päivittäin, elin ja asuin israelilaisessa yhteiskunnassa. Tehtäviini korkeakouluharjoittelijana kuului paikallisen lehdistön seuraaminen, eli luin päivittäin englanninkieliset sanomalehdet ja tarvittaessa koostin niistä lehdistökatsauksen sisäiseen käyttöön. Lisäksi sain sähköpostiini tilannekatsauksia Israelin tapahtumista ja mahdollisista konflikteista, joihin minulla ei olisi ollut tavallisena matkustajana pääsyä. Näin ollen olin taustatiedon keräämisen kannalta otollisessa asemassa.

Hämeenaho ja Koskinen-Koivisto muistuttavat, että olennaista tutkijan on huomioida se, että kenttä ei ole koskaan valmis, vaan elää jatkuvassa muutoksen tilassa (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 12–13.). Tämä konkretisoitui minulle moneen otteeseen tutkielmaani kirjoittaessani. Todellisuus ja siitä tehtävät tulkinnat sekä merkityksenannot elävät ihmisten

toimien seurauksena jatkuvassa muutoksessa, ja lyhyessäkin hetkessä tutkittava tilanne voi olla kehittynyt uuteen suuntaan. Keräsin aineistoni kesällä 2015 ja viimeistelin tutkielmani keväällä 2021. Muutamassa vuodessakin tilanne on Israelissa muuttunut. Seuratakseni nykytilannetta olen seurannut tutkielman kirjoittamisen ohella israelilaisia sanomalehtiä, ja muutamia uutisointeja olen päättänyt hyödyntämään tutkielmassani.

Tutkimusta tehdessään etnografi hyödyntää niitä asioita, joita hänellä on. Näin ollen tutkimusprosessiin kentällä vaikuttavat tutkijan sukupuoli, ikä, "rotu", kansalaisuus, luokkatausta, temperamentti, mielikuvitus, subjektiivisuus, menneisyys sekä hänen sosiaalinen persoonallisuutensa. (Malkki 2012, 196.) Myös Hämeenaho ja Koskinen-Koivisto muistuttavat, että etnografinen tutkimus pohjaa empiiriseen tutkimukseen, jossa kerätyt aineistot ja vuorovaikutus tutkittavien tai tutkittavan kanssa ohjaavat prosessia sekä siten tutkimuksen lopputuloksia (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 8). Etenkin haastatteluja tehdessäni huomasin ominaisuuksieni ja taustani merkityksen vuorovaikutustilanteissa, mutta myös havaintoja tehdessäni koin tulevani tietoiseksi monista ominaisuuksistani sekä niiden vaikutuksista tilanteeseen. Esimerkiksi astuessani etiopialaiseen ravintolaan Israelissa olin usein ainut valkoinen ja ainut olettevasti nainen, joten olen Malkin kanssa samaa mieltä siitä, että kentällä ei voi olla näkymätön, vaan on hyödynnettävä niitä ominaisuuksia, joita itsellä on. Tutkimuksen toteuttamista edesauttavana ominaisuutena koin kokemukseni vaihto-opiskelusta Etiopiassa. Tämä antoi minulle erilaisen ymmärryksen olosuhteista, joista Israeliin maahanmuuttaneet siirtolaiset olivat saapuneet. Lisäksi koin, että Etiopiassa viettämäni aika loi yhteyden haastateltavien kanssa. Haastateltavat esimerkiksi haastattelun aikana kysyivät kokemuksistani Etiopiassa ja Israelissa sekä viittasivat tunnistamiini ruokiin, alueisiin ja amharankielen sanoihin.

Etnografisen menetelmän monimuotoisuus tekee siitä ajoittain haastavan määrittellä ja näin ollen myös kritiikille alttiin. Kuitenkin sen vahvuus on juuri notkeassa tutkimusotteessa, jonka avulla voidaan tarttua moninasiin kysymyksiin erilaisilla tutkimuskentillä. Malkki (2012) vertaa etnografista tutkimusta jazz-musiikissa tyypilliseen improvisaatioon²². Onnistuakseen improvisoinnissa muusikko tuntee työvälineensä, on harjoitellut ahkerasti ennen lavalle astumista ja esiintymistilanteessa tulkitsee hetkeä musiikkilajin tyyliä

---

²² Malkki viittaa vertauksessa Paul Berlinin teokseen *Thinking in Jazz: The Infinite Art of Improvisation* (1994), josta improvisaation analogia on ammennettu (Malkki 2012, 205).

kunnittoittaen ja sääntöjä noudattaen. Vastaavasti myös kentälle astuva etnografi on etukäteen perehtynyt tutkimusaiheeseen, teoreettisen viitekehukseen ja hallitsee tieteenalan lainalaisuudet. Erityisen osuvaksi jazzin ja etnografisen tutkimuksen vertailu osoittautuu aikaulottuvuuden osalta. Lineaarisuus ei suoranaisesti ole kummallekaan omin olomuoto vaan eteneminen tapahtuu sykleissä tutun ja tuntemattoman sekä suunnitelmien ja niiden toteutumisen välillä höystettynä teoreettisilla oivalluksilla ja empiirisillä löydöksillä. (Malkki 2012, 202-205.) Aivan täysin en pysty Malkin vertaukseen samaistumaan, sillä koen olevani vielä aloitteleva artisti tutkimuksen toteuttamisen saralla. Mutta vertaus kuvaa osuvasti tutkielmaprosessin syklistä luonnetta.

3.2 Aineiston esittely

Tässä aluvussa esittelen keräämäni aineiston. Keräsin aineiston keväällä ja kesällä 2015 korkeakouluharjoittelun yhteydessä Suomen suurlähetystössä Tel Avivissa. Aineistoni noudattaa laadullisen tutkimuksen lainalaisuuksia siinä, ettei se ole laaja, vaan koostuu kuudesta haastattelusta sekä kenttätyöpäiväkirjasta.

3.2.1 Haastatteluaineisto

Tutkimukseni haastatteluaineisto koostuu kuudesta haastattelusta. Sain yhteyden haastateltaviini ottamalla yhteyttä etiopialaisten parissa työskenteleviin järjestöihin, jotka ystävällisesti antoivat minulle mahdollisten haastateltavien yhteystietoja tai järjestöissä työskentelevät suostuivat haastateltavikseni. Lisäksi yhteen haastattelemaani henkilöön sain yhteyden suoraan sähköpostitse. Toivomukseni oli nauhoittaa kaikki keräämäni haastattelut, mutta joutuin olosuhteista ja haastateltavien toiveista, haastatteluistani neljä on nauhoitettu ja kahdesta minulla on kirjoitetut muistiinpanot. Myös nauhoitetuista haastatteluista minulla on lisäksi litterointiprosessia tukeneet käsin kirjoitetut muistiinpanot. Haastatteluiden pituudet vaihtelevat reilusta puolesta tunnista noin puoleentoista tuntiin. Haastateltavistani neljä oli miehiä ja kaksi naisia. Nuorimmat haastateltavista olivat haastatteluhetkellä 32-vuotiaita ja vanhin 52-vuotias. Pohdin, että vielä nuoremmat haastateltavat, esimerkiksi ikävälillä 20–30-vuotiaat, olisivat voineet tuoda uusia näkökulmia tarkastelemini kysymyksiin. Olen kuitenkin tyytyväinen sukupuoli- sekä ikäjakaumaan. Pyrkimyksenäni ei ole vertailla näin pienellä otannalla sukupuolten tai sukupolvien välisiä eroja, mutta yksipuolinen haastatteluaineisto olisi kuitenkin

kin voinut olla ongelmallinen haastattelujen analysoinnin kannalta. Olen koonnut käyttämäni haastattelut taululukkoon, josta on nähtävissä haastateltavan sukupuoli, ikä sekä haastattelun tallennusmuoto.

	H1	H2	H3	H4	H5	H6
sukupuoli	mies	mies	nainen	nainen	mies	mies
ikä	52	45	32	42	32	38
tallennusmuoto	nauhoite	nauhoite	nauhoite	nauhoite	muistiinpanot	muistiinpanot

Taulukko 1. Haastateltavien ikä, sukupuoli ja haastattelun tallennusmuoto

Huomioitavaa on, että haastateltavien valintaa ohjasi myös kielitaito. Valitettavasti en voinut hyödyntää haastatteluissani amharan tai heprean tulkkia, jonka seurauksena jouduin rajamaan Englannin kielen taidottomat haastateltavat tutkimukseni ulkopuolelle. Kielitaitovaatimus vaikutti myös siihen, että kaikki haastateltavani olivat korkeasti koulutettuja. Havaitsin aineistoa analysoidessani, että haastatteluiden teemat liikkuvat jouhevasti eri tasoilla yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan tasoilla haastateltavien reflektoidessa kokemuksiaan eri näkökulmista. Näin ollen keräämästäni aineistosta välittyi haastateltavien laaja tietämys myös yhteiskunnallisista kysymyksistä, ja ymmärrykseni mukaan monet heistä ovat myös poliittisesti aktiivisia yhteisön jäseniä.

Haastatteluaineistoa analysoidessa on hyvä huomioida, kuinka haastattelutilanne on voinut vaikuttaa annettuihin vastauksiin. Toteutin haastattelut enimmäkseen haastateltavien työpaikoilla. Vain haastateltava H3 toivoi, että haastattelu voitaisiin toteuttaa hänen kotonaan. Jälkikäteen mietin, olisiko haastattelut ollut järkevä toteuttaa jossain muualla kuin haastateltavien työpaikoilla. Lähes jokaisen työpaikalla toteutetun haastattelun aikana tilanne keskeytyi esimerkiksi puheluun tai kollegan astuessa huoneeseen. Haastateltavan H4 kohdalla haastattelutilanne loppui myös toivottua aiemmin töiden keskeyttäessä haastattelutilanteen. Toisaalta liikkumiseni haastateltavien luokse työpaikoille oli helposti toteutettavissa ja ympäristö oli neutraali sekä haastateltaville tuttu. Haastattelujen toteuttaminen julkisella paikalla kuten kahvilassa, olisi saattanut vaikuttaa myös siihen, kuinka vapautuneesti haastateltavat olisivat kokeneet voivansa puhua.

Vaikka tutkimushaastattelu periaatteessa vastaa normaalia vuorovaikutustilannetta, ohjaa sitä tutkimuksen tavoite. Tilanteen institutionaalisuutta korostavat nauhoittaminen sekä muistiinpanojen tekeminen ja näin ollen tilanteessa haastateltava on tiedon antajan roolissa, siinä missä haastattelija on tiedon kerääjän roolissa. (Ruusuvoori & Tiittula 2005, 46–47.) Vaikka kyseessä oli tutkimushaastattelutilanne, pyrin luomaan siitä haastateltavalle mahdollisimman luontevan ja helposti lähestyttävän. Koin, että tässä yhteydessä opintotaustani auttoi. Kuten jo aiemmin eettisessä pohdinnassa mainitsin, koin, että vaihtolukuvuoteni Etiopiassa avasi läheisemmän yhteyden haastateltaviin. Se, että tiesin amharankielisiä sanoja, paikkoja tai olin syönyt heille tuttuja etiopialaisia ruokia, auttoi tilanteessa, jossa hyvinkin lyhyessä ajassa pyritään luomaan yhteys. Kaikki haastattelutuokioiden sisällään virallisen nauhoittamani haastatteluosuuden lisäksi lyhyen tutustumishetken ennen nauhurin käynnistämistä tai muistiinpanovälineiden esille ottamista, jolloin lyhyesti kerroin itsestäni tutkimuksesta sekä teemoista, joista aion kysyä. Kaikki haastattelut käynnistyivät sillä, että kysyin haastateltavalta luvan keräämäni aineiston käyttämiseen maisterin tutkielmassani. Haastattelun lopuksi annoin yhteistietoni mahdollisia jälkikäteen heräviä kysymyksiä ja kommentteja varten. Muutamit haastateltavat halusivat myös haastattelun jälkeen käydä läpi, millainen kokemus haastattelu oli haastateltavalle.

Laura Huttusen ja Riikka Homasen mukaan haastattelut osana etnografista tutkimusta antavat tutkijalle tietoa muun muassa sosiaalisten suhteiden rakentumisesta sekä siitä millaisia merkityksiä omalle ja toisten toiminnalle, tapahtumille, paikoille ja ilmiöille tutkimuskentällä annetaan (Huttunen & Homanen 2017, 136). Päädyin tutkielmassani teemahaastatteluun, sillä koin sen vievän parhaiten Huttusen ja Homasen kuvailemien tietojen äärelle. Rajattujen, tarkkaan etukäteen suunniteltujen kysymysten sijaan antoisammalta tuntui antaa haastateltavalle mahdollisuus kertoa laajasti elämästään, kokemuksistaan sekä ajatuksistaan. Haastattelurungossani oli tarkentavia kysymyksiä, jotka kävin tarvittaessa läpi. Pääsääntöisesti pyrin kuitenkin antamaan haastateltavalle vapauden kertoa teemoista, jotka olivat hänelle merkityksellisiä valitsemassaan järjestyksessä. Näin ollen myös haastattelukysymykseni elivät haastateltavien vastausten mukana. Esimerkiksi syrjinnän ja rasismien teemat olivat aiheena mielestäni herkiäsillä tavoin, etten halunnut johdatella haastateltavaa liiaksi näiden teemojen pariin kysymyksilläni. Kuitenkin jokainen haastateltava nosti nämä teemat haastattelussa esiin ilman, että olisin niistä itse kysynyt, jolloin päädyimme keskustelemaan niistä alun perin suunnittelemani haastattelurungon lisäksi.

Huttunen ja Homanen toteavat, että etnografista tutkimusta voisi kutsua kontekstoinnin taiteeksi. Etnografi heidän mukaansa tarkastelee ihmisten puhetta suhteuttaen sen heidän toimintaansa, muiden ihmisten puheeseen sekä ympäröivään kulttuuriseen, sosiaaliseen ja poliittiseen kontekstiin. (Huttunen ja Homanen 2017, 132.) Tämän koin olevan vahvasti läsnä aloittaessani aineiston tarkemman käsittelyn. Kerättyäni aineiston kirjoitin tilanteesta keräämäni muistiinpanot puhtaaksi koneelle ja litteroin haastattelunauhat. Litteroidessani en keskittynyt kaikkiin puheeseen liittyviin yksityiskohtiin kuten takelteluun tai toistoon vaan esiin nouseviin asiasisältöihin. Kirjasin ylös litterointeihin myös tilanteessa tulkintani mukaan selvästi esillä olevia tunnetiloja esimerkiksi lisäämällä naurun, kiivastumisen tai pilkallisen äänensävyyn hakasulkeisiin. Tässä hyödynsin tarvittaessa haastattelutilanteesta keräämiäni muistiinpanoja. Aineiston analysoinnin ja tutkielman lopullisen kirjoittamisen näkökulmasta on olennaista, että vaikka olen hyödyntänyt kaikkia haastattelujani analysointiluvuissa, ovat käyttämäni lainaukset peräisin litteroiduista haastatteluista. Haastattelut, joista minulla on vain muistiinpanot, ovat työssäni läsnä, mutten nähnyt toimivaksi muistiinpanojeni nostamista litteroitujen lainausten rinnalle analysoitavaksi.

3.2.2 Havaintoja kentältä

Etnografisessa tutkimuksessa tutkija on tyypillisesti vuorovaikutuksessa kentän ja tutkittavien kanssa. Asuessani Israelissa elin haastateltavieni kanssa samassa yhteiskunnassa ja lisäksi minulla oli kokemus heidän lähtömaastaan vaihto-opintojeni myötä. Kuitenkin, kuten jo aiemmin toin esille, kerätessäni aineistoa en osallistunut vähemmistön arkeen tai ollut osa heidän yhteisöään vaan koin olevani ulkopuolinen tarkkailija. Näin ollen koin tekeväni Lars-Eric Jönssonin määrittelemää vaeltavaa havainnointia (Jönsson 2009, 75–77), jossa pyrin tarkkailemaan näkemääni ja seuraamaan yhteiskuntaa avoimin silmin ympärilläni. Malkki muistuttaa, että osallistuvaa havainnointia ohjaavat tavoitteet, joita asetamme tutkimuksellemme suhteessa teoriaan. Samalla tehdyt havainnot antavat tutkijalle metodologisen mahdollisuuden tarkastella tutkimusasetelman ja tutkimuskysymyksen mielekkyyttä tullessaan mahdollisesti yllätetyksi uuden, havainnoiden kerätyn tiedon myötä. (Malkki 2012, 192).

Israelissa asuessani kirjasin säännöllisesti ylös havaintojani kenttäpäiväkirjaan. Perinteiseen etnografiseen tutkimusmenetelmään kuuluu olennaisena osana havainnointi. Tutkimuksellinen havainnointi on taito, jota voi harjoittaa ja jossa voi kehittyä. Billy Ehn (2009) vertaa havaintojen tekemistä näkemiseen ”uusin silmin”. Etnologiseen tutkijan katseeseen kuuluu tarkkailu, nähdyn erittely, ylös kirjaaminen ja analysointi. (Ehn 2009, 52.) Tutkijan tekemät havainnot eivät kerro koko totuutta, vaan kyseessä on aina joukko valintoja, joita havainnoija joko tietoisesti tai tiedostamattaan tekee. Elisabeth Högdahlin (2009) mukaan havaintoja tehdään tietystä annetusta perspektiivistä käsin, mutta myös huolellinen ja harkittu ylös kirjaaminen on tutkimuksen kannalta olennaista, sillä valitut sanamuodot voivat ohjata tulkintojen tekemistä. Neutraalisuuden säilyttämiseksi olennaista onkin tutkijan roolin auki kirjoittaminen ja reflektiivisyys, jotta lukija saa käsityksen havainnointiprosessista. (Högdahl 2009, 101–111.)

Rastas mainitsee, että haastattelut ovat olennainen osa etnografista tutkimustyötä, ovat ne sitten etukäteen sovittuja ja nauhoitettuja tai vain kenttäpäiväkirjaan ylös kirjattuja kohtaamisia, joita tutkija ei varsinaisena haastatteluaineistona hyödynnä (Rastas 2010, 67–68). Näitä jälkimmäisiä minulla on myös ylös kirjattuna kenttäpäiväkirjaani. Otin tavakseni käydä ostoksilla sekä ruokailemassa etiopialaisliikkeissä, joissa vierailin mahdollisuuksien mukaan myös matkustaessani muissa kaupungeissa kuten Jerusalemissa ja Haifassa. Kielimuuri nousi usein esiin aloittaessani keskustelun ja vaikka englannin kieli olisi keskustelukumppaneiltani taittunut välttävästi, eivät he olleet halukkaita suostumaan haastatteluihin huonoon kielitaitoonsa vedoten. Vapaamuotoiseen keskusteluun he sen sijaan osallistuivat kielitaitonsa mukaan, joten kenttäpäiväkirjaani olen kirjannut lyhyitä kohtaamisia ja keskusteluja. Koin, että tällä taustoitin tutkimaani ilmiötä ja sain tukea myöhemmin työni rajausta ajatellen. Hyödynsin kirjaamiani havaintointoja myös aineiston analyysin tukena sekä erilaisia analysoinnin painotuksia tehdessäni.

3.3 Aineiston analysointi

Laadullisessa tutkimuksessa yksi tapa lähestyä tutkittavaa ilmiötä on lähteä liikkeelle aineistolähtöisesti ikään kuin alhaalta ylöspäin. Sen sijaan, että esimerkiksi teoria tai käsite olisi määrittänyt työn lähtökohdan, analysointi rakentuu aineisto edellä. Tässä yhteydessä aineis-

ton rajaaminen sekä tunteminen on tärkeää. (Eskola & Suoranta 1998, 19 & 64.) Aineistolähtöisyys on ollut tutkimuksessani keskeinen ohjaava tekijä vaikkakin Johanna Ruusuvoori, Pirjo Nikander ja Matti Hyvärinen (2010, 19–20) muistuttavat, ettei puhdas aineistolähtöisyys ole koskaan mahdollista. Tutkimusprosessia ohjaavat alusta lähtien tutkijan tekemät teoreettiset valinnat ja tulkinnat. He alleviivaavat, että "aineiston taakse ei siis voi piiloutua, eikä aineistoa voi jättää puhumaan puolestaan." (Ruusuvoori, Nikander ja Hyvärinen 2010, 19). Tutkijan tehtävä on analysointivaiheessa löytää aineiston taakse kätkeytyvät merkitykset ja tulkinnat, jotka eivät ole suoraan lainauksista luettavissa. (Ruusuvoori, Nikander ja Hyvärinen 2010, 19–20.)

Toisaalta työssäni olen nojautunut teoreettiseen viitekehykseen analysoinnin tukena. Malkki nostaa esille etnografisen tutkimuksen yhteydessä Paul Willisin ajatuksen siitä ettei "tosiasiassa ei ole olemassa mitään aidosti teorioista irrallista tapaa 'nähdä' tutkimuksen kohde". Tarkastelemme kohdettamme aina sidottuina tapaamme havainnoida ja ymmärtää maailmaa samoin kuin tarkastelemme aineistoamme järjestäen ja tulkiten sitä valitsemiemme käsitteiden kautta. (Malkki 2012, 192.) Tämä on voimakkaasti läsnä myös tutkimuksessani. Vaikka lähtiessäni kentälle minulla ei ollut tarkkaa kuvaa tai rajausta mielessäni, aineiston kerättyäni aloin käymään keskustelua aineistoni ja mahdollisen teoreettisen viitekehyksen kanssa. Hain aiemmasta tutkimuskirjallisuudesta sekä teoriakirjallisuudesta käsitteitä, joilla voisin tulkita havaintojani ja antaa niille merkityksiä. Näin ollen en koe, että tutkimukseni tai sisällönanalyysini olisi puhtaasti aineistolähtöistä. Ajattelen, että työni on yhdistelmä näitä kahta, jossa pääpaino on kentälle lähtiessä ja aineestoon tarttuessani ollut aineistolähtöisessä lähestymistavassa, mutta aineiston analyysin myötä rinnalle on tullut teorialähtöisempi lähestymistapa, jolla olen tulkinnut ja käsitteellistänyt havaintojani.

Laadullinen sisällönanalyysi käynnistyy aineiston ja tutkimusongelman vuoropuhelussa. Kysymykset, joita tutkija aineistolle esittää, tarkentuvat ja muotoutuvat analyysin myötä. (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, 13.) Jukka Jouhki ja Tytti Steel näkevät analyysin ja tulkinnan olevan etnologisen tutkimusprosessin olennainen ydin. Samalla niiden todentaminen ja aukikirjoittaminen eivät ole itsestäänselvyys. (Jouhki & Steel 2016, 13–14.) He kuvaavat analysoimista hajottamisen kautta. Kerättyyn aineistoon tutustutaan yhä uudelleen, purkamalla se osiin, teemoittelemalla ja kategorisoimalla sekä lopuksi tulkitsemalla merkityksiä rakentaen. Tässä prosessissa tutkijalla on valta valita minkä kokoisiin paloihin hän aineiston-

sa haluaa purkaa ja mistä suunnasta hän haluaa palasia tarkastella. (Jouhki & Steel 2016, 19–21.) Myös Alasuutarin mukaan laadullinen analyysi muodostuu kahdesta vaiheesta: havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen tulkittamisesta (Alasuutari 2011, 39). Näin ollen analyysiksi ei riitä aineiston luokittelu, vaan analyysivaiheen tarkoituksena on löytää jotain mikä ei suoraan suorista lainauksista ole poimittavissa.

Haastatteluiden toteuttamisen jälkeen litteroin nauhat ja lähdin tarkastelemaan aineistoani. Ajattelen, että Jouhkin ja Steelin mainitsema analysointi hajottamisena ja uudelleen rakentamisena kuvaa hyvin toteuttamaani prosessia. Aluksi tutustuin aineistooni palaten siihen yhä uudelleen eri näkökulmia kokeillen. Erittelin löytämiäni merkityksiä ja etsin yhtäläisyyksiä sekä eroavaisuuksia eri haastatteluiden välillä. Löydettyäni toistuvia teemoja purin aineistoni luomaani taulukkoon, jossa tarkastelin valitsemiani teemoja eri tasoilla yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmista. Tarkastelemiani aineistosta nostamiani teemoja olivat muun muassa henkilöhistoria/tausta, Etiopia, Israel, tavat/arki, kulttuuri, poliittinen vaikuttaminen, uskonto, kansalaisuus, identiteetti, syrjintä, rasismi ja mielenosoitukset. Luomani taulukko toimi analyysin aloittamisen työkaluna, jolla koitin tehdä itselleni näkyväksi mistä teemoista aineistoni kertoo ja toisaalta mihin kysymyksiin en aineistollani löydä vastauksia. Vaikka työssäni en keskity hyödyntämäni "yksilö, yhteisö ja yhteiskunta" jaotteluun, koin, että tämä analysoinnin työvaihe antoi mahdollisuuden tutustua ja ymmärtää syvemmin aineistoani.

Jo valitessani tarkastelemiani teemoja, rinnalla kulki aiempaan tutkimukseen sekä mahdollisiin käsitteisiin liittyviä teoriakirjallisuus. Aiheen rajaus ja tutkimuskysymysten muotoilu tapahtuivat vuoropuhelussa rinnalla kulkeneen tutkimuskirjallisuuden ja mahdollisen teoriakirjallisuuden kanssa. Tulkintani mukaan haastateltavien vastauksissa toistuivat heidän tulkintansa kuulumisesta ja toisaalta kuulumattomuudesta teemoista, joita he sanoittivat eri näkökulmista. Haastattelutilanteessa haastateltavani antoivat kokemuksilleen merkityksen sanallistaessaan havaintojaan etenkin yksilötasolla sekä ajoittain yhteisön näkökulmasta tarkasteltuna että laajemmin yhteiskunnallisen tilanteen huomioiden.

3.4 Tutkimuseettisiä pohdintoja ja tutkijan positio

Etnologisessa tutkimuksessa tutkija on usein lähellä tutkittaviaan heittäytyen tutkittavan aiheen pariin. Jotta tutkimuksellinen luotettavuus säilytettäisiin, on olennaista kirjoittaa auki tutkijan positio tutkittavaan aiheeseen. Tutkielman toteuttaminen vieraassa maassa ja kulttuurissa pitää sisällään tutkijan tekemiä tulkintoja, joilla hän merkityksellistää havaintojaan. Olennainen osa etnologista tutkimusprosessia on myös refleksiivisyyden vaatimus, jolla varmistetaan sekä tutkittavien että tutkijan "äänen" kuuluminen tutkimuksessa (Jouhki & Steel 2016, 22). Myös Hämeenaho ja Koskinen-Koivisto toteavat, että tutkija on vastuussa tutkimuskysymysten asettelusta, aineiston rajaamisesta ja tekemistään tulkinnoista, joten näin ollen valintojen näkyväksi tekeminen ja niiden kriittinen reflektointi on keskeinen tavoite etnografisessa tutkimustyössä (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 9).

Antropologi Peter Metcalf muistuttaa, että kriittisen antropologian ominaispiirre on refleksiivisyys, jossa tavoitteena on ymmärtää tutkittavaa ilmiötä toisen näkökulmasta käsin (Metcalf 2005, 248). Tämä sama pätee mielestäni myös yhtä lailla etnologiaan. Ehkä molempien tietealojen vaatimus avoimesta refleksiivisyydestä kumpuaa historiasta²³. Englundin (2011) mukaan etenkin antropologian tutkimusperinteessä tutkimuskenttä on usein sijainnut kaukana ja tutkijan katse on kohdistunut vieraisiin kulttuureihin, tapoihin ja yhteisöihin. Perusteltua kritiikkiä oppiainetta kohtaan on esitetty ja esimerkiksi toiseuttaminen on edelleen todellinen huoli Afrikan tutkimuksen parissa. Toisaalta antropologialla on pitkä perinne itsereflektoivaan tutkimusotteeseen, jossa kriittisesti tarkastellaan sekä oppiaineen historiaa että nykytilaa. (Englund 2011, 39–41.) Vaikka tutkimuskenttäni ei sijainnut Afrikassa, kohdistin katseeni Afrikasta lähtöisin olevaan vähemmistöön. Antropologian kritiikki kietoutuu ymmärrettävistä syistä yhteen siirtomaa-ajan poliittisiin suhteisiin kohdistuvan kritiikin kanssa. Eriarvoisuus sekä Afrikan mantereen sisällä että maailmanlaajuisesti tarkasteltuna ohjaa edelleen jossain määrin tutkimuksesta käytävää keskustelua ja mahdollisesti toisintaa siirtomaa-aikaisia valtarakenteita. (Englund 2011, 48, 57–59.) Tutkimuseettisesti tarkasteltuna suomalaisella tutkijalla tai jo korkeakouluopiskelijalla on usein käytettävissään hyvin erilaiset mahdollisuudet esimerkiksi kenttätöiden toteuttamiseen vieraassa ympäristössä ja kulttuurissa verrattuna esimerkiksi monista Afrikan valtioista tuleviin tutkijoihin.

---

²³ Tästä synkstä historiasta esimerkkinä voisi pitää esimerkiksi sosiaalidarwinismia, jolla evoluutioteoriaa hyödyntäen on kapeakatseisesti arvioitu ihmisten ominaisuuksia (Metcalf 2005, 257).

Tutkielmaani kirjoittaessani jouduin vastakkain kysymyksen kanssa, kuinka olen tutkimuksen tekijänä vaikuttanut aineistosta tekemiäni tulkintojen lisäksi jo aineiston keräämisvaiheessa. Olin läsnä haastattelutilanteissa omalla persoonallani, sukupuolellani, iälläni, valkoisena ja vieraasta kulttuurista tulevana, jolla on varmasti ollut vaikutusta siihen, mistä teemoista ja millä tavoin haastateltavat ovat valinneet minulle puhua. Huomionarvoista on esimerkiksi se, että toteutin haastattelut englanniksi. Kielen valinta rajasi samalla merkittävän määrän mahdollisia haastateltavia tutkimukseni ulkopuolelle ja keskitti tutkimuksen korkeakoulutettujen vähemmistön edustajien pariin. Haastattelutilanteessa koin ulkopuolisuuteni ajoittain hyvin vahvasti, sillä tutkijana tulee esittäneeksi typeriä kysymyksiä yrittäessään ymmärtää ja tutustua tutkimaansa kenttään. Olen kiitollinen, että haastateltavani kävivät pitkiä, syväluotaavia keskusteluja kanssani aiheesta. Pyrin haastattelutilanteissa hyödyntämään teemahaastattelurunkoani joustavasti antaen tilaa haastateltavalle kertoa kokemuksistaan avoimesti. Koin vaihtolukuvuoteni Etiopiassa avaavan minulle ovia aineistoa kerätessäni. Toin tämän yksityiskohdan esille opintotaustastani haastatteluja sopiessani ja haastateltavat viittasivat kokemukseeni myös haastattelutilanteissa.

Arja Kuula painottaa, että olennaista haastattelututkimuksessa on tutkijan näkökulmasta kunnioittava suhtautuminen haastateltaviin. Miten tutkittavista kirjoitetaan ja mihin asioihin keskitytään voivat laiminlyötyinä aiheuttaa tutkittaville haittaa tai jopa leimata tarpeettomasti tutkittavan ihmisryhmän. (Kuula 2006, 206–207.) Suurin osa haastateltavista toivoi, ettei heidän nimeään tuoda tutkimuksessa esille, johtuen Israelissa asuvan yhteisön pienuudesta, joten olen päätenyt anonymisoimaan kaikki haastattelut viitaten heihin tarvittaessa vain sukupuolen ja iän perusteella. Esimerkiksi ammatin mainitseminen olisi muutaman haastateltavan kohdalla nostanut heidät yhteisössä esille. Analysoidessani valitsemiani lainauksia saatan tosin viitata tarvittaessa haastateltavien työtehtäviin kokiessani sen lukijalle merkitykselliseksi tiedoksi. Myös siitä näkökulmasta, että tutkielmani on suomenkielinen, on minusta perusteltua, etten viittaa haastateltaviini nimellä, sillä heillä ei ole pääsyä tutkielmaani eivätkä he näin voi tulkintojani arvioida.

Koin ajoittain haastavaksi työskennellä tutkielmaa kirjoittaessani kahden kielen välillä. Analysoimani haastatteluaineiston ollessa englanniksi, suomenkielisten vastineiden löytäminen ja merkityksen muuttuminen tehtyjen tulkintojen seurauksena oli myös eettisesti tarkasteluna

yksi tutkimusprosessin kannalta olennainen pohdinnan aihe. Kieli ja käsitteet ovat aina valintoja, joissa on sisäänkirjoitettuna myös valta siitä, mitä käsitettä käytetään, jolloin tutkija tahottomattaankin voi vaikuttaa tutkimuksen kulkuun. Näin ollen tehdyt valinnat on hyvä tiedostaa ja mahdollisuuksien mukaan kirjoittaa auki. Yksittäisten käsitteiden kohdalla olen pyrkinyt perustelemaan, miksi olen päätenyt niitä käyttämään. Lisäksi haastatteluaineistossa esiintyy amharan- ja hepreankielisiä sanoja, jotka olen tarvittaessa avannut alaviitteissä. Kuten aiemmin totesin, toteutin haastattelut englanniksi, joka ei ole kummankaan, haastateltavan eikä haastattelijan, äidinkieli. Aineistoani analysoidessani pyrin huomioimaan tämän tukeutumalla haastatteluista tekemiini muistiinpanoihin, joihin olin pyrkinyt kirjaamaan auki esimerkiksi havaintojani kielellisten ilmaisujen tueksi. Näin toimin etenkin niissä tilanteissa, jossa haastateltava ei löytänyt haluamaansa käsitettä englanniksi, vaan heprean ja amharan lisäksi koitti eleillä saada minua ymmärtämään haluamaansa merkitystä. Kuitenkin näissäkin tilanteissa on mahdollista, että tekemäni tulkinta ei vastaa haastateltavan tarkoitusta. Yksi kielellisesti merkittävä eettinen pohdinnan aihe on ollut tutkielmassa käyttämäni haastattelulainaukset. Aineistoon tutustuessa, sitä teemoitellessa ja myöhemmin analysoidessa olen pitänyt lainaukset englanninkielisinä, vaikka tutkielmani on suomenkielinen. Toimivin ratkaisu olisi ollut tutkielman kirjoittaminen englanniksi, mutta tämä ei valitettavasti laitoksen sen hetkiset ohjeistukset huomioon ottaen ollut mahdollista. Lopullista tutkielman tekstiä työstäessäni puntaroin, olisiko lukijan kannalta mielekkäämpää, että tutkielmassa käyttämäni lainaukset olisivat käännetty suomeksi. Näin ollen lukukokemus olisi yhdenmukainen ja mahdollisesti sujuvampi kielen pysyessä samana läpi työn. Toisaalta koin, että lainausten kääntäminen on tarpeeton tutkimuseettinen riski. Englanninkieliset lainaukset ovat autenttisia, tilanteesta poimittuja nostoja. Niiden suomentaminen tarkoittaisi väistämättä valintoja, joita tekisin tekstiä kääntäessäni. Näin ollen saattaisin tahtomattani esimerkiksi käsitevalinnoillani vaikuttaa käyttämieni lainausten merkityksiin. Lyhyiden lainausten kääntäminen olisi ollut työtäni varten mahdollista, mutta päädyin säilyttämään ne englanninkielisinä tekstissäni, silläkin uhalla, että työn yhtenäisyys siitä kärsisi. Tämän koin palvelen tarkoitusta pysyä mahdollisimman uskonnollisena keräämälleni aineistolle.

Tutkimuseettisesti huomioitava on myös vähemmistöjen oikeuksiin ja valkonormatiivisuuteen²⁴ liittyvät keskustelut ja niissä käytettävät käsitteet. Kahden kielen välillä toimiessani

---

²⁴ Valkoisuusnormilla viitataan sosiaalisiin valtasuhteisiin ja hierarkioihin, joissa yhteiskunnallisia rakenteita määrittelevä normi on länsimaisuus ja eurooppalaisuus. (Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2021)

koin, että suomen kielessä vielä osittain haetaan vakiintuneita ilmaisuja, joilla yksilön tai yhteisön ominaisuuteen, ihonväriin tai etniseen taustaan, viitataan. Käytän työssäni esimerkiksi käsitteitä musta ja rodullistettu, sillä näiden koin kuvaavan haastatteluaineistoani sekä olevan läsnä käyttämässäni tutkimuskirjallisuudessa (ks.esim. Keskinen, Seikkula & Mkwesha 2021). Käsitteet elävät ja muotoutuvat yhteiskunnallisessa keskustelussa ja tutkijat tuovat tähän määrittelyyn oman panoksensa. Ajattelen, kuitenkin, että viime kädessä käsitteen määrittelyn oikeus on vähemmistöllä itsellään. Vähemmistön parissa tehdyn tutkimuksen yhteydessä koin tutkimuseettiset kysymykset erityisen tärkeiksi. Tietämättömyydestä kumpuavat arveluttavat eettiset valinnat voivat vahingoittaa tutkittavaa yhteisöä tai yksilöitä, joten tutkimusaiheen valinnassa, aiheen rajauksessa, tehdyissä tulkinnoissa ja valituissa käsitteissä vastuu painaa aloittelevankin tutkijan harteilla.

4 "ETIOPIASSA OVAT JUURENI, MUTTA OLEN ISRAELILAINEN"

Ensimmäisessä aineiston analysointiluvussa tarkastelen kuulumisen ja kuulumattomuuden kokemuksia ja merkityksiä väestönryhmän muuttaessa valtiosta toiseen ja millaisia huomioita haastateltavat tuovat esiin Israeliin ja Etiopiaan liittyen. Keskiössä ovat haastateltavien ajatukset kuulumisen ja kuulumattomuuden kokemuksista Israelissa etenkin paikan, yhteisön sekä kielen näkökulmista. Lähestyn näin ollen tutkimusaineistoani tässä luvussa yhteiskunnan ja yhteisöjen sekä näihin liittyvien identifioitumisten kautta. Siirtolaisten identiteetti rakentuu väistämättä uuden ja vanhan kotimaan välille, ja vaikka suuntaan katseeni luvussa etiopialaisten uuteen kotimaahan Israeliin, on tunneside alkuperämaahan voimakkaasti läsnä haastateltavien vastauksissa. Vaikka suurin osa huomioistani linkittyy konkreettiseen paikkaan ja tilaan, toisaalta esimerkiksi 'luvattu maa' käsitteenä pitää sisällään abstraktin tason. Näin ollen kuulumisen kokemuksia ei voi puhtaasti sitoa vain ympäristöön vaan ne pitävät sisällään aina abstraktin sitoutumisen myös tunteiden tasolla.

4.1 Luvattu maa – saapuminen Israeliin

Israel edustaa juutalaisille Raamatussa heille luvattua pyhää maata, Kanaaninmaata²⁵, ja näin ollen se on maahan muuttaneille konkreettisen, fyysisen paikan lisäksi henkinen koti (Reime 2011, 90). Tämä on voimakas uskonnollista yhteisöä yhdistävä mielikuva, jonka vuoksi maahan saapuu juutalaisia eri puolilta maailmaa. Myös Beta Israel -yhteisö on osa tätä suurta muuttoliikettä. Määrällisesti tarkasteluna siirto-operaatioiden Mooses 1984 ja Solomon 1991 aikana Israeliin saapui lähemmäs 21 000 juutalaista Etiopiasta, mutta muuttoliikettä valtioiden välillä oli jo aiemmin (Schwarz 2001, 1) ja muuttoliike jatkuu edelleen. Osa haasteltavistani toi esille saapuneensa Israeliin jo ennen siirto-operaatioita ja toisaalta osa operaatioiden jälkeen. Vain yksi haastateltavistani oli saapunut Israeliin operaatioiden yhteydessä.

When Ethiopian Jews came to Israel, they said this is our dream coming true. We dreamed living in Jerusalem and now we are here... at home. Our dreams are fulfilled. You know, establishing Jewish life, community, Jewish people coming from all corners of the world. (H4)

It has been over three decades since the first Ethiopian Jews immigrated to Israel. It is called they made Aliyah to Israel. And the first time... say in the 1980s and sometimes in the beginning of the 1990's we had the immigrants which wanted to be integrate to the society and you had the society which is absorbing the immigrants. And historically Israel is only 67 years old, and it is a country or society especially for Jewish population. Israel is made of immigrants from different countries all over the world. (H2)

Haastateltavien vastauksessa toistuu ajatus kaikille juutalaisille yhteisestä valtiosta, johon jokainen uskonnon edustaja on tervetullut. Kuten haastateltava mainitsee, vaikka Israelin valtio on historiallisesti tarkasteltuna suhteellisen nuori, on se vakiinnuttanut asemansa juutalaisten turvapaikkana, kotina. Alija (*Aliyah*)²⁶ termillä viitataan juutalaisten kansalliseen oikeuteen²⁷ palata Israeliin. Tähän ovat oikeutettuja kaikki juutalaiset, heidän lapsensa ja lapsenlapsensa. Haastateltavat viittasivat tähän kotiinpaluuseen myös unelmien täytymyksenä, jonka saavuttamisen jälkeen oli mahdollisuus olla turvassa ja olla oma itsensä.

---

²⁵ Historian saatossa nykyistä Israelin valtion aluetta on kutsuttu monilla nimillä: Kanaaninmaa, Kaanaanmaa, Palestiina (*Filistea*), *Eretz Israel* (Israelin Maa). Suurten uskontojen, juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin, kertomukset sijoittuvat tälle alueelle, eli uskovaisille se on *Terra Sancta*, Pyhä maa. (Reime 2011, 90–91.)

²⁶ Sananmukaisesti alija (Aliah, Aliyah) tarkoittaa hepreaksi 'nousemista' (*going up*) (Cohn-Sherbok 1995, 6).

²⁷ Vuonna 1950 säädetyin Israelin paluumuuttolain (*Law of Return*) mukaan jokaisella juutalaisella on oikeus muuttaa Israeliin, eli kaikille juutalaisilla on lainmukainen side juutalaisvaltioon (Cohn-Sherbok 1995, 100).

Haastateltava toteaa myös Israelin lähtökohtaisesti olevan maahanmuuttajista rakentuva valtio, jonka kansalaiset ovat kotoisin ympäri maailmaa.

Huomionarvoista on, että vuonna 1948 perustettu Israelin valtio tarkoittaa monille enemmän kuin vain fyysistä maa-aluetta. Se on myyttinen paikka, joka ei ole välttämättä sidottu kansallisvaltion rajojen sisäpuolelle (Attias & Benbessa, 1998, 70–74). Ajatus kotiinpaluusta, Israelista luvattuna maana ja juutalaisten turvapaikkana, toistui myös aineistossani. Yhteys maahan ja siellä asuvaan kansaan välittyi minulle voimakkaasti jaettuna kokemuksena, jossa historiallinen ja uskonnollinen tausta yhdistää tulijat uuteen kotimaahan.

Attias ja Benbessa tarkastelevat luvattun maan, Israelin, olemassaoloa mahdollisuuden kautta. Juutalaisten maanpako on uskonnollisesti merkityksellinen kehys, jossa juutalaiset kokevat kotimaanaan luvattun maan, Israelin. Toisaalta tilanne, jossa uuteen kotimaahan on saavuttu, edustavat he sielläkin “maanpakolaisia” suhteessaan kulttuuriseen kotimaahansa, lähtömaahan, josta he ovat Israeliin saapuneet. Näin ollen Israelissa asuvat juutalaiset eivät eroa muualla asuvista juutalaisista, sillä yhteisen luvattun maan voi ajatella sijaitsevan saavuttamattomissa pyhissä kirjoituksissa. Tämä dikotominen suhde heijastuu myös todellisuuteen ja konkretisoituu vaikeasti määriteltävänä kaipauksena lähtömaahan. Unelmien Israel tarkoitetaan perustavanlaatuisesti eri asioita eri lähtömaista tulleille. (Attias & Benbessa 1998, 230.)

Haastateltavien suhtautumista lähtömaahan leimaa juutalaisen vähemmistön Etiopiassa kokemus uskonnollinen syrjintä.

Historically Ethiopian Jews lived there in Ethiopia for two and a half thousand years. And throughout these years the Jewish community of Ethiopia have gone through some kind of prejudice and discrimination and antisemitism in Ethiopia. (H2)

The Jews used to be called names and they were not allowed to own land. They would be called strangers. That's called *Falashas*. It means a stranger or someone who doesn't belong there. We were not freely and practicing Judaism, we lived in an isolated villages and we were not generally accepted to wider Ethiopian society. We were marginalized. (H2)

Juutalainen vähemmistö on asunut Etiopiassa jo pitkään, kuten haastateltava mainitsee, ja heidän historiansa Etiopiassa ulottuu yli kahden tuhannen vuoden taakse. Haastateltava toteaa, että vähemmistö on kohdannut ennakkoluuloja, syrjintää ja antisemitismiä läpi historian. Uskonnon perusteella marginalisoituun asemaan joutunut vähemmistö ei nauttinut Etiopiassa valtaväestön kanssa samoista oikeuksista. Esimerkiksi vähemmistön oikeudet omistaa maata tai harjoittaa eri ammatteja olivat rajatut (Salamon 1999, 80). Lisäksi heihin kohdistui

epäluuloja ja he kokivat ettei heitä hyväksytty yhteiskunnan jäseniksi, vaan he olivat marginalisoituja. Käsite *falasha*, johon haastateltava viittaa, on tässä yhteydessä mielenkiintoinen. Käsite on peräisin amharankielisestä sanasta *fallasa*, joka tarkoittaa "muuttaa maasta" (*to emigrate*) ja sillä viitataan juutalaisiin etenkin Etiopiassa (Onolemhemen & Gessesse 1998, 9). Toisaalta Etiopian juutalaisiin viitataan usein neutraaleissakin yhteyksissä *falasha* käsitteellä ja samoin olen törmännyt heidän itsensä käyttävän termiä *falasha*. Merkitykseltään se kuitenkin tarkoittaa, kuten haastateltava mainitsee, muukalaista tai henkilöä, joka ei kuulu joukkoon (Salamon 1999, 22). Kuulumattomuuden kokemus valtion ja yhteisön harjoittaman järjestelmällisen syrjinnän seurauksena on leimannut juutalaisvähemmistön elämää Etiopiassa.

Uusi kotimaa oli Etiopiasta saapuvalle juutalaisvähemmistölle monin tavoin myönteinen asia. Kiitollisuus Israelin valtiota ja israelaisia kohtaan välittyi tavasta, jolla haastateltavat puhuivat historiastaan

There are many, many good things here in Israel. Even if you take immigration of Ethiopian Jews. Israel sacrificed a lot. Especially during immigration from Sudan. There were many soldiers who participated, special forces and etc. They could have been killed during this operation. Abducted or arrested. So they were almost ready to sacrifice their lives for Ethiopian Jews. And same happened with operation Solomon. So Israel sacrificed a lot for Ethiopian Jews. (H1)

Ajatus siitä, että yhteys maiden ja erityisesti väestöryhmien välillä oli niin voimakas, että Israelin valtio päätti tuoda Etiopiassa asuneet juutalaiset Israeliin, oli haastateltavien mukaan poikkeuksellista. Haastateltavan mukaan se, että Israelin valtio ja etenkin operaation toteuttaneet tahot olivat valmiit riskeeraamaan turvallisuutensa etiopialaisten siirtolaisten vuoksi, oli osoitus siitä, kuinka paljon Israel oli valmis Beta Israelin vuoksi uhraamaan. Tämä oli historiallisesti poikkeuksellisen teko, joka koettiin toivottavan tulijat tervetulleeksi uuteen maahan.

Here in Israel it [integration] is different. Here we have absorption centers. Absorption center is the first home of immigrants when they arrive to Israel. And not only that, in Israel when you come and make *Aliyah* the minute you land to the airport you are taken to immigration office at the airport. (H2)

And you already get your first identification card. Just by landing to Israel you become a citizen of Israel. And from that moment on they take you to absorption center where based on size of your family you get your apartment. And you stay there at least after you have finished your Hebrew course. (H2)

Varsinainen saapuminen uuteen maahan toimi ja toimii edelleen haastateltavien mukaan Israelissa mutkattomasti. Käytännössä maahan saavuttuaan paluumuuton, Alijan, tehnyt on oi-

keutettua esimerkiksi saamaan ensimmäisen henkilökortin ja näin ollen hänet hyväksytään Israelin kansalaiseksi. Tässä yhteydessä on tietysti syytä muistaa, että tämä koskee nimenomaan juutalaisia maahan muuttavia henkilöitä, jotka ovat oikeutettua paluumuuttoon. Lentokentällä kohdattujen maahanmuuttovirkailijoiden kohtaamisen jälkeen tulijat ohjataan keskuksiin ja he ovat oikeutettua erilaisiin tukitoimiin, kuten asuntoon, taloudelliseen tukeen ja heprean kielen kurssiin. Tulkintani mukaan tosin harvoilla haastateltavistani oli omakohtaista, ainakaan pitkäaikaista kokemusta keskuksista. Lähinnä he kertoivat toisen käden tietona muilta kuulemiaan kokemuksia keskusten toiminnasta.

Toisaalta uuteen maahan kotiutuminen ei kuitenkaan ole ollut ongelmatonta. Esimerkiksi Onolemhemen ja Gessesse (1998) nostavat esille, että jälkikäteen on myös kritisoitu Israelin päätöstä sijoittaa saapuneet etiopialaiset keskuksiin (*absorption center*), joiden tavoitteena oli uuden väestöryhmän nopea ja tehokas integroiminen osaksi israelilaista yhteiskuntaa. Kritiikkiä on esitetty siitä, että keskuksset estivät luonnollisen vuorovaikutuksen syntyminen, jonka on nähty vaikuttavan esimerkiksi uuden kielen omaksumiseen. Onolemhemenin ja Gessessen tulkinnan mukaan keskuksissa asuvat kokivat myös sosiaalista eristämistä keskuksiin sijoittamisen seurauksena, sillä keskuksset sulkivat heidät usein ympäröivän yhteiskunnan ulkopuolelle (Onolemhemen & Gessesse 1998, 105–106).

Mahdolliset haasteet ja ongelmakohdat paljastuivat myös vasta pikkuhiljaa tulijoiden asetuttua Israeliin.

And also when you look at the socioeconomic situation, you know in Ethiopia we use to live in rural areas, the countryside. It means that education is not always available for you and if you want to go to the nearest city you have to walk miles and miles. (H1)

Immigrating to a new country it is always a challenge. I does not matter who, where, when. Acquiring a new language, knowing that you are actually forming a new relationship, establishing a new home and a new career for that matter. [...] And another thing is when you come from a place, for example Ethiopia, and coming to western world where the majority of the people are not of the same color or same background or of the same mentality. That is also another challenge to try to bridge between those differences. And you would never know how their reaction is going to be until gradually you start to understand the society you came into. Is the behaviour accepted or not? And at the same time the challenge is also keeping your core values and core identity. That you came with from your country of origin. [...] So keeping these values or maintaining a such very rich culture but adjusting to new way of life. That is also a challenge. (H2)

Tulijoiden lähtömaa ja uusi kotimaa ovat keskenään hyvin erilaisia, joten haastateltavien vastauksissa välittyi ymmärrys tilanteen tuomia mahdollisia haasteita kohtaan. Kuten haastateltava mainitsee, uuteen maahan muuttaminen tuo mukanaan aina tilanteesta

riippumatta omat haasteensa. On sopeuduttava uusiin olosuhteisiin, opittava kieli, ymmärrettävä paikallisia tapoja, ja tämä prosessi tapahtuu vähitellen. Israeliin muuttaneiden etiopilaisten kohdalla osa kohdatuista eroavaisuuksista kahden maan välillä oli huomattavia. Lähtömaassa Etiopian juutalaiset asuivat maaseudulla ja koulutustaso oli usein heikompi. Haastateltava mainitsee tässä yhteydessä, että etiopialaisten kohdalla erona oli myös se, että he poikkesivat Israelissa valtaväestöstä myös ihonvärittään.

Aineistossa toistui myös haastateltavien tyytyväisyys uutta kotimaata kohtaan. Elintaso, olosuhteet, koulutus ja erilaiset sosioekonomiset mahdollisuudet, joita uusi kotimaa tulijoille tarjosi, olivat Etiopiaan verrattuna paremmalla tasolla. Myös Onolemhemenin ja Gessessen (1998) havainnot 1990-luvun lopulta ovat vastaavia. Vaikkakin tulijat kaipasivat tiettyjä asioita entisestä elämästään Etiopiassa, eivät he halunneet palata. Tulevaisuuteen suhtauduttiin odottavasti esimerkiksi työn ja koulutuksen toivossa. Taloudellinen eriarvoisuus oli tuolloin voimakkaasti läsnä, sillä tulijoilla oli harvoin omaisuutta mukanaan. Töiden saaminen Israelissa oli myös haastavaa ja usein tulijat työllistyivät matalapalkkaisille aloille. (Onolemhemen & Gessesse 1998, 105–106.)

4.2 Etiopialainen yhteisö Israelissa

Israelissa elää useita väestönryhmiä, joilla juuret löytyvät kahdesta kotimaasta. Israel on heidän nykyinen ja henkinen kotinsa. mutta merkityksellinen side on myös toiseen kotimaahan, lähtömaahan. (Attias & Benbessa 1998, 212–213.) Syntyhistoriansa seurauksena Israelia voidaan tarkastella poikkeuksellisena valtiona. Maahan on saapunut juutalaisia useista eri maista juutalaisdiasporan myötä ja jokainen tulija on "kantanut mukanaan" myös lähtömaataan. Tulijoilla ei välttämättä ole ollut vahvaa mielikuvaa uudesta kotimaastaan ja uudessa kotimaassa kohdattujen haasteiden myötä joskus nostalginen suhtautuminen lähtömaahan on kasvanut. (Attias & Benbessa 1998, 231) Tämä on havaittavissa myös Etiopiasta saapuneiden juutalaisten haastatteluissa.

Usein kansallisvaltion rajojen sisäpuolella asunut väestö on asunut alueella jo satojen ellei tuhansien vuosien ajan ennen itsenäisyyden saavuttamista. Israelilainen yhteiskunta kuitenkin poikkeuksellisesti koostuu aluetta jo asuttaneen väestön lisäksi eri kulttuureista tulleista väestönryhmistä. Jokainen ryhmä tuo mukanaan oman "kotimaansa", kielensä ja

kulttuuriperintönsä eikä Etiopiasta saapunut väestöryhmä ole poikkeus. Israelissa etiopialainen juutalaisyhteisö, Beta Israel, muodostaa oman tunnistettavan yhteisön. Kuten jo mainittua, moninaisuus on Israelissa luonnollinen osa yhteiskuntaa historian seurauksena, joten identifioituminen useampaan kulttuuriin ei ole Israelissa poikkeuksellista. Kaikki haastateltavani määrittelivät itsensä identiteetiltään sekä israelilaiseksi että etiopialaisiksi. Oli tilannesidoinnaista kumpi koettiin määrittävämpänä tai tärkeämpänä. Jäin käsitykseen ettei kumpikaan ole identiteetin kannalta hallitseva vaan niiden välillä liikutaan joustavasti.

Rastas, Huttunen ja Löytty (2005) lähtevät tarkastelemaan monikulttuurisen yhteiskunnan kontekstissa yhteisen maiseman, eletyn ja koetun ympäristön merkitystä yhteisymmärryksen luoja. Jotta yhteisen jaetun maiseman käsite olisi käyttökelpoinen, on ymmärrettävä, että vaikka elämme samassa ajassa ja paikassa, on yhteiskunnallisella asemalla merkitystä siihen, miltä todellisuus yhteiskunnassa näyttää ja millaisia vaikutusmahdollisuuksia meillä siinä on. Samoin ylijärjestyksen huomioon on otettava, että vaikka valtioiden rajat pilkkovat kokemaamme maisemaa, monet elävät valtioiden välisten rajojen yli. Esimerkiksi maahan muuttaneilla on usein yhteys lähtömaassaan vaikkapa sukulaisiin ja läheisiin, joten heidän kokemansa maisema ei pelkistä valtion rajojen sisälle ja näin ollen he identifioituvat useampaan eri kulttuuriin tuoden sen mukaan myös uuteen kotimaahansa. (Rastas ym. 2005, 31-34.) Maiseman käsite kuvasi mielestäni haastateltavien avaamia kokemuksia etiopialaisten perinteiden sulautumista osaksi uutta israelilaista arkea, jossa ylijärjestyksen yhteisöllisyys on vähemmistön arkea. Monilla osa perheestä ja sukulaisista oli jäänyt edelleen Etiopiaan, joten yhteys lähtömaahan oli säilynyt heidän kauttaan. Haastatteluaikoina välittyi myös kuinka erilaisia tapoja ja perinteitä pyrittiin ylläpitämään uudessa kotimaassa. Etiopilaisen kulttuurin merkitys näkyi haastateltavien mukaan juhlien, kuten häiden ja hautajaisten lisäksi myös arjessa ja ajoittain katukuvassa.

Elder people they go with esthetics with traditional clothes. Sometimes I feel like I'm in Ethiopia, yes. And also these traditional foods. We make *injera* and *wot*. We also prepare *tella*, you know? By the way three days ago I invited people to my house. We had small fish and we prepared *tella* and *injera*. [...] Specially the elder people preserve language, the culture and also sometimes on Tuesday or on the Sabbath I hear the sound of drum. Sound of Amharic music because the waiting hall is not far away from where I live. So I smell *injera*, I smell *wat*... [laughing]. People say like this, if you don't find Ethiopia, try to smell the area.²⁸ [laughing] (H1)

---

²⁸ Injera on etiopialainen lettua muistuttava hapanleipä, joka valmistetaan teff-jauhoista ja wot on perinteinen pitkään haudutettu kastike. Tella (*talla*) on paikallinen kotitekoinen olut.

Erilaiset aistikokemukset, hajut, maut ja äänet nousivat esille haastateltavien vastauksissa, kun he sanoittivat, mitä yhteisön ylläpitämät etiopialaiset perinteet heille merkitsevät. Mielestäni oli mielenkiintoista, kuinka he kuvasivat erilaisten aistimusten herättämiä tunnereaktioita ja muistoja. Näissä haju-, maku- ja äänikokemuksissa kiteytyi heille tärkeitä elementtejä heistä itsestään sekä suhteestaan yhteisöön. Kuulumisen kokemus saattoi näin ollen syntyä tutusta hajusta tai mausta ja tämän aistikokemuksen merkityksellisyys jaettiin myös muiden yhteisön jäsenten kanssa. Esimerkiksi etiopialainen ruokaperinne kuului etenkin juhlatilaisuuksiin, samoin kuin perinteitä kunnioittava pukeutuminen. Monet haastateltavat mainitsivat myös, että etiopialainen kahviseremonia²⁹ oli osa heidän arkeaan.

Haasteltavat näkivät eroavaisuuksia etiopialaisen kulttuurin merkityksessä eri sukupolville.

But what is interesting, culture is specially preserved by the Ethiopian community in Jerusalem. How they treat you, they bow like this. I almost forgot this culture. So they [Ethiopian community in Jerusalem], when they say prayers and everything. They almost remind me of my culture when I go there. But the youngsters are simply abandoning this. They [the youth] are integrating. (H1)

The first few years of being Israeli, you know, where the youngsters wanted to become very quickly, swiftly, become Israelis. Now they are taking a step back and saying, ok, we want to be Israelis but not so quickly. We don't want to abandon our culture so quickly. So they act like Israelis without abandoning their culture. So we are seeing more and more that is happening with the youngsters. (H2)

Trying to dance more Ethiopian dances and listening to Ethiopian music. And some even trying to adhere that same sort of identity by even, you know, sometimes when you look at the social media in their profile pictures, they put... Has some elements of Ethiopia for example, you know. (H2)

Näkyvämmin etiopialaisten vaatteiden, ruokien, tapojen ja etenkin amharan kielen todettiin olevan osa vanhempien sukupolvien elämää Israelissa. Haastateltava nosti esille, että etenkin perinteiden säilyttäminen oli nähtävissä Jerusalemissa asuvan yhteisön keskuudessa. Nuorten integroituminen israelilaiseen yhteiskuntaan nähtiin väistämättänä luonnollisena osana toisen ja kolmannen polven maahan muuttaneiden elämää. Toisaalta vanhempaa sukupolvea edustavat haastateltavani näkivät nuorison integroitumisessa haasteitakin ja kokivat, että nuoremmat törmäsivät samoihin yhteiskunnallisiin esteisiin, vaikka olivat kielitaitoisia sekä tietoisempia israelilaisen yhteiskunnan tavoista ja normeista. Haastatteluaineistossa nousi esille kaksi vastakkaista näkökulmaa. Toisaalta nuorten nähtiin hylänneen etiopialaiset juurensa ja toisaalta kulttuuristen perinteiden merkityksen nähtiin kasvaneen myös nuorten

---

²⁹ Etiopialainen kahviseremonia (*Buna/coffee ceremony*) pitää sisällään kahvin valmistamisen eri vaiheet alkaen kahvipapujen huuhtelusta ja paahtamisesta. Jaettua kahvihetkeä voi tarkastella kulttuurisena rituaalina, joka luo yhteenkuuluvuutta. (Palmer 2010, 325–326.)

keskuudessa. Yhtenä selittävänä tekijänä nähtiin myös se, että lapset ja nuoret eivät olleet enää tietoisia.

We showed about Ethiopian culture. The dance and the music and traditions. And I think it's better... it is for children. These are the special things because Ethiopian children don't know about the culture or the language. They don't know what happened to their mothers or fathers. Or how their parents or siblings came here to Israel. The youngest don't know the story. And most of the

children, they are afraid to talk about it. Maybe the families and parents are also afraid to talk about it. Because you know... mmm... It is not easy situation to talk about what happened. (H3)

Etenkin lasten ja nuorten tietämys yhteisön historiasta, kulttuurista, perinteistä ja kielestä huolestutti heidän parissaan työskenteleviä haastateltaviani. Heidän mukaansa kouluissa ei Beta Israelin historiasta kerrottu juurikaan ja molemmat viittasivat siihen, että tapa, jolla vähemmistön historiasta koulussa kerrottiin, oli "huono". Ymmärrykseni mukaan tällä he viittasivat siihen, kuinka Beta Israelin historian läpikäymisessä kouluissa keskityttiin yhteisön kokemaan kärsimykseen Etiopiassa ja siirto-operaatioihin sen sijaan, että yhteisöstä tai sen kulttuurista, kielestä tai tavoista olisi kerrottu mitään muuta. Molemmat lasten ja nuorten parissa työskentelevät haastateltavat korostivat, kuinka tärkeää oli luoda positiivisia kokemuksia. Lapset ja nuoret olivat heidän mukaansa kiinnostuneita etiopilaisesta kulttuurista, musiikista, tanssista ja amharan kielestä.

Etiopialaisen alkuperän merkitys haastateltaville oli tärkeä. Etiopiaan suhtauduttiin ajoittain kaiholla kaivaten sen saadessa jopa mystisiä ulottuvuuksia haastateltavien mielikuvissa.

[Ethiopia] is my roots, yes. And I love it and it is important for me. And here in Israel they try to erase it. (H4)

Vastauksissa toistuivat tulkinnat siitä, että oli tärkeä tuntee omat juurensa. Haastateltava tulkitsi, että Israelissa hänen etiopialaiset juurensa eivät olleet sallittuja jopa siinä määrin, että hän sanoitti valtion pyrkivän pyyhkimään hänen taustansa pois. Toisaalta osa haastateltavista koki, että Israelissa heidän taustansa ja tapansa pyrittiin ottamaan yhteiskunnassa huomioon.

Therefore most of the Ethiopian Israelis specially the older generation do keep the customs, do keep some of the practices that they practised when they were in Ethiopia. And even the Jews who came from Ethiopia with very rich backgrounds with religious ceremonies sometimes are a bit different from European Jewish customs and those customs are acknowledged by the wider Israeli society. And some of them, especially one religious holiday we use to celebrate in Ethiopia which is called *Sigd*³⁰, is well respected. It is considered as a national holiday where anyone would have the

---

³⁰ *Sigd* on Beta Israelin yhteisön juhlapäivä Israelissa ja sitä vietetään 50 päivää Yom Kippurin, juutalaisten pyhimmän juhlapäivän, jälkeen ja se on saanut virallisen kansallispäivän aseman vuonna 2008. Juhlapäivänä usein matkustetaan Jerusalemiin itkumuurille rukoilemaan, jolloin kohdataan myös yhteisön muita jäseniä. (Knesset 2017)

ability and opportunity to take a day off because that is a recognized religious day for the Ethiopian Israelis. So there is some kind of acknowledgment and respect to the culture we came with. (H2)

The Israeli society use to... to give you few examples the funeral time when someone dies and the Ethiopian community have lot of people coming to pay respect, to pay condolences to the family. That is how it use to be in Ethiopia, they used to come miles and miles away on foot to pay respect and to pay condolences to the family. [...] So some of the municipalities decided to provide for Ethiopian community a place where they can have their events. [...] So from this you can see that municipalities are starting to understand and see the need. For this unique need for the specific community by accommodating the infrastructures and places to practise things the way the Jews of Ethiopia did when they were in Ethiopia. So to conclude I can tell you yes, there is some kind of... um, some kind of level understanding and providing the needed. And on the other hand, there is also some people who are not so happy about this. (H2)

Haastateltava toi esille, että Israelissa oli mahdollista säilyttää yhteisön kulttuuriset perinteet ja uskonnolliset tavat. Hänen tulkintansa mukaan Israelissa pyritään huomioimaan tulijoiden tarpeet esimerkiksi tunnustamalla ja hyväksymällä Etiopian juutalaisten uskonnollinen juhlapäivä, *Sidg*. Tämän hän koki osoituksensa siitä, että tulijoiden tausta tarvittaessa tunnustettiin ja sitä kunnioitettiin. Toinen esimerkki tästä hyväksymisestä hänen mukaansa liittyi esimerkiksi hautajaiskäytäntöihin tai muihin juhlatilaisuuksiin. Etiopiassa on tapana viettää hautajaisia useamman päivän ajan niin, että vieraat kokoontuvat runsaslukuisesti yhteen. Koska tilaa tämänkaltaiselle toiminnalle ei helposti löydy, ovat päättäjät huomioineet tämän tarjoamalla yhteisölle tiloja ja paikkoja. Tosin hän myöntää etteivät kaikki ole aina tilanteeseen tyytyväisiä.

4.3 Kieli ja identiteetti

I think... you know my father told me: "Oh, I love Ethiopia. I want to go back to Ethiopia." And I told him, when you left Ethiopia you dreamed about Israel. [laughing] And when you are in Israel you dream about Ethiopia. And he told me: "When I don't have language how to speak to people I don't feel comfortable to be in here... this is my only country and I don't feel comfortable to be in here." (H3)

Kieli on yksi olennaisista kuulumisen tai kuulumattomuuden kokemuksiin vaikuttavista tekijöistä. Haastateltava toi esille, kuinka kuulumattomuuden tunne korostui etenkin vanhemmilla siirtolaisilla, jotka eivät sujuvasti puhu hepreaa. Hänen isänsä koki voimakkaasti olevansa ulkopuolinen ainoassa kotimaassaan johtuen kielitaidon puutteesta. Mahdollisuus tulla ymmärretyksi ja kommunikoida ympäristön kanssa vaikuttaa väistämättä yhteenkuuluvuuden tunteeseen samoin kuin mahdollisuuksiin vaikuttaa asioihin. Vaikka yhteys Israeliin ja juutalaiseen yhteisöön oli tulijoilla voimakas, kielimuuri etenkin vanhemman väestön osalta vaikutti kuulumisen tunteeseen.

Yes, I think there's different challenges. Elders have first the challenge of the language. After certain age I think it is biological fact to learn new language is very difficult. So the elders have language challenge, the cultural challenge. (H1)

Haastateltava näkee, että vanhemmat yhteisön jäsenet kohtaavat haasteita kielen ja kulttuurin osalta Israelissa. Hän jopa epäilee, onko vanhempana enää mahdollista omaksua uutta kieltä. Tanya Schwarzin tutkimukset tukevat havaintoa, että vanhemman sukupolven integroitumisen suurimpana esteenä on ollut kielitaito. Vaikka Etiopiasta saapuneet israelilaiset olivat ylpeitä uudesta kotimaastaan, kokivat tulijat kuulumattomuutta eri tavoin. Siinä missä nuoremman väestön kuulumattomuuden kokemukset liittyivät koettuun syrjintään esimerkiksi työelämässä tai koulutuksen parissa, vanhemman sukupolven kuulumattomuuden aiheuttajana oli usein kielitaidottomuus. (Schwarz 1998, 19) Tässä yhteydessä tutkijat ovat havainneet, että vähemmistön edustajat kuvaavat tilannetta eräänlaisella kokumuksella kuuroutumisesta. *Becoming deaf* viittaa myös amharankieliseen ilmaisuun *becoming ignorant*, joka kuvaa etenkin yhteisön vanhempien sukupolvien kokemusta uudessa kotimaassa (Schwarz 1998, 46-48; Teferra 2018, 490). Etiopialaistaustainen israelilainen kielitieteilijä Anbessa Teferra mainitsee, että vanhempaa sukupolvea kutsutaan myös käsitteellä *the desert generation*³¹ viitaten heprealaisiin (israelilaisiin), jotka vaelsivat 40 vuotta Siinailla koskaan saapumatta luvattuun maahan. Tällä vertauksella kuvataan vanhemman väestön tilannetta, jossa he eivät sopeudu uuteen kotimaahansa. (Teferra 2018, 489.)

Anbessa (2018) tarkastelee tutkimuksessaan heprealaistuneen amharankielen (*Hebraized Amharic*)³² olemusta ja elementtejä. Hänen mukaansa amharan kieltä Israelissa käyttävät 20 vuotta täyttäneet ja sitä vanhemmat, mutta nuoremmat sukupolvet puhuvat vain hepreaa eli amharan kielitaito on hyvin ikäsidonnaista. Teferran havaintojen mukaan verrattuna esimerkiksi Venäjältä saapuneisiin juutalaisiin, omaksuvat etiopialaistaustaiset nuoret kielekseen heprean useammin. Hän tulkitsee, että taustalla on nuorten toive integroitua nopeasti ja toisaalta vanhempien kannustus heprean kielen opiskeluun. Amharan kielen opiskelu on harvoin vanhemmilta tuleva toive. Teferra nosti esille, että sen sijaan vanhemmat kokivat ylpeyttä, kun heidän lapsensa puhuvat valkoisten kieltä (*my child speaks the langu-*

---

³¹ *The Desert Generation* (amharaksi *dor hamidbar*) käsitteellä viitataan etenkin vanhempaan väestöön, joiden koulutustaso on hyvin heikko tai jopa olematon. Teferra huomauttaa osan olevan koulutuksen puutteen vuoksi jopa lukutaidottomia. (Teferra 2018, 489.)

³² Teferra viittaa *Hebraized Amharic* määritelmään lyhenteellä HA (Teferra 2018, 489).

age of the whites). Tämän hän näkee olevan seurausta vanhemman sukupolven kokemasta paineesta oppia aikanaan heprean kieli. (Teferra 2018, 489, 500-503.)

The Ethiopian young, especially the teenagers, they really wanted to become Israelis. They did not want to be different than any other. So much so they wanted even to I would say... Hide or not actually emphasize their background about their background as an Ethiopian. For some young it was reflected by not wanting to speak Amharic for example even if they knew Amharic, even if they were old enough when they came to Israel. They just stop talking Amharic even with their own parents. (H2)

Myös haastateltavan mukaan nuoremmat sukupolvet omaksuivat heprean nopeasti. Tämä vaikutti myös perheiden sisäiseen elämään niin, että pahimmillaan yhteinen kieli heikentyi merkittävästi. Nuoret eivät halunneet käyttää vanhempien äidinkieltä amharaa, vaan omaksuivat nopeasti israelilaisen identiteetin ja kielen. Haastateltavani, joka työskenteli nuorisoryhmien kanssa, oli havainnut tämän ilmiön vaikuttavan perheiden sisäiseen dynamiikkaan ja koki työssään järjestössä jossain määrin toimivansa jopa kulttuurien välisenä "tulkkina", tutustuttaen Israelissa koko elämänsä asuneet nuoret esimerkiksi etiopialaiseen musiikkiin ja tanssiin. Toisaalta haastateltava pohti, että nuoremmalla sukupolvella on mahdollisuus tehdä valinta, jolla he määrittelevät identiteettiään myös kielen kautta. Myös toinen haastateltavistani näki kielen olevan tärkeä nuorten tulevaisuutta ajatellen.

Yes, not only important. I always advice my students to maintain their culture, especially maintain their language. Because person without his culture and without his language is like a tree without strong roots. You know? So, admitly we remain here in Israel and our children will be speaking Hebrew and things like that. Whether we like it or not. So I think it's better to maintain our language and culture. I really support this. (H1)

Työssään haastateltava ohjeisti opiskelijoitaan ylläpitämään kulttuuriaan ja kieltään, sillä hänen mukaansa henkilö ilman omaa kieltä ja kulttuuria on kuin puu ilman juuria. Tosin hän epäili, että tulevaisuudessa amharan kielen merkitys väestöryhmälle väistämättä vähenee ja tulevaisuuden sukupolvet tulevat puhumaan vain hepreaa, joten ajoittain hän koki taistelevansa tuulimyllyjä vastaan toivoessaan amharan kielen säilyvän Israelissa asuvan yhteisön keskuudessa.

Yksi merkittävä kieleen ja identiteettiin liittyvä yksityiskohta oli haastattelussa esiin noussut tapa, jolla Israelissa oli päädytty kääntämään tulijoiden etunimet heprean kielelle.

And because Israelis, I think this is what I believe in, wanted to make the Ethiopian Jews feel like they were at home. So, in the 80's and the 90's and it was maybe a bit difficult to pronounce the names and stuff like that. So, they would change the names or "hebrityze" [translate to Hebrew] the Amharic names which would be more familiar in Hebrew or in modern names. Or they would translate that name and give you the parallel name but in Hebrew. (H2)

Israeliin saavuttuaan osan tulijoista etunimet "käännettiin" hepreaksi tai niistä tehtiin israelilaiset versiot. Nimien kääntämisen taustalla haastateltava arvioi olevan tavoite tulijoiden integroitumisen jouduttamiseksi. Hepreankielisillä nimillä ei saavutettu kuitenkaan toivottua tulosta vaan monet ovat jälkikäteen palanneet käyttämään alkuperäisiä nimiään. Nitza Davidovitch ja Aylin Tiblett ovat tarkastelleet millaisia vaikutuksia nimien muuttamisella on ollut Etiopiasta saapuneiden juutalaisten identiteetille Israelissa. Tutkijat havaitsivat, että nimien muuttaminen koettiin pakotettuna toimenpiteenä, jolla pyrittiin pyyhkimään pois tulijoiden alkuperä kuten identiteetti, kulttuuri sekä yhteisön käsitykset ja normit. Toisaalta nimien muuttaminen takaisin alkuperäiseen muotoonsa vahvisti tutkijoiden tulkintojen mukaan tutkittavien israelilaista identiteettiä sekä voimisti kuulumisen tunnetta. Merkityksellisenä tässä yhteydessä oli kokemus siitä, että he voivat vaikuttaa elämäänsä Israelissa ja säilyttää etiopialaisen kulttuurinsa osana identiteettiään. (Davidovitch & Aylin 2020, 360–361.) Myös Teferra (2018) on tarkastellut etunimien muuttamisen vaikutusta. Hänen näkemyksensä mukaan keskeisenä elementtinä on se, että etiopialaiset nimet ovat lähes poikkeuksetta semanttisesti merkityksellisiä niin, että ne tarkoittavat amharaksi jotakin. Tämä kulttuurinen piirre ei ole säilynyt aina käännoksissä, jolloin nimet ovat joskus kirjaimellisesti menettäneet merkityksensä. Teferran mukaan vielä suurempi muutos oli sukunimien käyttöön ottaminen. Etiopiassa sukunimiä ei varsinaisesti käytetä vaan yksilön nimi muodostuu omasta ja isän nimestä.³³ Israelissa tulijoilta kuitenkin vaadittiin vakiintuneet sukunimet. Lisäksi tämä vaikutti naisten nimiin, sillä Etiopiassa olleessaan he säilyttivät nimensä mentyään naimisiin. Sen sijaan Israelissa vaadittiin, että naimisiin mentyään nainen ottaisi miehensä sukunimen. (Teferra 2018, 494-495.) Näin jälkikäteen tarkasteltuna päätös muuttaa nimiä vaikuttaa idealistiselta ratkaisulta, joka ei ehkä ole toiminut halutulla tavalla. Toiseuden poistaminen tai yhteenkuuluvuuden tunteen herättäminen ei ole mahdollista vain "pinnallisilla" ratkaisuilla, jotka tulevat voimakkaasti ylhäältä käsin.

Saresma (2019) muistuttaa, että kuuluminen ei ole koskaan vain yksilön kokemus. Kuulumisen tai kuulumattomuuden tunteissa ovat taustalla kytkökset esimerkiksi muihin ihmisiin, paikkoihin ja kuten tässä tapauksessa kieleen. Vaikka kuulumisen neuvottelut linkittyvät usein hallintaan, syrjintään ja epätasa-arvoon, niillä voidaan luoda myös vapaaehtoisen kuulumattomuuden reittejä. (Saresma 2019, 22; Lähdesmäki ym. 2016, 241).

---

³³ Tämän logiikan mukaan tutkija tuo esille, että esimerkiksi Anbessa Teferran poika Yarin Teferra olisi Etiopiassa saanut nimen Yarin Anbessa (Teferra 2018, 494).

They [Ethiopian youth] are shocked. They say: "If I went to the army, I could get killed for this country. So why this racism." You know, the demonstration two months ago. It is not because one soldier was beaten up by the police if you really rethink it. But it is built up frustration. You know, waiting for things to boil up. So, because of this reason there are youngsters changing even their Hebrew name to Amharic. (H1)

And all of the sudden the youngsters found out that they are not Israelis like any other Israelis. They are not integrated fully like they thought they would be. Just because they spoke the language. Just because they didn't want to be identifying themselves as Ethiopians, but you know... It was difficult for the society to accept them because you know there is the color difference. Which is very, very... um... a significant identifying element that you cannot ignore. And these youngsters when they grow older, they start to realize: Well, maybe this is not what we wanted, so... As they graduate from universities, they start to get employed, they went back to their original Amharic, Ethiopian names. Resumed their identity as such. So very slowly there are more and more identification of the youngsters into their roots, into their Ethiopian tradition and respect for the older generation. (H2)

Molemmista haastateltavien pohdinnoista on tulkittavissa, että he näkevät nuoremman sukupolven pettyvän kohtaamaansa syrjintään israelilaisessa yhteiskunnassa. Vaikka he puhuisivat sujuvasti hepreaa ja olisivat omaksuneet israelilaiset tavat ja kulttuurin, ovat he aina ulkopuolisia. Toiseuttaminen tapahtuu haastateltavien mukaan etnisen taustan ja ihonvärin perusteella. Tässä yhteydessä nimen vaihtaminen takaisin amharankieliseksi näyttäytyy toisen haastateltavan (H2) mukaan kunnioituksena vanhempaa sukupolvea kohtaan sekä paluuna "etiopilaisille juurille". Toisen haastateltavan (H1) tulkinnan mukaan se oli myös nuorison reaktio heidän kohtaamaansa rasismiin ja syrjintään, jolloin se voidaan tulkita eleenä jonkinasteiseksi hiljaiseksi vastarinnaksi. Kuulumisen ja kielen näkökulmasta muunkielisten kirjailijoiden asemaa Suomessa tutkiva Katri Talaskivi havainnoi, kuinka kieli voi toimia välineenä, jolla halutessaan voi sulkeutua pois ei-toivoituista kuulumisen paikoista ja toisaalta samalla vapautua löytämään uusia näkökulmia ja kuulumisen paikkoja (Talaskivi 2019, 6). Koen, että valinnalla olla käyttämättä hepreankielistä uutta annettua nimeä on raivattu tilaa uudelleenlaiselle tavalle kuulua ja olla osa israelilaista yhteiskuntaa.

5 "KUKA ON JUUTALAINEN?"

Valitsemieni teemojen, identiteetin, uskonnon ja kansalaisuuden, yhteen kietoutuminen näkyy etenkin kysymyksen "Kuka on juutalainen?" yhteydessä. Juutalaisvaltiossa uskonto ei ole läsnä vain rakenteellisella, yhteiskunnallisella tasolla, vaan se näkyy konkreettisesti yksilöiden arjessa ja nivoutuu yhteen kansalaisuuden määrittelyyn. Juutalaisen edellytetään noudattavan juutalaista uskontoa, mutta toisaalta juutalaisuus periytyy automaattisesti äidiltä lapsille huolimatta lasten uskonnollisesta vakaumuksesta. Näin ollen juutalaisuuden määritelmä ei ole puhtaasti uskonnollinen, vaan sillä on vaikutusta myös yksilön kansalaisuuteen ja esimerkiksi oikeuteen muuttaa Israeliin. Gad Barzilai huomauttaakin, että kysymys liittyy uskonnon lisäksi myös valtaan ja siihen kenellä on oikeus määrittellä, kuka on juutalainen (Barzilai 2010, 27).

Olen rajannut työstäni ulos laajemmat uskontohistorialliset kysymykset, sillä tarkoitukseni on aineistolähtöisesti keskittyä vallitsevaan nykytilanteeseen Israelissa. Näin ollen en ota kantaa esimerkiksi etiopialaistaustaisen juutalaisvähemmistön statukseen juutalaisuuden harjoittajina, vaan tarkastelen haastateltavieni kokemusmaailmasta käsin juutalaisuutta.

Toisessa analysointiluvussani keskityn kuulumisen ja kuulumattomuuden teemoihin, jotka kietoutuvat juutalaisuuden kysymyksiin, kokemuksiin ja ajatuksiin uskonnon merkityksestä haastateltaville. Millaisia kuulumisen tai kuulumattomuuden kokemuksia heillä on uskontoon liittyen? Lisäksi Israelissa asuu myös muiden uskontokuntien edustajia, kuten pieni kristitty etiopialainen yhteisö Jerusalemin alueella. Yksi haastateltavistani on uskonnoltaan kristitty,

joten hänen kokemuksensa eroavat muista haastateltavistani merkittävästi. Näin ollen käsitte-
len hänen näkökulmaansa luvun lopussa.

5.1 Yhdistävä juutalaisuus

Juutalaisvaltiossa keskeisessä asemassa on monilla tavoin uskonto. Maassa asuvien juutalais-
ten lisäksi Israel edustaa kaikkien maailman juutalaisten uskonnollista kotimaata, sillä valtion
on perustamisesta lähtien, lain mukaan jokainen juutalainen maailmassa on oikeutettu "pa-
laamaan" Israeliin ja hakemaan Israelin valtion kansalaisuutta (Turtiainen 2003, 19) Kuten
aiemmin toin esille, Israelissa asuvista juutalaisista suurin osa on Saksasta ja Itä-Euroopasta
tulleita ashkenasijuutalaisia ja heidän jälkeläisiään. Toiseksi suurimman ryhmän muodostavat
Etelä-Euroopasta sekä Afrikan pohjoisosista saapuneet sefardijuutalaiset. Pienempiä juuta-
laisryhmiä ovat muun muassa arabijuutalaiset, jemeniitit sekä Etiopiasta tulleet juutalaiset.
(Dowty 2013)

Israel on itsenäistymisestään lähtien luonut kansallisvaltion mainettaan juutalaisvaltiona, jo-
ten uskonto on implisiittisesti huomioitu myös esimerkiksi valtion lainsäädännössä, maahan-
muuttopolitiikassa ja päätöksenteossa, jossa uskonnolliset tahot saavat äänensä voimakkaasti
kuuluviin. Esimerkiksi korkeimman uskonnollisen tahon muodostavat kaksi yllirabbia, joista
toinen on ashkenasijuutalainen ja toinen sefardijuutalainen (Harviainen 1998, 160). Fisch
toteaa, että nykyään juutalaisuudesta erotetaan kolme pääsuuntausta tai -liikettä lännessä:
ortodoksinen, konservatiivinen ja reformistinen. Erottavana tekijänä suuntauksilla on heidän
suhtautumisensa juutalaisen lain koodistoon, *halakhaan*³⁴. (Fisch 2006, 96.) Israelissa juuta-
laisuuden moninaisuus on nähtävissä arjessa. Katukuvassa usein silmiin pistävin on ultra-
todoksisuus, joka on ortodoksijuutalaisuuden jyrkin muoto. Ultraortodoksit eli haredit nou-
dattavat arjessa tiukkoja pukeutumissääntöjä. Eroista ja moninaisuudesta huolimatta juutalai-
suus tuo yhteen kansainvälisen yhteisön, jonka henkinen koti sijaitsee Israelissa.

Kuten edellisessä analysointiluvussa toin esille, Etiopiasta Israeliin muuttaneen yhteisön pit-
käaikainen toive oli kotiinpaluu luvattuun maahan. Tämä heijastui myös haastatteluaineistos-

---

³⁴ Halakhah (*halachah*, *halacha*) viittaa hepreaksi sananmukaisesti tapaan kulkea (*way of going*). Juutalai-
nen lakikokoelma ohjaa juutalaista elämäntapaa. (Cohn-Sherbok 1995, 67.)

sani voimakkaana kuulumisen kokemuksena maahan, josta ei välttämättä ennen sinne saapumista ollut kovinkaan tarkkoja mielikuvia.

And coming to Israel it is actually at least... mm.. A dream of thousands of years come true. You know. By immigrating in Israel, living in Israel, living in Jerusalem. It was the dream of Ethiopian Jews for many, many years. And the good thing living in Israel is that I'm really practising my Jewish religion without a fear of... you know, without hiding my identity. Without a fear of the authorities or the wider society coming to tell me what to do. (H4)

Kuten edellisessä luvussa tuli esille, juutalaiset olivat Etiopiassa syrjityn vähemmistön asemassa. Harjoittamansa uskonnon seurauksena heidät oli suljettu yhteiskunnassa ulkopuolelle, eivätkä he kokeneet kuuluvansa osaksi etiopialaista yhteiskuntaa. Uskonnon merkitys konkretisoitui unelmaan Israelista, joka haastateltavan mukaan oli ollut olemassa jo tuhansia vuosia. Israelissa haastateltavan mukaan oli mahdollisuus vihdoinkin harjoittaa juutalaisuutta vapaasti ja piilottelematta tai tuntematta pelkoa siitä, että valtaväestö tai valtio puuttuisi uskonnonharjoittamiseen.

Keskustelu siitä, ovatko tulijat juutalaisia, on leimannut monien Israeliin muuttaneiden yhteisöjen tunnustamista, eivätkä Etiopiasta siirtolaisena tulleet juutalaiset ole muodostaneet poikkeusta.

And those coming now after operation Solomon, majority of them go through this studying religion through conversion which they know already before they come. And that is the first thing they want to do. It is not what they need to do. And they are very, very strict about it themselves. (H2)

Haastateltavan mukaan operaatio Solomonin jälkeen Etiopiasta saapuneet juutalaiset kävivät läpi eräänlaisen juutalaiseksi kääntymisen. Hänen mukaansa tulijat olivat tästä jo tietoisia ja halukkaita käymään prosessin läpi. Kyse ei ole siitä, että tätä vaadittaisiin tulijoilta vaan niin päin, että Etiopiasta saapuneet ovat itse tästä tarkkoja. Seuraavassa alaluvussa tarkastelen, kuinka jotkut ovat kokeneet tämän toisaalta myös tulijoiden uskonnollista vakaumusta kyseenalaistavana käytäntönä.

Juutalaisesta kansasta kerrottu tarina toistui haastatteluissa. Keskiössä ei ollut niinkään konkreettinen yhteys maahan vaan henkinen yhteys kuviteltuun juutalaisten yhteisöön. Näkisin, että Israelin tapauksessa yhteisö saa hieman eri muotoja, riippuen siitä keneltä kysytään. Toisaalta kuviteltu yhteisö³⁵ linkittyy valtioon ja siellä asuviin kansalaisiin ja

---

³⁵ Kuvitellut yhteisöt (*Imagined communities*) viittaa politiikan tutkija Benedict Andersonin käsitteeseen, jota hän avaa samannimisessä teoksessaan *Kuvitellut yhteisöt. Nationalismin alkuperän ja leviämisen tar-*

toisaalta yhteisö rakentuu uskonnon ympärille ja sen mukana tuleville arvoille. Fisher huomauttaa, että historiallinen uskontoon perustuva hallinto luo jännitteitä valtioon, jossa osalle sen kansalaisista uskonnon merkitys on vähentynyt tai he jopa kokevat olevansa maallistuneita (Fisher 2019, 21–22).

5.2 Ulossulkeva juutalaisuus

Edellisessä alaluvussa tarkastelin, kuinka haastateltavat kokivat uskonnon yhdistävän tulijat uuteen kotimaahansa ja juutalaiseen yhteisöön. Uskonnolliseen kotiin palaaminen ja yhteisöllisyyden kokemus nousivat merkityksellisiksi lähes jokaisen haastateltavan vastauksissa. Kuitenkin moninaisuudestaan huolimatta Israelissa asuvat juutalaiset eivät aina ole keskenään samanarvoisessa asemassa uskonnollisesti tarkasteltuna. Keskustelu siitä, kuka on juutalainen, on yksi israelilaisen yhteiskunnan pitkäaikaisista kysymyksistä.

Myös Etiopian juutalaisten uskonnollinen tausta sekä uskonnon oikeaoppisuus on kyseenalaistettu ja jossain määrin se on edelleen kiistan aiheena. Etiopiasta saapuneiden juutalaisten uskontoa ei hyväksytty Israelissa sellaisenaan, vaan tulijoilta vaadittiin kääntymisprosessin läpikäymistä. Juutalaiseksi kääntyminen on prosessi, jossa astutaan uskonnollisen yhteisön jäseneksi. Fischer toteaa, että perinteisesti prosessi on rakentunut rituaaleista kuten puhdistava kylpy (*tevilah*), ympärileikkaus miehille (*brit milah*) ja Tooran käskyen hyväksyminen (*mitzvot*). Sitten juutalaisen yhteisön kasvaessa ja muuttuessa monimuotoisemmaksi ovat myös kääntymisen vaatimukset politisoituneet ja keskustelu siitä, mitä kääntymiseen nykyisin vaaditaan, on tulkinnallinen. (Fisher 2019, 2–3.)

At first in Ethiopia I was raised as a Jew and my grandfather was really strict with religion. And we kept our religion from the others. And we prayed. You know, we lived like a community. We were different people in Ethiopia because of our religion. So it was really important for me, religion was really important for me because I was raised like that. [...] So when we came to Israel in 1986 or something like that... um... There was a problem because the Chief Rabbinate [speaking in Hebrew] you know the rabbanut, the religious state in Israel, they didn't recognize us as Jewish. So we have to do some things, we have to be processed to become Jewish. So I asked myself, you know, I was really fighting for to preserve my Judaism and my religion from Ethiopia. (H2)

Haastateltava koki, että hänet oli kasvatettu lapsesta lähtien juutalaiseksi. Etiopiassa juutalaisia syrjittiin, joten juutalaiset pysyttelivät lähinnä keskenään oman yhteisönsä parissa,

---

kastelua (Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism) (1983). Teos on esimerkiksi nationalismitutkimuksen kulmakiviä ja se on suomennettu 2006.

kuten haastateltava tuo esille. Uskonto oli hänelle kuitenkin tärkeä ja merkityksellinen osa elämää. Israeliin saapuessa hänen uskonnollinen identiteettinsä kyseenalaistettiin. Haastateltava viittaa vastauksessaan Israelin valtion ylimpään uskonnolliseen tahoon, *the Chief Rabbinate*³⁶, joka vastaa viime kädessä monilta osin sekä Israelin valtion alueella että diasporassa asuvien juutalaisten uskonnollisista kysymyksistä. Vaikka Beta Israelin siirto-operaatiot edellyttivät heidän uskonnollisen asemansa tunnustamista, keskustelu ja arviointi tulijoiden uskonnon oikeaoppisuudesta jatkuu edelleen. Tämä turhautti haastateltavaa.

And I go to school, religious school you know. And then when this happened I said I believe this is my.. It is mine. It is not anyone's.. It is not anyone's matter what I believe in. And how I am believing, you know. I don't have to show it to everyone. It is between me and God. So it doesn't matter, you know. (H4)

And I prayed every night as a little girl to come here, to Jerusalem. And when I'm here they're saying I am not Jewish. Why? Because I'm a black person? You know, I am not enough Jewish, I am not enough. How is it? Who makes the decision? If I'm Jewish or not? If I'm believing in God or not. It's something, it's mine. They can't come and say you are not. It was really.. I was really shocked. (H4)

Myös toinen haastateltavistani oli saanut uskonnollisen kasvatuksen ja käynyt esimerkiksi juutalaista koulua. Kun hänen uskontonsa toistuvasti kuitenkin Israelissa kyseenalaistettiin, haastateltava koki, että uskonto oli hänelle yksityinen asia eikä muiden määriteltävissä. Uskonnon harjoittamisen suhteen hän oli päätenyt siihen, että hän ei tarvitse lupaa siihen saako hän harjoittaa uskontoaan tai millaista muotoa hänen olisi noudatettava uskontoa harjoittaessaan. Koska uskonto on hänelle henkilökohtainen asia, ei hän ole sidottu ylhäältä tuleviin rajoituksiin. Haastateltavan vastauksissa kuului turhautuminen siitä ettei heidän uskontoaan hyväksyty vaan se asetettiin toistuvasti arvioitavaksi. Hän pohti myös kyseenalaistetaanko hänen juutalaisuutensa johtuen hänen ihonväristään.

Ajoittain haastateltavien vastauksista oli tulkittavissa turhautumista laajemmin uskonnon merkitykseen israelilaisessa yhteiskunnassa. Uskonnon merkitys politiikkaan Lähi-Idän alueella on merkittävä ja Israelin valtion sisäisessä poliittisessä keskustelussa uskonto on nähdäkseni lähes poikkeuksetta läsnä, mutta sen merkitys yksilölle voi olla hyvinkin toinen.

But I don't want to believe in anything. I think this is the problem. The religions. [Without them] nobody would fight about Israel, nobody would fight about Jerusalem. Religion is the issue. (H3)

---

³⁶ The Chief Rabbanite of Israel (*Ha-Rabanut Ha-Rashit Li-Yisra'el*) edustaa Israelissa ylintä uskonnollista elintä, jolla on valta määritellä uskonnollista yhteisöä koskevia linjauksia. Vuodesta 1920 laillisesti tahon ovat muodostaneet kaksi 10 vuodeksi kerrallaan valittavaa rabbia, joista toinen on taustaltaan ashkenasi-juutalainen ja toinen sefardijuutalainen. (Jewish Virtual Library 2021.)

Uskonnon merkitys israelilaisessa yhteiskunnassa voi yksilön näkökulmasta hyvinkin olla juuri tämänkaltainen. Maailmanlaajuisesti tilastoitaessa uskonnollisia ja vähiten uskonnollisia maita maailmassa, nousee Israel yllättävänkin korkealle vähiten uskonnollisten maiden keskuudessa. Vain 30% tehtyjen mielipidekysymysten perusteella koki olevansa Israelissa uskonnollisia, mikä on huomattavan paljon vähemmän kuin muissa Lähi-idän valtioissa. (Sokol 2015.)

5.2.1 Falash Mura

Osa Etiopiassa asuvista juutalaisista kääntyi tai heidät väkisin käännyttiin sosialistisen hallinnon aikana kristinuskoon. Heidä kutsutaan nimellä Falash Mura³⁷ ja vaikka he ovat yleisesti ottaen osa Beta Israel yhteisöä, esimerkiksi perhesiteiden kautta, on heidän tilanteensa hyvin erilainen (Onolemhemen & Gessesse 1998, 25). Kun operaatiot Mooses ja Solomon toteutettiin, monet perheet hajosivat osan jäädessä Etiopiaan ja osan saapuessa siirtolaisina Israeliin. Israelin paluumuuttolaki (*the Law of Return*) mahdollistaa perheiden yhdistämisen sukulaisuussuhteiden perusteella niin, että esimerkiksi puolisoja ja lapsia koskevat samat etuoikeudet kuin heidän juutalaista sukulaistaan. Laki ei kuitenkaan koskenut Beta Israelin vähemmistön kohdalla Falash Mura -väestöryhmää. Osa Etiopiaan jääneistä oli myös kääntynyt takaisin juutalaisiksi siirto-operaatioiden aikaan, mutta heidän kääntymisprosessinsa kyseenalaistettiin ja heidät suljettiin operaatioiden ulkopuolelle. Vuonna 1992 Israelin hallitus päätti sallia yksittäisten perheenjäsenten saapumisen Israeliin, mutta määrät olivat hyvin rajoitettuja. Joidenkin arvioiden mukaan 1990-luvulla yhteisön jäseniä asui Etiopiassa noin 20 000 ja oikeus saapua Israeliin myönnettiin aluksi vain noin sadalle perheenjäsenelle. (Onolemhemen & Gessesse 1998, 46–48.)

Siirryttäessä 2000-luvulle kysymys Etiopiaan jääneistä yhteisön jäsenistä on noussut säännöllisesti esiin. Toteuttaessani haastatteluja 2015 kesällä, Falash Muraksi nimetyn yhteisön jäsenten oli sallittu jossain määrin saapua Israeliin, mutta maahanmuutto ja perheiden yhdistäminen oli edelleen hyvin rajattua. Tilanne on aiheuttanut turhautumista ja myös kaksi haastateltavaa viittasi ratkaisemattomaan tilanteeseen ja pohti miten Etiopiassa asuvan Falash Muran kanssa tulisi toimia ja millaisia mahdollisia virheitä historiassa heidän osaltaan oli tehty.

---

³⁷ Falas Mura tai Falashmura (*Falas Maura*) käsitteen alkuperä on epäselvä. Yhden tulkinnan mukaan merkitys tulee muinaisesta Agau (*Agaw, Agew*)-kulttuurista ja kielestä, joka on vaikuttanut muun muassa amharankieleen. Kyseisen tulkinnan mukaan käsitteellä viitattaisiin uskonnon vaihtamiseen (*someone who changes their faith*). (Bard 2021.)

Ok, let's differentiate these two in Ethiopian Jewish community. There is two main differences. There is the community which practices Judaism until they made aliyah. There are those who practised Judaism or their parents did but they were converted at some point down the road. And were not practising Judaism. When operation Moses and operation Solomon took place, especially after operation Solomon, Israel government and Jewish Agency have declared that all of the Ethiopian Jews were rescued and brought to Israel. What they didn't take into consideration were all those people not practising Judaism. But they had blood relation to those who were converted and they kept in touch and etc. And then they saw that this a legitimate question and they started to question and process them. (H2)

People who came after 1994 and people who came recent days, they are called Falash Mura, for them it is extremely difficult. There are people who waited 10 years 15 years... lot of them. Lot of them died, past away. There are now hundreds of families who have here children and the husband but his wife is in Ethiopia or the opposite. Their children are here the mother is here but the father not. All the families here, there's many cases like this. There are also whole families who were not allowed to emigrate, I think there's 8000 people who are waiting to immigrate. (H1)

Ongelmalliseksi haastateltavat kokivat sen, että siirto-operaatioiden yhteydessä perheet hajosivat. Operaatioissa pyrittiin tuomaan juutalaisiksi tunnistetut yhteisön jäsenet Israeliin, mutta usein huomiotta jäivät ei-juutalaiset perheenjäsenet. Heidän uskonnollinen asemansa on heittänyt keskustelua niin Israelin valtaväestön kuin Beta Israelin keskuudessa, eivätkä kaikki ole olleet yksimielisiä siitä, kuinka heidän kanssaan tulisi toimia.

Historiallisesti tarkasteltuna kysymys Falash Muran oikeudesta saapua Israeliin on yhteydessä myös Beta Israelin uskonnollisen aseman tunnistamiseen israelilaisessa yhteiskunnassa. Onolemhemen ja Gessesse (1998) vertasivat Etiopiasta saapuneiden juutalaisten tilannetta ja kohtelua esimerkiksi Venäjältä saapuvien juutalaisten perheiden yhdistämiseen. Siinä missä Venäjältä saapuvien juutalaisten asemaa tai oikeutta perheen yhdistämiseen ei ole kyseenalaistettu, ovat Etiopian juutalaiset toistuvasti törmänneet epätasa-arvoiseen jopa syrjivään kohteluun. Israelin hallitusta on avoimesti syytetty tässä yhteydessä myös rasismista. (Onolemhemen & Gessesse 1998, 46–48.) Näin ollen perheet hajosivat operaatioiden yhteydessä.

But the problem is that I think to the government made a big mistake in 1991. When they brought 14 000 Ethiopian Jews 3000 people were weeping and crying at the airport. They left them on the airport. It would had been better to bring these 3000 people. You know why? Instead of that they brought 15 000 people. Because these 3000 started to remarry and started to have children, you know. You can't stop it. So that is why you know it was a big mistake. (H1)

Haastateltava mielestä virhe oli tapahtunut jo siirto-operaatioiden toteuttamisessa. Sen sijaan, että osa yhteisöstä jätettiin siirto-operaatioiden ulkopuolelle, olisi hänen mukaansa ollut jälkikäteen tarkasteltuna toimivampaa tuoda kerralla koko yhteisö perhesuhteet huomioiden. Etiopiaan jäänyt väestöryhmä jatkoi elämäänsä vaikka toive Israeliin muuttamisesta ja

perheiden yhdistämisestä säilyi. Nyt vuosia siirto-operaatioiden toteuttamisen jälkeen, on perhesuhteiden selvittäminen ja perheenyhdistämisen toteuttaminen haastavampaa.

Only thing I would hope, they would not do this mass operation. They would not bring them over night or something. What they do that they would go and check every case if the request is authentic and then bring them here. Anyone who qualifies for the government should come, anyone who deserves to come should come. From the law and humanitarian point of view it should be done. And also there is these cases of family reunification from the humanitarian point of view. (H2)

Ongelmalliseksi toinen haastateltava koki myös suurten siirto-operaatioiden toteuttamisen. Hän oli jo aiemmin tuonut esille, että monet etiopialaisen yhteisön Israelissa kohtaamista haasteista johtuivat osittain tavasta, jolla operaatiot aikanaan toteutettiin ja hän toivoi, että päätökset paluumuuttamisen oikeutuksesta tehtäisiin jo Etiopiassa. Hän huomauttaa, että painavat perusteet ovat jo olemassa perheidenyhdistämislain ja humanitaarisen näkökulman perusteella.

Now there is a list about 7000 people who are still waiting for permission to come and actually couple of days ago the ministry of interior declared that he will be working very hard to bring remains of Ethiopian Jews to Israel. That is a breakthrough. (H1)

Haastatteluiden toteuttamisen hetkellä 2015 haastateltava arvioi, että Etiopiassa odotti 7000 yhteisön jäsentä päätöstä siitä, saisivatko he maahanmuuttaa Israeliin. Muutamaa päivää aiemmin haastateltavan mukaan Israelin sisäministeriö oli vihdoinkin tehnyt päätöksen Etiopiaan jääneiden yhteisön jäsenten kotiuttamisesta.

Vuonna 2015 Israelin hallitus teki viimein päätöksen, kuinka aiemmin toteutettujen siirto-operaatioiden ulkopuolelle jätetyn vähemmistöryhmän kanssa aiotaan toimia ja lupasi, että Etiopiaan jääneet yhteisön jäsenet aiotaan tuoda Israeliin. Tuolloin arvioitiin, että päätös koskee jopa noin 9000 Etiopiassa odottavaa yhteisön jäsentä. (Yaron 2020.) Sitten aineiston keräämisen ja toteuttamisen haastattelujen jälkeen tilanne Falash Muran osalta on edistynyt. Vaikka päätös perheiden yhdistämisestä ja yhteisön tuomisesta Israeliin tehtiin jo vuonna 2015, on prosessi ollut hidas. Joulukuussa 2020 aloitettiin näillä näkymin viimeinen laajempi siirto-operaatio Israelin Kallio³⁸, jonka yhteydessä joulukuun 2020 ja maaliskuun 2021 välillä noin 2000 jo pitkään maahanmuuttoa odottanutta yhteisön jäsentä tuotiin Israeliin (Ministry of Aliah and Integration 2021). Tosin yhteisön kanssa työskennelleet kansalaisaktivistit ovat kritisoineet, että Israelin hallituksen viimeisimmän operaation

---

³⁸ The Rock of Israel (*Tzur Yisrael*)

ulkopuolelle Etiopiaan jäi edelleen arviolta noin 5500 yhteisön jäsentä, joiden kohtalo on edelleen epäselvä (Sharon 2021).

5.2.2 Kristittyinä Israelissa

Juutalaisvaltion alueella asuu kansalaisia, jotka edustavat eri uskontoja. Beta Israelin lisäksi Israelissa asuu myös etiopialaistaustaisia kristittyjä. He muodostavat pienen yhteisön, jonka asema Israelissa on poikkeuksellinen etenkin kuulumisen näkökulmasta tarkasteltuna. Heidän oletetaan usein kuuluvan Beta Israel yhteisöön, mutta samalla he ovat ulkopuolisia etiopialaisen juutalaisyhteisön silmissä.

Yksi haastateltavistani on uskonnoltaan kristitty, joten hänen vastauksissaan uskonto sai erilaisia merkityksiä verrattuna muihin haastateltaviini. Hän oli saapunut Israeliin juutalaisen vaimonsa kanssa, jolloin hän oli oikeutettu aviopuolisina toteuttamaan Alijan, paluumuuton Israeliin.

Sometimes I laugh with my friend. We are... What is our citizenship? We say we are probably fourth citizens or third citizens. [laughing] Yes, because you have the Jews, the Ethiopian Jews, you have probably Ethiopian Christians, then you have Arabs, you know. [laughing and gesturing with hands "the hierarchy ladder"] (H1)

Toiseuden kokemus kuului kristityn haastateltavani vastauksissa. Juutalaisvaltiossa uskonnollisesti tarkasteltuna kristitty ei nauti samanlaisesta asemasta ja uskonto voi nousta merkitykselliseksi yllättävissä arkielämän kysymyksissäni. Huvittuneena hän mainitsi muun muassa kysymyksen hautausjärjestelyistä. Juutalaisille hautausmaille on oikeus haudata vain juutalaisia ja etiopialaisen yhteisön jäsenenä hän mietti, mikä olisi hänelle sovelias paikka tulla haudatuksi.

Moninaisen yhteiskunnan hierarkinen rakenne nousi muissakin haastatteluissa esille, mutta kristityn haastateltavani vastauksissa uskonnon vaikutukset korostuivat. Hän arvioi "kansalaisasteikolla" olevansa "varsinaisia juutalaisia" ja Etiopian juutalaisia alempana, mutta kuitenkin arabien yläpuolella. Vaikka hän suhtautui aiheeseen haastattelutilanteessa kevyesti vitsaillen, tulkitsin, että hänen kokemuksensa ulkopuolisuudesta oli hänelle merkityksellinen.

Kysyessäni muilta haastateltavilta Israelissa asuvasta kristitystä etiopialaisvähemmistä olin aistivini vastauksissa pidättyväisyyttä. Historiallisesti tarkasteltuna kristityt edustivat Etiopiassa valtaväestöä, joka sorti juutalaista vähemmistöä, Beta Israelia. Kysyessäni kristittyjen

etiopialaistaustaisten kansalaisten asemasta Israelissa vastauksissa lähdettiin usein käymään läpi Beta Israelin kokemia vääryyksiä Etiopiassa. Myös uskonnoltaan kristitty haastateltava nosti esille kokevansa, että Israelissa asuva Etiopian juutalaisten yhteisö suhtautui kristittyihin Etiopiasta muuttaneisiin joskus ulossulkevasti.

It's difficult. Sometimes I laugh alone. It's very difficult. If you keep low profile you can survive but sometimes there are actions that will irritate you. For example sometimes I face from the Ethiopian community.. For example they try to isolate you. There is this kind of things which are really... how to say it.. Very disgusting things. They try to isolate you, point at you. These things sometimes irritate me. [...] There is a friction because Ethiopian Jews claim that they were oppressed when in Ethiopia. (H1)

Kuulumattomuuden ja jopa ulossulkemisen kokemukset etiopialaisen yhteisön toimesta välittyivät kristityn haastateltavan pohdinnoissa uskontonsa merkityksestä Israelissa. Hän jäi myös miettimään, onko hän yksilönä vastuussa juutalaisen vähemmistön kokemasta sorrosta Etiopiassa. Tämän hän koki epäreiluksi ja raskaaksi taakaksi yksilölle tilanteessa, jossa hän oli nyt juutalaisvaltiossa.

I'm very careful because in this country you have this problem, I don't know how to explain it... some racist people don't want to hear about other religions. I have been almost 20 years here and sometimes you have to hide your identity. (H1)

Jopa oman uskonnollisen identiteetin häivyttäminen tilanteissa, jossa sitä ei ollut välttämätöntä tuoda esille, oli selviytymiskeino. Tilanne, jossa hän on asunut maassa jo yli 20 vuoden ajan ja silti joutuu ajoittain piilottamaan identiteettinsä osa-alueita tuntui turhauttavan häntä vaikka hän kanssani pyrkikin suhtautumaan tilanteeseensa huumorilla.

6 "TOISEN LUOKAN KANSALAINEN"

Aiemmissä aineistoluvuissani olen tarkastellut muun muassa kuinka haastateltavat ovat tulkinneet erilaisten olosuhteiden, kielen ja uskonnon vaikuttavan elämäänsä. Viimeisessä aineiston analysointiluvussa keskityn tarkastelemaan kuinka haastateltavien kokemukset peilautuvat kansalaisuuden teemoihin. Aineistoluvussa ovat läsnä myös toiseuden ja rasismin teemat, joiden näin liittyvän koetun kansalaisuuden alle.

Barzilai (2010) toteaa, että Israelin lainsäädännössä jopa peruslakeja tärkeämmässä asemassa ovat vuonna 1950 laadittu paluumuuttolaki (*the Law of Return*) ja vuonna 1952 laadittu kansalaisuuslaki (*the Citizenship Law*). Hän näkee näin johtuen siitä, että kyseisillä laeilla juutalaisuus nousee poliittisesti tarkasteltuna kansalaisuutta määritteleväksi tekijäksi. Esimerkiksi näiden lakien ulkopuolelle tai ainakin erilaiseen asemaan jäävät kaikki ei-juutalaiset, jolloin heidän oikeuttaan Israelin kansalaisuuteen tarkastellaan erilaisin kriteerein. (Barzilai 2010, 29) Kansalaisuuden näkökulmasta tarkasteltuna etiopialaisen juutalaisen vähemmistön edustajat ovat täysvaltaisia Israelin kansalaisia sekä kansallisen kuvitellun yhteisön jäseniä (Guetzkow & Fast 2016, 152). Kuitenkin hyödyntäen esimerkiksi Jaana Vuoren (2012) arjen kansalaisuuden käsitettä, maahan muuttaneen henkilön kansalaisuus rakentuu arjen kohtaamisten myötä. Näin ollen jos kansalaisuutta tarkastelee kuulumisen prosessina, Etiopiasta tulleiden siirtolaisten matka on vielä kesken. Kansalaisuuden täysvaltaisen todentumisen esteenä voi olla toiseuttavia rakenteita ja luokitteluja, joiden koen olevan läsnä myös haastatteluaineistossani.

6.1 Rodullistettu vähemmistö

Living here in Israel will give you the opportunity to get education. It gives you the opportunity to realise your potential and your dreams. That is when compared to what it was in Ethiopia. But you know all of it's hindrances or challenges that are inside the idea of living in Israel. When you live in Israel it is not only that but... We also have challenges. (H2)

Haastateltava tuo esille olosuhteiden parantuneen merkittävästi Israeliin muuton myötä. Kuten aiemmissa aineistoluvuissani olen todennut, Israel tarjosi tulijoille uudenlaisia mahdollisuuksia Etiopiaan verrattuna. Kuitenkin kotiutuminen ja mahdollisuuden saavuttaminen ei ole ollut täysin esteetöntä vaan kuten haastateltava mainitsi parantuneiden olosuhteiden lisäksi Israelissa kohdattiin haasteita.

Haastateltavat kuvailivat toistuvasti israelilaisen yhteiskunnan olevan moninaisuudessaan myös hierarkkinen. Kaikki väestönryhmät eivät nauti Israelin valtiossa samanlaisia oikeuksia keskenään, johtuen esimerkiksi kansalaisuuden ja uskonnon välisestä jännitteestä, mutta haastateltavat kokivat myös etnisen taustan vaikuttavan valkonormatiivisen yhteiskunnan rakenteissa. Haastateltavat sanoittivat, että he kokivat olevansa toisen luokan kansalaisia.

Ethiopian Jews automatically see themselves as second class citizens. Also even if they are born here in Israel etc. But deep in their heart they know. Because of the discrimination they think that they are second class citizens. The young ones who were born here who didn't encounter discrimination they may think they are first class citizens. But the moment when they... For example many Ethiopians going to club in the evening, in the weekend, they are returned from the club, you know? (H1)

There is a sense of social discrimination here in Israel. There is a sense of, you know, being an underclass citizen. So what we want to do, you can always sit and say ok, there is prejudice, there is discrimination, there is racism. (H2)

Haastateltava (H1) toteaa Etiopian juutalaisten näkevän itsensä automaattisesti toisen luokan kansalaisina vaikka he olisivat syntyneetkin Israelissa. Hän pohtii, että ehkä nuoremmat sukupolvet eivät koe tätä heti ja kuvittelet olevansa "ensimmäisen luokan" kansalaisia, mutta yhteiskunnassa kohdattu syrjintä on kokemuksena toiseuttava. Myös toinen haastateltava (H2) kuvailee, että sosiaalisen syrjinnän ilmapiiri on olemassa Israelissa. Hän luettelee, että se on havaittavissa ennakkoluulojen, syrjinnän ja rasismien kautta. Työssään hän tapaa paljon erilaisia sekä syrjintää että rasismia kohdanneita vähemmistön jäseniä.

Josh Guetskowin ja Idit Fastin mukaan etiopialaisten kokema marginalisointi ja toiseuttaminen kumpuaa heidän asemastaan uusina tulijoina Israelissa. Etiopialaiset ovat

saapuneet hyvin erilaisista olosuhteista Etiopiasta, joten he pyrkivät osoittamaan kuuluvansa israelilaiseen yhteiskuntaan mahdollisimman hyvin sopeutumalla ja todistamalla näin olevansa osa uutta yhteiskuntaa. (Guetzkow & Fast 2016, 150.) Kuitenkin israelilaiseen yhteiskuntaan integroituminen, heprean kielen oppiminen ja tapojen omaksuminen ei aina riitä.

For example youngsters. They think: "If I serve in the army, if I get education here why there's selection to get a job.", you know. For example what happens is that they say come in a week or few days. For example my son speaks perfect Hebrew. So they don't know that on a phone. But when he goes there and they see him the place is suddenly filled. (H1)

What happened is Ethiopians started to learn Hebrew language and they wanted to be integrated. They went to the army. They served in the army and etc. But after they finished their army, after they finished their university when they tried to get a job suddenly they were blocked. They also felt there was suddenly an invisible wall waiting for them. (H1)

Haastateltava lähti tarkastelemaan Israelin tilannetta etenkin nuorten näkökulmasta heidän parissaan työskentelevänä ja vanhempana. Esimerkkinä hän käytti muun muassa poikaansa. Töitä hakiessa poika on puhelimitse osoittanut olevansa pätevä työnhakija, mutta paikalle mennessään hänet yhtäkkiä sivuutetaankin. Tämänkaltainen tilanne ei haastateltavan mukaan ollut poikkeuksellinen kokemus nuorille. Haastateltava tulkitsee, että nuoria turhauttaa etenkin tilanne jossa he ovat käyneet armeijan ja valmistuneet yliopistosta ja sen jälkeen he törmäävät näkymättömään seinään, joka on heitä odottamassa.

Tuodessaan esille nuorten tilanteen monet mainitsivat armeijan. Israelilaisen yhteiskunnan kontekstissa pakollinen asepalvelus kuuluu osaksi nuoruutta. Israelissa asevelvollisuus koskee kaikkia sukupuolia ja se on määritelty miehille kolmen vuoden mittaiseksi ja naisille kahden vuoden mittaiseksi. Asevelvollisuus ei kuitenkaan koske kaikkia Israelin kansalaisia kuten siellä asuvia arabeja³⁹. Israelin parlamentin, Knessetin⁴⁰, tiedotteen mukaan joka kolmas etiopialaistaustainen joutuu asepalveluksena aikana vankilaan (Knesset News 2013). Haastatteluissa asepalveluksensa Israelissa suorittaneet eivät nostaneet armeijaa erityisen ongelmallisena ympäristönä, mutta vanhemman asemasta käsin osa haastateltavista näki lastensa kohdalla epäreilun asetelman, jonka yhteydessä he viittasivat myös asepalveluksen suorittamiseen. Ajatuksena nuorilla usein on, että armeijan käyminen takaisi "ykkösluokan"

---

³⁹ Tosin arabeiksi lukeutuva etnisuskonnollinen ryhmä druusit muodostavat tässä poikkeuksen. Vaikkakin druusinaiset ovat vapautettuja asepalveluksesta, edellytetään sitä yhteisön miehiltä.

⁴⁰ Knesset eli Israelin parlamentti sijaitsee Länsi-Jerusalemossa. Knessettiin valitaan 120 edustajaa neljän vuoden välein.

kansalaisuuden haastateltavan tulkinnan mukaan. Toinen haastateltavani viittasi myös siihen, että mielenosoitukset käynnistäneellä videolla pahoinpidelty nuori oli pukeutunut armeijan univormuun, mutta tämä ei häntä pahoinpitelyltä suojellut. Ben-Poratin ja Yuvalin mukaan ei ollutkaan yllätys, että mielenosoitukset leimahtivat juuri tämänkaltaisesta tilanteesta, jossa illuusio hyväksytystä kansalaisstatuksesta särkyi (Ben-Porat & Yuval 2019, 138).

Siinä missä Etiopiassa syrjinnän kokemukset liittyivät etenkin vähemmistön uskonnolliseen statukseen, Israelissa he poikkesivat yhteiskunnan uusina tulijoina monin eri tavoin muun muassa etniseltä taustaltaan. Syrjinnän ja suoranaisen rasismin teemat nousivat haastatteluissa toistuvasti esiin liittyen kysymykseen ihonväristä.

Say for example busdriver not letting Ethiopian Jews in. Or insulting Ethiopians or calling names. Or night clubs not letting Ethiopian Israelis in because of their color. Um. Workplaces and people who don't want to employ Ethiopian Israelis because of their background. Or dismissing an Ethiopian worker because she is pregnant. If she was not Ethiopian they would not have done it. (H2)

The youngsters have another challenge. Also they speak the language, they have Israeli culture but getting a job. It's very tough because of their skin colour here. It's a lot like russian immigrant. He may suffer for the first two or three years but after he speaks hebrew for a white immigrant it will be easier. Because he's not going to be identified, you know. It's colour neutral. But Ethiopian is always Ethiopian, he can't wash of his skin colour. Also he speaks the language but still there is this stigma, you know. (H1)

Jokaisessa haastattelussa haastateltavat nostivat esille yksittäisiä kohtaamiaan syrjinnän tai rasismin kokemuksia. Ongelmat, joita haastateltavat nostivat esille, koskivat laajasti eri elämän osa-alueita kuten koulutusta, asunnon saamista, armeijaa, vapaa-ajanviettomahdollisuuksia, töiden hakemista ja yleistä ilmapiiriä yhteiskunnassa. Haastateltavilla oli useita konkreettisia esimerkkejä arjessa kokemastaan syrjinnästä sekä rasismista yhteiskunnassa. Esimerkiksi ravintolat ja yökerhot eivät välttämättä hyväksyneet etiopialaistaustaisia asiakkaakseen. Ajoittain koettu rasistinen syrjintä oli avointa sekä selkeästi sanoitettua ja ajoittain kokemukset olivat hienovaraisempia. Etenkin työelämässä korkeammassa asemassa olevat haastateltavat sanoittivat hyvinkin tarkasti yksittäisiä hetkiä, jolloin heitä esimerkiksi ei oltu tervehditty kollegoiden toimesta tai he eivät kokeneet olevansa tervetulleita työyhteisön tapahtumiin.

Haastateltava (H1) nosti esille, että etiopialaiset ovat erilaisessa tilanteessa kuin esimerkiksi Venäjältä Israeliin muuttaneet siirtolaiset. Etiopialainen ei voi koskaan muuttaa ihonväriään vaan hän on aina musta ja näin ollen valkonormatiivisessa Israelissa poikkeava. Kaplan (1999)

on jo 2000 -luvun taitteessa kritisoinut tutkijoiden keskittymistä puhtaasti "rodun" ja rasismiin kysymyksiin Israelissa asuvan etiopialaisen vähemmistön yhteydessä. Hänen mukaansa vähemmistön ei ole tarvinnut määritellä itseään suhteessa etniseen taustaan aiemmin Etiopiassa, joten sen sijaan, että kysymyksessä olisi yhteisön sisältä kumpuava identifioitumisen tarve, tulee tarve lokeroida Israeliin saapuneet etiopilaiset "rodun" kautta mustiksi Israelin sekä valtion että kansan ja joissain määrin aiheita tarkastelevien tutkijoiden toimesta. Etiopiassa vähemmistö ei lähtökohtaisesti määrittele olevansa musta.⁴¹ Näin ollen kysymykset rodusta ja rasismista ovat vähemmistön kohdalla eri tyyppisiä verrattuna moniin muihin maihin. Kaplan näki jo tuolloin, että sen sijaan että keskiössä olisi kysymys siitä, että tulijat ovat mustia, tärkeämpää tai määrittelevämpää on se, että heistä tulee mustia (*they are becoming black*). Näin ollen muista yhteyksistä lainatut rodullistamisen ja toiseuttamisen käsitteet ja osittain asenteet ovat luoneet tilanteen, jossa vähemmistö on joutunut Israelissa toiseutetuksi ja rodullistetuksi. (Kaplan 1999, 536-538.) Toisaalta Kaplan huomauttaa, että nuorten parissa on havaittavissa identifioitumista laajemmin mustien kulttuuriin yli rajojen (Kaplan 1999, 542).

Myös Guetzkowin ja Fastin tutkimuksessa tutkijat tulkitsivat, että etiopialaiset kohtasivat ulossulkemista perustuen etnisiin ja rodullisiin stereotyyppioihin. Näitä olivat käsitykset siitä, että etiopialaiset olivat muun muassa primitiivisiä, tietämättömiä, köyhiä ja kouluttamattomia. Ihonväri, mustuus, nousi heidän tutkimuksessaan myös toiseuttavaksi elementiksi. Rasistiset kommentit ihonväriin liittyen olivat Guetzkowin ja Fastin mukaan tutkittavien arkipäivää ja vaikka niitä harvoin sanoitettiin suoraan kasvotusten esimerkiksi kadulla, saattoi ohi kulkiessaan kuulla viittauksia ihonväriin. Tutkijat näkevätkin, että kansalaisuudella ei ole vaikutusta etiopialaisten kokemaan ulossulkemiseen Israelissa vaan taustalla ovat heihin kohdistuvat ennakkoluulot tai ajoittain suoranainen rasismi. (Guetzkow & Fast 2016, 160–161.)

Haastateltavien pohdinnat sekä tutkimuskirjallisuus valitettavasti osoittavat, että kyseessä ei ole uusi ilmiö vaan Etiopiasta saapunut vähemmistö on kohdannut ennakkoluuloja ja syrjintää Israeliin saapumisestaan lähtien. Toisaalta taustalla ovat hyvin erilaiset olosuhteet maiden välillä sekä kielitaidon puute, mutta näiden merkitys taustalla vaikuttavana tekijänä

---

⁴¹ Amharankielinen musta (*tequr*) viittaa Etiopiassa enemmän alempiarvoisiin ja orjiin, joten pohjoisessa asuvat etiopilaiset kuten myös sieltä kotoisin olevat Etiopian juutalaiset määrittelevät ihonväriään käsitteellä *qeyy*, joka tarkoittaa punaruskeaa (Kaplan 1999, 537).

nuoremman sukupolven kohdalla on vähentynyt. Rinnalle ovat nousseet syrjinnän ja rasismin kokemukset, jotka johtuvat etiopilaisten etnisestä taustasta. Kaplanin tulkinnat siitä, että tulijoiden etninen tausta ja ihonväri ovat muuttuneet merkitykselliseksi nimenomaan Israeliin muuttamisen jälkeen kuvaa mielestäni sitä, millaisia ulottuvuuksia rodullistaminen Israelin kontekstissa saa. Yhteisö, joka ei ole joutunut määrittelemään itseään rodun kautta on saapunut yhteiskuntaan, jossa valtaväestö on valkoinen. Kaplanin kritiikki tutkijayhteisöä kohtaan on tässä tilanteessa mielestäni oikeutettua, sillä liiallinen yksinkertaistaminen ja suoraan rasismin tutkimuksen perinteen hyödyntäminen Beta Israelia tutkittaessa voi johtaa perusteettomiin yhteyksiin ja johtopäätöksiin. Toisaalta haastatteluiden perusteella minulle välittyi kuva, että haastateltavani sekä haastateltavien tulkintojen mukaan etiopialaistaustaiset nuoret puhuvat rasismista suoraan heihin vaikuttavana ilmiönä. Nissim Mizrachin ja Adane Zawdun (2012, 448) havaintojen mukaan etiopialaistaustaisten yhteiskunnallisella asemalla on merkitystä siihen, kuinka syrjintä tai rasismi nähdään. Siinä missä työväenluokkaiset kokivat, ettei israelilaisessa yhteiskunnassa ollut suuria ongelmia vaan mahdolliset haasteet tulevat korjautumaan ajan myötä, keskiluokkaiset sanoittivat kriittisemmin kokemuksiaan suhteuttaen niitä globaalille tasolle. Tutkijat tulkitsivat, että korkeammin koulutetuilla oli mahdollisuus liikkua erilaisten määritelmien, kuten paikallisen juutalaisidentiteetin ja globaalin mustan identiteetin (*global black identity*) välillä joustavasti. (Mizrahi & Zawdu 2012, 448.) Kaikki haastateltavani olivat korkeasti koulutettuja, joten Mizrachin ja Zawdun tulkinnat ovat mielestäni läsnä ja havaittavissa myös aineistossani. Jos minulla olisi ollut mahdollisuus haastatella vähemmän koulutautuneita englannin kielen taidottomia yhteisön jäseniä, olisivat havaintoni voineet olla toisenlaisia.

Haastateltavien vastauksista on myös tulkittavissa, että vähemmistön tavassa suhtautua vallitsevaan tilanteeseen on havaittavissa muutos. Etenkin nuorempi sukupolvi on turhautunut vallitsevaan tilanteeseen ja vaatii oikeuksiaan yhä voimakkaammin.

6.2 Tavoitteena muutos

I think in the beginning when the Ethiopian people came everybody was excited. About the culture and everything. But now everybody... Like, uh. Like Ethiopian people they are weak, they are poor. Ok, the story about the Ethiopia and Sudan, ok. [imitating bored voice] I don't care. [laughing] (H3)

Haastateltavalle oli välittynyt kokemus siitä, että aluksi tulijoista oltiin Israelissa kiinnostuneita ja jopa innostuneita. Heidän kulttuuristaan haluttiin tietää lisää ja heidät haluttiin huomioida uusina tulijoina. Vuosien saatossa tilanne oli kuitenkin muuttunut ja haastaltavan mukaan etiopialaiset nähdään traagisen historian omaavana, huono-osaisena vähemmistönä Israelissa, joiden asemasta ei enää vastaamassa määrin oltu kiinnostuneita.

Haastateltavat myös pohtivat, millaisina etiopialaiset nähdään israelilaisessa yhteiskunnassa. Useimmat haastateltavat nostivat esille muutamia stereotyyppisiä ajatuksia, joita etiopialaisiin liitettiin jo edellä mainittujen ominaisuuksien lisäksi.

There are people who really... Israelis who really like Ethiopians. Because Ethiopians are really... how to say it. Silent people, timid you know. Ethiopian obey orders, they don't protest, unlike the others. [laughs] (H1)

The culture for them is unique, you know. In Ethiopia they grew up in different culture. They were really patient and silent. But here people don't have patience. They shout a lot. (H2)

People tell me: "Ooh, I love Ethiopian they are so quiet, you are so polite." [mocking tone] No don't be polite! [laughing] (H3)

Tämänkaltaiseen stereotyyppiseen pelkistykseen suhtauduttiin vähättelevästi ja jopa pilkallisesti. Toisaalta nämä ominaisuudet nähtiin yhteisössä olennaisina etenkin israelilaiseen valtaväestöön verrattaessa ja toisaalta nämä ominaisuudet olivat jotain, mitä heille määriteltiin valtaväestön suunnalta. Stephen Spectorin tulkintojen mukaan etenkin verrattuna israelilaiseen asenteeseen, jota kuvaillaan usein jiddišinkielisellä käsitteellä *chutzpah*, jolla viitataan viitataan röyhkeään itsevarmuuteen, vaikuttavat Etiopian juutalaiset hyvin pidättyväisen kohteliailta (Spector 2005, xi-xii). Tutkimuskirjallisuudessa törmää ajoittain Etiopiasta tulleen yhteisön kuvauksiin, joita sävyttävät stereotyyppit nöyrästä, hiljaisesta kansasta. Osa näistä kuvailuista saa mielestäni ajoittain jopa ongelmallisia sävyjä. Hyvää tarkoittavat kuvaukset kauniista, nöyrästä ja sorretusta yhteisöstä ovat yksinkertaistavia ja pahimmillaan toiseuttavia. Eksotisoiminen, estetisoiminen, lapsellistaminen, primitivisoiminen, luonnollistaminen ja stereotyyppioiminen ovat Olli Löytyn mukaan usein "rotuun" liitettäviä toiseuttamisen kategorioita (Löytty 2005b, 91). Haastatteluaineistossani oli mielestäni mielenkiintoista, että vaikka tämä israelilaisten ja etiopialaisten välinen ero sanoitettiin ääneen, kukaan ei kuvaillut olevansa näiden stereotyyppien mukainen itse. Valitsemisissä lainauksissa haastateltava (H1) viittaa etiopialaisiin yleisesti ja suhtautuu tähän määritelmään jopa hieman huvittuneesti. Toinen haastateltava (H2) puhuu samoin etiopialaisista yleisesti, mutta kuitenkin niin ettei määrittele

itseään osaksi tätä yhteisöä, viitaten heihin "they" sen sijaan, että olisi puhunut "we", samoin kuin muutkin toimivat. Kolmannessa lainauksessa haastateltava (H3) peräänkuuluttaa sitä, että aina ei tarvitse olla kohtelias tai käyttäytyä niin kuin vähemmistön on totuttu käyttäytyvän, suhtautuen jopa pilkallisesti yleisiin stereotyyppioihin. Suvi Keskinen, Lena Näre ja Salla Tuori tuovat esille Minna Seikkulaa mukaillen, että toiseutetut voivat olla kuitenkin hyväksymättä heihin kohdistuvia määritelmiä ja pyrkiä toimillaan kyseenalaistamaan, purkamaan ja muotoilemaan uusiksi sekä heihin kohdistuvia kuvauksia että samalla laajemmin yhteiskunnallisia rakenteita (Keskinen, Näre & Tuori 2015, 2).

Mielenosoitukset sotivat jo aikanaan etiopialaisista muodostettua mielikuvaa vastaan. Ben-Porat ja Yuval (2019) mainitsevat tutkimuksessaan myös etiopialaisiin yhdistetyt stereotyyppiat. Vähemmistö nähtiin sopuisana ja heidän osallistumisensa mielenosoituksiin nähtiin poikkeuksellisena jopa yllättävänä käytöksenä, etenkin ensimmäisen kerran vuoden 1996 skandaalin yhteydessä, jolloin etiopialaisten lahjoittamaa verta oli heitetty menemään. Vuonna 1996 ensimmäistä kertaa tulijat vaativat tasavertaista kohtelua näkyvästi ja kuuluvasti. Tapahtumat enteilivät tulevaisuutta, jolloin vähemmistö vaati oikeuttaan kuulua israelilaiseen yhteiskuntaan ilman rodullistamista ja marginalisoitua asemaa. (Ben-Porat & Yuval 2019, 121.)

Yksi haastateltavistani oli osallistunut aikanaan ensimmäisiin mielenosoituksiin Israelissa vuonna 1996.

That was the blood scandal. What was the blood scandal? They took also Ethiopian blood but they were secretly throwing it away. You know because there were some hiv -patients among Ethiopians. Some. But you there are also HIV patients also among Israeli people. [...] But I want to ask is if you throw away the blood, why take it? And one journalist exposes and we were very angry. In Ethiopian culture blood has very.. It is symbolic, yes. So we became very mad and I attended that demonstration. And that was also the first time in life when I tested what is the teargas, you know. [laughing] (H1)

Veriskandaaliksi kutsutun tapahtuman taustalla oli Israelin valtion rasistisinakin nähdyt toimet. Etiopilaisten luovuttama veri oli otettu vastaan, jotta vähemmistö ei kokisi tulevansa syrjityksi, mutta kuitenkin kaikessa hiljaisuudessa veri oli heitetty pois, sillä pelkona olivat mahdolliset HIV -tartunnat. Haastateltava mainitsi, että tämä nähtiin yhteisössä loukkauksena etenkin siitä syystä, että veri on yhteisölle symbolisesti tärkeä. Haastateltavan mukaan etiopialaisten mielenosoituksista oltiin yllättyneitä, kun ne toteutuivat ensimmäistä kertaa. Hän ylpeili jopa kokeneensa ensimmäistä kertaa elämässään tuolloin miltä kyynelkaasu tuntuu. Mielenkiintoista oli, kun hän vertasi mielenosoittajien vastanneen kyynelkaasuun

heittämällä etiopialaista chilipohjaista mausteseosta, berberea, etenkin ratsupoliisien päälle, jolloin hevoset pillastuivat. Tämänkaltainen käytös oli varsin poikkeuksellista toimintaa muutoin tottelevaisina ja hillittyinä pidetyiltä etiopialaisilta.

20 vuotta myöhemmin mielenosoitusten taustalla oli samoista teemoista kumpuavat kysymykset, jotka saivat vähemmistön vaatimaan oikeuksiaan, mutta läsnä oli myös uusia teemoja. Mielenosoitukset olivat käynnistyneet vastareaktionä vähemmistön kohtaamalle väkivallalle ja rasismille. Haastatteluaineistostani välittyi haastateltavien turhautuminen valitsevaan tilanteeseen.

It was powerful. Um... but it was really eye opening because... you know. We believe, I believe that we have a real country and we are part of the Israeli population. And we are part the citizens of Israel. And we have the rights. And we have to go to the army and we have to pay the taxes. And we have rights. I know if something is hard or hurts me, there is an institution which protects me. But in this demonstration I saw it is not true. It is not always true for us. Because we saw how the police beat the soldier and at the end... He [the policeman] didn't get anything. He is free. He can do anything he wants. [...] Ok, the prime minister says he is gathering a committee. But it is not enough. I'm worried now. If my son who is a soldier now, if he's good for serve the country. But if something happens to him I don't know if the country is going to protect him. Protect us. You know. So there is a big question. Am I part of citizens of Israel, do I have rights? Will the country protect me? You know, it's the questions. I don't know. (H4)

Haastateltava kyseenalaisti sen, miten voi olla mahdollista, että he olivat Israelin kansalaisia, mutta kuitenkin heitä kohdeltiin näin. He tekivät yhteiskunnassa oman osansa kansalaissopimuksesta, mutta siitä huolimatta sopimuksen toinen osapuoli, valtio, ei instituutiona taannut heidän turvallisuuttaan, vaikka he olivat niin luulleet. Pääministerin kokoama komitea⁴² ei haastateltavan mukaan ollut riittävä toimenpide olosuhteiden parantamiseksi. Pöyristyttävää hänen mukaansa oli etenkin se, ettei välikohtauksesta koitunut mitään seurauksia siihen syylistyneelle poliisille. Miten taho, jonka pitäisi suojella kansalaisiaan, aiheuttaa tulevaisuudessa vaaran esimerkiksi hänen jälkikasvulleen. Mielenosoitukset kumpusivat haastateltavien mukaan voimakkaista epäreiluuden kokemuksista ja etenkin vähemmistöön kohdistuva poliisiväkivalta herätti oikeutettuja kysymyksiä.

But political power depends on the numerical range you have here. So if you are a minority and you make noise, somebody may not pay attention to you. So political power depends on your number. (H1)

---

⁴² Mielenosoitusten seurauksena Israelin oikeusministeriön alaisuuteen perustettiin 2016 komitea, jonka päätehtävänä oli etiopialaisiin kohdistuvan rasismien poiskitkeminen (*eradicate racism against Israelis of Ethiopian decent*) (Ben-Porat 2019, 115).

Etiopialaistaustaisia asuu Israelissa arvioiden mukaan noin 150 000, eli suhteessa muuhun väestöön vähemmistö on pieni. Sitäkin tärkeämpää haastateltavan mukaan on pitää ääntä olemassaolosta, sillä poliittinen voima on usein hänen mukaansa riippuvainen lukumäärästä. Muutoksen edellytyksenä haastateltavat nostivat esiin, kuinka tärkeää oli pitää yhtä yhteisönä. Poliittisesta aktiivisuudesta ja äänestyskäyttäytymisestä kysyttäessä, monet toivat esille äänestävänsä vähemmistöön kuuluvia, sillä puoluekannasta riippumatta heidän koettiin ajavan yhteisön etuja. Myös vähemmistön kouluttautuminen ja valtaväestön kouluttaminen nousi esille olennaisena osana muutosta.

I don't like it because always the thing is... with the Ethiopian Community... the problem is in the community. They don't think... Maybe the problems is with the government and their policy, you know. Maybe the policy and all the problems for Ethiopians is not good, it is not ok. It is not good for them. Maybe they have to change themselves. The problem is not Ethiopians. They always think what is wrong with the Ethiopians. And how can we fix them! (H4)

And it's more important for them [Israeli society] to know everything about the culture.[...] About government to know about our culture. I want the society to know about my culture. I don't want to hide my culture no more. (H3)

Haastateltava (H4) jäi miettimään, kuinka etiopialainen vähemmistö nähdään israelilaisessa yhteiskunnassa ongelmana, joka vaatii ratkaisua. Toisaalta hän aloitti ensin pohtimaan, kuinka yhteisössä itsessään olisi muutettavaa, mutta tämän todettuaan hän kääntyi tarkastelemaan päättäjien toimia. Hän toi esille, kuinka erilaiset poliittiset toimenpiteet, hankkeet ja komiteat ovat suunnattu ylhäältä alaspäin hyvän hallinnon nimissä ratkaisemaan vähemmistön kokemia ongelmia. Ongelmakeskeisyys tuntui keskittyvän nimenoman vähemmistön "korjaamiseen" kuten haastateltava asian ilmaisi, sen sijaan, että ongelmien muodostumista tarkasteltaisiin valtaväestön tai valtaapitävän tahon toimien kautta. Toinen haastateltavista (H3) näki tärkeänä myös, että muut israelilaisessa yhteiskunnassa olisivat tietoisia etiopialaisista sekä heidän kulttuuristaan, sillä hän ei halunnut enää piilottaa kulttuuriaan enää.

And for me discrimination happens when you have unempowered community and uneducated society. When you have educated society, educated to know when you have society which is less ignorant. You become less ignorant when you know the other person, when you are exposed to it, when you have this will of accepting the other. That actually removes the obstacle, remove the curtain that some people have, you know, the stereotypes. The stigmatized people for example. So with the education we bring that curtain down. But even if you do that and I would call this the most tragic situation that could happen to any minority group, is not only when the society will look at you and say you are different, you are not successful, you are not wanted. But the tragic part is when that person himself starts to acknowledge or admit that he is actually less. He is inferior. So the admittance being an inferior person will be very difficult to get out from that feeling. (H2)

Haastateltavan mukaan syrjintää toteutuu etenkin tilanteessa, jossa voimaton tai heikoimmasa asemassa oleva yhteisö ja asiasta tietämätön yhteisö kohtaavat. Ratkaisuna hän näki, että valtaväestön tietoja ja ymmärrystä vähemmistön tilanteesta oli lisättävä, jolloin muutos mahdollistuisi. Tämä poistaisi olemassa olevia stereotypioita ja mahdollisia stigmoja, joita vähemmistöön yhteiskunnassa liitettiin. Erityisen surulliseksi hän nostaa tilanteen, jossa yksilö alkaa uskomaan hänen liitettyjä stereotypioita. Tämänkaltaisesta sisäistetystä toiseudesta on vaikea päästä eroon.

Haastatteluaineistostani välittyi haastateltavien turhautuminen vallitsevaan tilanteeseen, mutta toisaalta myös toivo asioiden muuttumiseen oli haastatteluissa läsnä.

I haven't seen in any other country that the Prime Minister would meet you three times in two months and the president would make himself available to come and meet you. And even the police established this committee and they met with us at least 15 times. And we come with this very big program that is said to resolve the police violence and discrimination against Ethiopian community. And all of this gives me the hope and the reason to believe that things would be resolved. Although there is a friction between the people. There is a lot of... a big ignorance in Israel society. There is some racist people. Absolutely and definitely. But ignorance can be, I think, overcome through education, through trying slowly to open up, you know. Accepting the other people. (H2)

Haastateltavan mukaan Israelissa näkyi se, että myös päättäjät olivat sitoutuneita muutokseen. Missä muualla pääministeri sitoutuisi tapaamaan vähemmistön edustajia useasti lyhyen ajan sisään. Lisäksi poliisi on lähtenyt työstämään ratkaisuja, jotta poliisiväkivalta ja syrjintä vähentyisi etiopilaista yhteisöä kohtaan. Kuitenkin hän mainitsee näkevänsä kitkan, joka piilee yhteiskunnassa rasismien myötä. Hän suhtautuu muutoksen mahdollisuuteen kuitenkin luottavaisesti.

But one very, very encouraging point that I can mention about demonstrations is, you know, we now have a new generation that doesn't see the things way the older generation sees the things. That means the new generation doesn't anymore want to listen the nice words or stuff like that. These demonstrations serve actually lead by the younger generation. (H2)

Useat haastateltavat kokivat, että mielenosoitukset olivat merkki muutoksen käynnistymisestä ja haastateltavan (H2) mukaan erityisen rohkaisevaa oli, että muutoksen kärjessä ovat nuoret. Haastateltava tulkitsi, että nuorille eivät enää kauniit sanat riittäneet vaan he vaativat muutosta esimerkiksi mielenosoitusten kautta. Myös Ben-Poratin ja Yuvalin mukaan mielenosoitukset olivat osoitus jo pitkään kerääntyneestä turhautumisesta ja suuttumuksesta. Etenkin nuorempien Etiopian israelilaisten keskuudessa oli heidän mukaansa havaittavissa yhä voimakkaampaa tarvetta ja vaatimusta muutokselle. Nuorten johtamissa mielenosoituksissa otettiin kantaa rakenteelliseen rasismiin, kansalaisuuden keinoin ja vaadittiin yhdenvertaista kohte-

lua. Koska Israelin etiopialaiset ovat Israelin kansalaisia ja lisäksi he ovat osa juutalaista yhteisöä, on heillä oikeus vaatia muutosta. (Ben-Porat & Yuval 2019, 137, 141). Vaikka oikeus osoittaa mieltä, ei varsinaisesti kansalaisuusstatusta tai juutalaisen yhteisön jäsenyyttä vaadikaan, olen samaa mieltä Ben-Poratin ja Yuvalin kanssa siitä, että Israelissa asuvan etiopialaisyhteisön tapauksessa nämä elementit lisäävät vaatimusten painoarvoa.

Nuorten voi tulkita ottavan myös vaikutteita kansainvälisestä Black Lives Matter -liikkeestä. Ben-Porat ja Yuval huomauttavat, että vuonna 2015 nuoret mielenosoittajat syyttivät poliisia rasismista ja kantoivat Black Lives Matter -kylttejä. Saman vuoden keväällä Baltimoressa Yhdysvalloissa oli ollut välikohtaus, jossa musta 25-vuotias Freddy Gray oli kuollut. Israelissa nuoret halusivat osoittaa tukensa Yhdysvaltojen tapahtumia kohtaan, ja samalla ottaa kantaa oman maansa tilanteeseen. (Ben-Porat & Yuval 2019, 1.) Verrattuna aiempiin mielenosoituksiin Ben Porat ja Yuval tulkitsevat vuoden 2015 mielenosoitusten kohdistuneen nimenomaan rakenteellista rasismia ja syrjintää vastaan (Ben-Porat & Yuval 2019, 117).

More and more younger Ethiopian Israelis see themselves being politicians because if they could do it I could also. This is the effect role model and seeing someone being your kind and making it. So, you can say if he could do it I could do it as well. (H2)

Haastateltavan mukaan yhä useammat nuoret näkevät itsensä myös mahdollisina tulevina poliitikkoina. Positiivisen roolimallin ja representaation merkitys tämän toteutumiseksi oli hänen mukaansa merkityksellistä. Toiseutta voi tarkastella kuulumattomuuden yhtenä ilmentymänä, jossa jokin tai joku suljetaan ulkopuolelle. Joskus toiseus voi olla myös hiljaista jonkun puuttumista tilasta tai keskustelusta, joten merkityksellistä on saada ääni kuuluviin ja löytää samaistuttavia roolimalleja nuorille. Yhtenä ilmapiirin muutoksen mittarina voisi pitää sitä, että Israelin parlamenttiin, Knessettiin, valittiin ensimmäinen Israelin etiopialainen naispoliitikko Pnina Tamano-Shata syksyllä 2020 (Frantzman 2020). Samoin kuluvin kevään 2021 Euroviisuissa Israelia edusti jo edellisenä keväänä valittu Israelin etiopialainen Eden Alene. Hänen alkuperäisessä⁴³ kappaleessaan lyriikat olisivat pitäneet sisällään englannin, heprean, arabian lisäksi amharan kieltä. (Stern 2020.) Kuulumisen näkökulmasta tämänkaltaisen representaation löytyminen israelilaisessa yhteiskunnassa voi olla monelle nuorelle käännteentekevä kokemus.

---

⁴³ Kevään 2020 Euroviisut peruttiin koronapandemian seurauksena, jolloin useiden maiden artistit saivat kilpailla uudella kappaleella keväällä 2021.

7 LOPUKSI

Tämän maisterintutkielman tarkoituksena oli tarkastella Israelissa asuvien etiopialaisten siirtolaisten kuulumisen ja kuulumattomuuden kokemuksia Israelissa 2000 -luvulla. Tarkoitukseni oli ymmärtää, tulkita ja antaa merkityksiä haastateltavien tulkinnoille kuulumisen ja kuulumattomuuden kokemuksistaan. Lähestyin työssäni kuulumisen ja kuulumattomuuden kokemuksille annettuja merkityksiä syventyen kolmeen eri teemaan: identiteettiin, uskontoon ja kansalaisuuteen. Lisäksi työssäni tukeuduin toiseuden ja rasismin käsitteisiin etenkin kuulumattomuuden kysymyksiä tarkastellessani. Tutkimusaineistoni koostui kuudesta teema-haastattelusta sekä kenttäpäiväkirjasta. Työni tarkoituksena ei ollut luoda yleistyksiä tai laajoja tulkintoja tutkimastani aiheesta vaan keskityin ilmiön monitahoisuuden ymmärtämiseen keräämäni aineiston avulla.

Kuuluminen tai kuulumisen politiikka eivät ole tutkimuskohteena tai tutkittavina käsitteinä uusia, mutta niiden merkitys on vuosien varrella tarkentunut. Esimerkiksi Hiltunen ym. (2019, 12) tuovat esille, että siinä missä kuuluminen on aiemmin nähty identiteetin käsitteen kritiikkinä tai jatkumona, nykyisin siihen suhtaudutaan omana erillisenä lähestymistapana. Kuulumiselle olennaista identiteettiin verrattuna on sen prosessimaisuus, josta Nira Yuval-Davisin mukaan on tulkittavissa tietyn hegemonisen valtasuhteen vakiintunut rakenne. Hänen mukaansa kuuluminen voi toimia itseidentifioitumisen välineenä tai toisaalta sillä voidaan identifioida muita. (Yuval Davis 2006, 198–199.) Työni kannalta merkityksellistä oli kuulumisen ja identiteetin käsitteiden välisen suhteen ymmärtäminen, jossa erilaiset kuulumisen ja kuulumattomuuden prosessit rakentavat identiteettiä (ks. esim Hiltunen 2019, 13). Kuulumisen käsitteellä on perinteisesti tarkasteltu esimerkiksi toiseuttamisen ilmiötä,

joten koin sen soveltuvan tutkielmaani lähestymistavaksi, jolla tarkastelen etiopialaissiirtolaisten kokemuksia Israelissa.

Etiopiasta Israeliin saapuneet siirtolaiset ovat mielenkiintoinen tutkimuskohde kuulumisen ja kuulumattomuuden näkökulmista tarkasteltuna. Etiopiassa asuessaan he edustivat juutalaista vähemmistöä ja joutuivat syrjinnän kohteeksi uskontonsa vuoksi. Israel, juutalaisten luvattuna kotimaana, oli heille kauan kaivattu uskonnollinen koti, joka tarkoitti monelle myös turvapaikkaa nälänhädän runteleman Etiopian rinnalla. Kuitenkin tulijoiden uskonnollisen aseman tunnustaminen Israelissa ei ole ollut ongelmattonta ja valkonormatiivisessa⁴⁴ israelilaisessa yhteiskunnassa tulijoiden etninen tausta on noussut vähemmistöön kohdistuvan syrjinnän perusteeksi. Yuval-Davisin (2006, 200) mukaan olennaista on tarkastella kuulumista kokonaisuutena identiteetin rakentuessa useiden eri kategorioiden kautta. Esimerkiksi haastatteltavani olivat Etiopiasta saapuneita siirtolaisia, joiden identiteettiin vaikuttavat muun muassa uskonto, koulutus, sosioekonominen asema, ikä ja sukupuoli. Yuval-Davis toteaa, että kuulumista ei voi identifioitumisen tai sosiaalisen sijainnin yhteydessä tarkastella vain yhden valta-akselin tai ominaisuuden perusteella vaan hän peräänkuuluttaa intersektionaalista lähestymistapaa. Vaikka yksilö kokisi yhden identiteetin kategorian itselleen merkitykselliseksi, tulee hän väistämättä määritellyksi myös muiden ominaisuuksiensa kautta. (Yuval-Davis 2006, 200.) Tutkimuksessa valittu lähestymistapa, jossa kuulumisen ja kuulumattomuuden kysymyksiä lähestytään eri näkökulmista tukee Yuval-Davisin peräänkuuluttamaa kokonaiskuvan hahmottamista. Työssä tutkittavaa ilmiötä olisi ollut haastava lähestyä vain yhden käsitteen kautta, sillä Yuval-Davisia mukaillen, kuulumisen on erilaisista paloista rakentuva kokonaisuus.

Haastatteluaineistosta oli tulkittavissa erilaisia kuulumisen ja kuulumattomuuden kokemuksia Etiopiasta Israeliin saapuneiden siirtolaisten arjessa ja elämässä Israelissa 2000 -luvulla, joita haastateltavat haastatteluissa sanallistivat. Toisaalta haastateltavat kokivat voimakkaasti kuuluvansa uuteen kotimaahansa Israeliin. He olivat oikeutettua Israelin kansalaisuuteen uskonnollisen vakaumuksensa myötä tullessaan maahan Israelin paluumuuttolain nojalla ja he identifioituivat israelilaiseksi. Toisaalta kuulumattomuutta Israelissa loivat erilaiset toiseuttavat ja jossain määrin rodullistavat käytännöt ja prosessit, joita tutkijana tulkitsin haastateltavien

---

⁴⁴ Valkoisuusnormilla viitataan sosiaalisiin valtasuhteisiin ja hierarkioihin, joissa yhteiskunnallisia rakenteita määrittelevä normi on länsimaisuus ja eurooppalaisuus (Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2021).

kuvailevan kokemustensa perusteella. Kuulumisen ja kuulumattomuuden ajoittain ristiriitaiset kokemusten tulkinnat välittyivät haastatteluaineistostani eri näkökulmista tarkasteluna.

Valitsin yhdeksi tarkemmin käsittelemäkseni kuulumisen ja kuulumattomuuden teemaksi *identiteetin*, jota lähestyn paikan, yhteisön ja kielen kautta. Yuval-Davis (2002, 202) ehdottaa, että identiteettejä voi ajatella tarinoina, joita kerromme itsellemme ja muille määritelläksemme keitä olemme ja keitä emme ole (Yuval-Davis 2006, 202.) Yksilön identiteetti rakentuu luontevasti asioiden välille määrittyen suhteessa ympäristöön ja ihmisiin. Lähtömaa ja uusi kotimaa ovat molemmat olennaisia osia yksilön identiteetin muodostumiselle haastatteluaineistossani. Kuulumisen tunteen vahvistuessa uudessa kotimaassa ovat "juuret" säilyneet edelleen lähtömaahan eli kuulumisen side molempiin maihin on olemassa. Tässä yhteydessä merkityksellistä oli myös se, että kuuluminen suhteessa paikkaan pitää sisällään usein myyttisen ulottuvuuden ja luvattun maan kontekstissa tämä suhde on mielestäni korostunut. Ensimmäisenä kysymyksenä haastattelun aluksi kysyin haastateltavani, kuinka he esittelisivät itsensä minulle. Mitkä olisivat ominaisuuksia ja identiteetin osia, jotka he kokivat itselleen merkitykselliseksi kertoa? Kaikki haastateltavistani määrittelivät nopeasti itsensä suhteessa kahteen maahan, Israeliin ja Etiopiaan. He kokivat olevansa Israelin etiopialaisia tai Etiopiasta tulleita israelilaisia. Tässä yhteydessä suurin osa haastateltavistani nosti esiin myös uskonnon. He sanoittivat olevansa israelilaisia Etiopian juutalaisia. Nämä kolme elementtiä israelilaisuus, etiopialaisuus ja juutalaisuus olivat merkittävimmät enemmistölle haastateltavistani.

Toiseksi tarkastelin identiteetin kysymystä myös etiopialaisen yhteisön kautta. Tulkitsin, että haastatteluissa haastateltavat antoivat merkityksen oman väestönryhmän yhteisöllisyydelle uudessa kotimaassa, sillä verrattain lyhyen aikaa Israelissa asuneen väestönryhmän kuulumisen rakentui havaintojeni mukaan voimakkaasti myös erilaisille etiopialaisen yhteisön ja kulttuurin elementeille. Kuuluminen etiopialaiseen yhteisöön oli myös ylirajaista, sillä monilla haastateltavillani asui edelleen perhettä sekä sukulaisia Etiopiassa.

Kolmanneksi lähestyin identiteetin teemaa kielen kautta. Kieli on lähtökohtaisesti yksi identiteetin kannalta merkittävä tekijä ja Etiopiasta saapuneiden siirtolaisten tapauksessa monet kuulumisen teemat linkittyivät nimenomaan kielen ympärille. Tutkimuksessa on nähtävissä, kuinka kielikysymys on ikäsidonainen. Vanhemman sukupolven kohdalla kieli oli yksiselitteisen ulossulkeava, sillä siirto-operaatioissa saapuneet tulijat eivät taitaneet heprean kieltä ja

omasivat usein heikomman koulutustason Tanya Schwarzin ja Anbessa Teferran tutkimuksissaan esiin nostama vanhemman etiopialaisen sukupolven käsitys tilanteestaan *becoming deaf* (amharaksi "becoming ignorant") näkyi myös haastatteluaineistossani haastateltavani viitattaessa vanhempansa kokemukseen siitä, ettei hänen isänsä tuntenut olevansa kotona Israelissa nimenomaan kielen takia ja kaipasi takaisin Etiopiaan. Teferran mukaan vanhempaan väestöön kutsutaan ajoittain myös käsitteellä *the desert generation*, viitaten siihen, etteivät he ole koskaan löytäneet kotiin (Teferra 2018, 489). Nuoret taas olivat omaksuneet heprean kielen ja amharan kieli oli monilla unohtunut. Haastattelemani noin 30–50 ikäiset korkeasti koulutetut puhuivat kaikki sujuvasti amharaa, hepreaa sekä englantia, joten he eivät kokeneet kuulumattomuutta kielikysymyksissä. Etiopialaista yhteisöä tarkasteltaessa kielitaito toisaalta mahdollistaa erilaisiin yhteisöihin identifioitumisen ja toisaalta ilman kielitaitoa tulee näistä kategorioista ulossuljetuksi.

Kielen vaikutus identiteettiin oli läsnä myös esimerkissä, jossa tulijoiden nimiä oli käännetty hepreaksi. Etiopialaisessa kulttuurissa nimet lähes poikkeuksetta ovat semanttisesti merkityksellisiä. Hepreankielisissä käänöksissä nimet saattoivat hukata merkityksensä, joten yksi olennainen osa etiopialaista kulttuuria siirrettiin ajattelematta syrjään. Nimien kääntäminen takaisin amharaksi oli haastateltavien mukaan ollut yksi etenkin nuoremman sukupolven tapana tuoda esille etiopialaisia juuria israelilaisessa yhteiskunnassa. Tämän voi nähdä myös uudenlaisen kuulumisen rakentamisena, jossa päätöksellä vaihtaa nimi irrottaudutaan yhdestä, jotta voidaan kiinnittyä toiseen identifioitumisen kategoriaan.

Identiteetin lisäksi lähestyin kuulumisen ja kuulumattomuuden merkityksiä *uskonnon* teemaa tarkastellen. Israelin valtiossa uskonnon teema osoittautui toisaalta yhdistäväksi ja toisaalta voimakkaasti toiseuttavaksi tekijäksi. Juutalaisvaltion hallinnolliset ja poliittiset rakenteet vaalivat uskonnon merkitystä ja ylläpitävät olemassa olevia uskonnollisia arvoja. Esimerkiksi kansalaisuuden perustana on monelta osin juutalaisuus. Uskonnon teemaa lähemmin tarkasteltaessa haastateltavien vastauksissa välittyi voimakas kuulumisen kokemus. Oikeus muuttaa Israeliin ei ollut Etiopiassa asuvalle juutalaisvähemmistölle itsestänselvyys historiallisesti tarkasteltuna, joten tämän oikeuden myöntäminen jo itsessään oli yhteisölle annettu tunnustus. Uskonnon teeman yhteydessä haastateltavien vastauksissa oli läsnä fyysisen kansallisvaltion lisäksi Israelin myyttinen ulottuvuus. Attias ja Benbessa (1998) sanoittivat mielestäni hyvin dikotomisen suhteen ongelmallisuuden tarkastellessaan luvattun maan, Israelin, olemassaoloa

mahdottomuuden kautta. Juutalaisten maanpako on uskonnollisesti merkityksellinen kehys, jossa juutalaiset kokevat kotimaanaan luvattun maan, Israelin. Kuitenkin unelmien Israel tar-koittaakin perustavanlaatuisesti eri asioita eri lähtömaista tulleille. (Attias & Benbessa 1998, 230.) Etiopiasta tulleet siirtolaiset ovat osa juutalaista yhteisö, mutta heidän asemansa ei ole kiistämätön. Tunnustetusta asemastaan huolimatta haastateltavat kokivat törmäävänsä ky-seenalaistamiseen ja jopa syrjintään.

Uskonnon teemaa tarkasteltaessa ongelmalliseksi muodostuivat poikkeavuudet. Juutalaisuus Israelissa oikeuttaa esimerkiksi kansalaisstatukseen ja oikeuteen paluu muuttaa maahan. Ky-symys Etiopiaan jääneen vähemmistön, Falash Muran, tapauksessa on pitkälti historiallisesti kietoutunut yhteen ulossulkevien uskonnon määritelmien kanssa. Toisaalta vähemmistön edustajien uskonnollista vakaumusta on kyseenalaistettu heidän kääntyessään kristityiksi, jolloin heidän uudelleen juutalaisuuteen kääntymistä ei nähty riittävänä. Falash Mura kysy-myksen tarkastelu myös paljastaa, että Beta Israel vähemmistön asema Israelissa ei ole ollut uskonnollisesti niin vakiintunut, että sen perusteella olisi esimerkiksi sallittu perheiden yhdis-täminen. Yleisesti ottaen lain mukaan esimerkiksi osa Etiopiaan jääneistä olisi ollut oikeutet-tu paluumuuttoon perhesiteiden kautta. Ulossulkevan uskonnon tematiikkaan kuului myös kysymys siitä, jos ei ole uskonnoltaan juutalainen vaan edustaa jotain muuta uskontokuntaa. Haastateltavistani yksi oli uskonnoltaan kristitty ja hän koki olevansa poikkeuksellisessa ti-lanteessa. Kuulumattomuuden kokemukset liittyivät hänen vastauksissaan voimakkaisiin kak-sinkertaisen toiseuden kokemuksiin hänen tulkitessaan olevan ulkopuolinen niin etiopialaisen yhteisön kuin juutalaisen valtion silmin.

Kolmanneksi tarkastelin kuulumisen ja kuulumattomuuden merkityksiä *kansalaisuuden* tee-maan peilaten. Kansalaisuus nivoutui Israelin kontekstissa voimakkaasti uskonnon kysymyk-siin ja tämä todentui myös tarkastelemani vähemmistön yhteydessä. Kaikki haastateltavani olivat saapuneet maahan Israelin valtion lainsäädännön nojalla, joka mahdollistaa paluumuu-ton kaikille juutalaisille. Vaikka yksi haastateltavistani ei ollut uskonnoltaan juutalainen, kos-ki tämä sama laki häntä puolisonsa kautta. Näin ollen haastateltavien tapauksessa oikeus kan-salaisuuteen mahdollistui uskonnon kautta. Tämänkaltainen institutionaalinen oikeus luo kuu-luvuuden tunnetta ja takaa yksilölle, Marshallin kansalaisuus jaottelua lainaten, oikeudelliset ja poliittiset kansalaisuuden ulottuvuudet. Kuten muutkin vähemmistöjen kansalaisuutta tut-kineet ovat todenneet, vähemmistöjen kohdalla Marshallin jaottelun kolmas ulottuvuus, kan-

salaisuuden sosiaaliset oikeudet, on usein haastavin. Vaikka Israelin valtio on pyrkinyt toteuttamaan vähemmistön integroitumisen mahdollisimman toimivasti, on edelleen havaittavissa elementtejä, jotka todentavat kansalaisuuden sosiaalisten ulottuvuuksien, hyvinvoinnin, koulutuksen ja toimeentulon, jäävän valtaväestöön verraten alhaisemmille tasoille. Haastateltavien vastauksissa toistui heidän tulkintansa tilanteesta, heidän sanoittaessaan toistuvasti olevansa Israelissa "toisen luokan kansalaisia". Tässä yhteydessä maahanmuuttoa Suomessa tutkineen Jaana Vuoren (2012) käsite arjen kansalaisuus kuvaa hyvin kuulumista prosessina, jolla voisi kuvata myös Etiopiasta saapuneiden israelilaisten tilannetta.

Kuulumisen näkökulmasta tarkasteltuna kuulumattomuuden kokemukset värittivät kansalaisuuden kokemuksia vähemmistön kohdalla. Yhtenä esimerkkinä kansalaisuuden rajoituksista Israelin kontekstissa voisi Beta Israelin kohdalla tarkastella aiemmin jo uskonnon teeman yhteydessä mainitsemani Falash Mura kysymyksen kautta. Kyseenalaista on, miksi yhdeltä kansanryhmältä on evätty perheiden yhdistämisen mahdollistava paluumuutto-oikeus.

Toiseuden ja toiseuttamisen sekä rasismien ja rodullistaminen kokemukset vaikuttivat Israelissa kuulumisen rakentumiseen, sillä valkonormatiivisessa Israelissa Etiopiasta saapuneet tulivat tulkintojensa mukaan syrjityksi ihonvärin perusteella. Steven Kaplanin huomio siitä, että tärkeää ei ole, että he ovat mustia vaan että heistä on tullut mustia kiteyttää sen, että kysymys "rodusta" ja rasismista ei ole Israelin etiopialaisten tapauksessa yksiselitteinen. Etiopiassa vähemmistö ei identifioituvat etnisen taustansa perusteella, koska siihen ei ollut tarvetta. Israeliin saavuttuaan heihin on kohdistunut toiseuttavia ja rodullistavia käytäntöjä, jolloin Kaplania (1999) mukaillen kysymys ei ole "are they black" vaan "they are becoming black". Rasismi ilmiönä on aina aikaan ja paikkaan sidottu ja Israelissa kyse on taustaltaan ja kontekstiltään hyvin erilaisesta tilanteesta ja näin ollen liian suorat yleistyksiset yhteyksistä esimerkiksi Yhdysvaltojen tilanteeseen johtavat harhaan. Kuitenkin etenkin nuoremman sukupolven toiminnassa on havaittavissa elementtejä, jotka viittaavat ylitrajaisen yhteenkuuluvuuden heräämiseen rodullistamisen kokemuksen kautta.

Kansalaisuus toisaalta mahdollisti oikeuden vaatia muutosta ja valtiota vastuuseen laiminlyönneistään. Mielenosoituksia voidaan tarkastella yhtenä tapana, jolla kansalainen saa äänensä kuuluviin, sillä kuten haastateltava mainitsi etiopialaisvähemmistö Israelissa, on pieni. Vaikka mielenosoittamisen vaatimuksena ei olekaan valtion kansalaisuus, tarkastelemassani

tilanteessa on sillä ollut mielenosoitusten syttymiseksi merkittävä osuutensa. Tilanne, jossa valtion turvallisuudesta huolehtiva asepalvelusta suorittava nuori kansalainen joutuu kaltoinkohdelluksi, pahoinpidellyksi etnisen taustansa takia, herättää laajasti kysymyksiä koko vähemmistössä kansalaisuuden kaikkien oikeuksien toteutumisesta. Haastateltavien tulkinnoissa kuului pettymys tilanteeseen. Jos valtio ei pysty takamaan yksilöiden turvallisuutta tai vähemmistö joutuu pelkäämään esimerkiksi virkavaltaa, eivät kaikki kansalaisuuden elementit toteudu.

Haastateltavien vastauksista oli tulkittavissa, että nuoremmat sukupolvet tarttuivat rohkeammin kohtaamiinsa epäkohtiin ja vaativat oikeuksiaan Israelin kansalaisina. Siinä missä vanhemman sukupolven haasteet todentuivat kielellisissä haasteissa, yhteiskunnallisina ja kulttuurisina eroina, nuoret olivat kasvaneet israelilaisiksi niin identiteetiltään kuin kansalaisuudeltaan. Kuitenkin haastateltavat näkivät myös nuorten joutuvan toiseutettuun asemaan johtuen etnisestä taustastaan.

Tanya Schwarz (1998; 2001) kuvasi tutkimuksissaan ilmiötä *Homeland postponed* eli vapaasti suomennettu "Lykätty kotimaa". Tällä hän halusi kuvata sitä tunnetta, joka hänelle haastattelututkimuksessa välittyi vähemmistön kokemuksista ja ajatuksista. Vaikka Israel koettiin vähemmistön uudeksi kotimaaksi, väritti kokemusta kuulumattomuus jopa ulossulkeminen. Ottaen huomioon, että Schwarz toteutti tutkimuksensa 2000-luvun alussa, tarkastelin aineistoani hänen tutkimustulostensa valossa. Koin, että minulle välittyi aineistostani samanlainen odottava tunnelma kuin mitä Schwarz tutkimuksissaan kuvaili. Vaikka muutos oli jo käynnistynyt ja paljon on vuosien varrella tapahtunut, oli ilmassa edelleen samanlainen ilmapiiri, että matka on vielä kesken. Tulkintojeni mukaan kuulumisen ja kuulumattomuuden kysymykset ristesivät aineistossani niin identiteetin, uskonnon kuin kansalaisuuden teemoissa. Todennäköisesti Anberra Teferran (2018) ajatuksiin nojaten tulevat sukupolvet tulevat luonnollisesti olemaan hyvin erilaisessa suhteessa tähän ja mielenkiintoista onkin nähdä mihin suuntaan vähemmistön tilanne Israelissa tulee kehittymään.

Aineistoni keräämisajankohta sijoittuu hetkeen, jolloin vähemmistön parissa tehdyn tutkimuksen parissa oli ollut jokseenkin hiljainen hetki. Tutkimuksellani pyrin valottamaan tilannetta, joka vallitsi vuonna 2015 puhjenneiden mielenosoitusten yhteydessä. Keräämäni haastatteluaineisto oli monipuolinen ja rikas. Sen avulla oli mahdollista tarkastella kuulumisen ja

kuulumattomuuden kysymyksiä laajasti eri näkökulmia hyödyntäen. Löysin valitsemieni teemoja identiteettiä, uskontoa ja kansalaisuutta, tarkastellessani havaintoja ja tulkintoja, jotka johdattivat minua tutkijana jatkuvasti lähemmäs tutkimaan ilmiötä, kuulumisen ja kuulumattomuuden merkityksiä. Toisaalta maisterintutkielma on sivumäärältään rajallinen, joten kipuilin ajoittain mielekkään rajauksen kanssa. Päätökseni lähestyä aineistoa valitsemieni käsitteiden kautta oli mielestäni ratkaisuna toimiva, mutta kapeammalla rajauksella tai erilaisilla painotuksilla olisin voinut tarttua syvällisemmin yksittäiseen teemaan esimerkiksi kansalaisuuden kysymyksiin. Keräämäni aineiston perusteella en kuitenkaan kokenut voivani tarttua vain yhteen näkökulmaan, sillä valitsemani lähestymistapa myös kuvasi aineistoani ja siinä esiintyviä teemoja paremmin. Jälkikäteen tutkimuskysymyksiä tarkastellessani olisin ehkä valinnut kapeamman lähestymistavan rajaten jo aineistoa kerätessäni tutkimaani ilmiötä. Toisaalta nyt käyttämäni lähestymistapa oli aineistolähtöinen ja antoi kattavan käsityksen vähemmistön arjesta Israelissa. Tutkimusta tehtäessä väistämättä nostetaan joitakin teemoja keskiöön ja samalla siirretään osa mielenkiintoisista havainnoista syrjään, joten vaikka tutkielmassani on runsaasti erilaisia tulokulmia, jäivät useat pienemmät havainnot ja yksityiskohdat työni lopullisessa versiossa huomiotta.

Tutkimani vähemmistö, Etiopiasta Israeliin saapuneet siirtolaiset, ovat todennäköisesti myös tulevaisuudessa tutkijoita kiinnostava aihe. Jatkoa ajatellen olisi esimerkiksi mielenkiintoista tarttua tarkemmin Israelissa syntyneiden nuorten kuulumisen ja kuulumattomuuden kokemuksiin. Kaikki tutkielmani haastateltavat olivat asuneet molemmissa maissa, joten heidän identiteettinsä rakentui siirtolaisina suhteessa kahteen maahan, lähtömaahan Etiopiaan sekä uuteen kotimaahan Israeliin. Haastateltavat viittasivat nuorten tilanteeseen usein kuvaillessaan kokemuksiaan Israelissa, joten tutkimuksen kannalta olisi kiinnostavaa keskittyä nimenomaan nuorten kokemusmaailmaan. Muutoksen siemen kytee etenkin nuorten määrätietoisissa toimissa tuoda äänensä kuuluviin ja olemaan ottamatta annettuna vastaan heille muotoiltua roolia "kilttinä ja nöyränä" vähemmistönä.

LÄHTEET

Aineisto

Haastattelut

H1 (mies, 52 vuotta) Nauhoituksen pituus 1:36:02
H2 (mies, 45 vuotta) Nauhoituksen pituus 1:21:48
H3 (nainen, 32 vuotta) Nauhoituksen pituus 57:42
H4 (nainen, 42 vuotta) Nauhoituksen pituus 34:31
H5 (mies, 32 vuotta) Muistiinpanot haastattelusta
H6 (mies, 38 vuotta) Muistiinpanot haastattelusta

Kenttäpäiväkirja 26.4.-20.8.2015

Aineisto on tutkielman tekijän hallussa.

Kirjallisuus

Alasuutari, P. 2011. *Laadullinen tutkimus 2.0*. (4. painos). Tampere: Vastapaino.

Attias, J-C & Benbassa, E. 1998. *Israel, the Impossible Land*. Stanford: University Press.

Bard, M. 2021. Ethiopian Jewry: The Falash Mura. *Jewish Virtual Library*. Viitattu 14.5.2021 <https://www.jewishvirtuallibrary.org/the-falash-mura>

Barzilai, G. 2010. Who is Jew? Teoksessa S.A. Glenn & N.B. Sokoloff (toim.) *Boundaries of Jewish Identity*. (s.27-42) University of Washington Press.

Ben-Porat, G. & Yuval, F. 2019. *Policing in Israel*. Cambridge: University Press.

Castel, Robert. 2013. Citizenship and Otherness: The Different Treatment of Ethnic Minorities in France. Teoksessa M. Lianos (toim.) *Dangerous Others, Insecure Societies: Fear and Social Division*. Routledge. Viitattu 21.4.2021. [E.-kirja: ProQuest Ebook Central.]

Central Bureau of Statistics. 2019. The Population of Ethiopian Origin in Israel. *Central Bureau of Statistics, State of Israel*. Media Release 24.11.2019. Viitattu 16.5.2021 https://www.cbs.gov.il/he/mediarelease/DocLib/2019/355/11_19_355e.pdf

Cohn-Sherbok, L. and Cohn-Sherbok D. 1995. *A Popular Dictionary of Judaism*. Curzon Press.

Davidovitch, N., & Aylin, T. 2020. Name Change as an Expression of Belonging, Commitment, and Affiliation With Jewish-Israeli Life: A Case Study Among Jews of Ethiopian Descent. *Philosophy*, 10(6), 360–371. <http://www.davidpublisher.org/index.php/Home/Article/index?id=43346.html>

- Dowty, A. 2013. Israel. Teoksessa M. P. Angrist. (toim.) *Politics and Society in the Contemporary Middle East*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.
- Ehn, B. 2009. Lära sig se på nytt. Teoksessa G. Arvastson, G. & B. Ehn (toim.) *Etnografiska observationer*. (s.37-62) Lund: Studentlitteratur.
- Englund, H. 2011. Tieto, valta ja toiseus: Johdatus Afrikan tutkimuksen perusteisiin. Teoksessa A. Teppo (toim.) *Afrikan aika: näkökulmia Saharan eteläpuoliseen Afrikkaan*. (s. 39-59) Helsinki: Gaudeamus.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Fingerroos, O. 2003 Refleksiivinen paikantaminen kulttuurien tutkimuksessa. *Elore* 2/2003 Viitattu 10.1.2021. <https://journal.fi/elore/article/view/78407/42488>
- Fingerroos, O., & Jouhki, J. 2014. Etnologinen kenttätyö ja tutkimus: Metodien monimuotoisuuden pohdintaa ja esimerkkitapauksia. Teoksessa P. Hämeenaho & E. Koskinen-Koivisto (toim.) *Moniulotteinen etnografia* (s.79-108) Finland: Ethnos ry.
- Fisch, M. 2011. Diversity, Tolerance and Sovereignty. Teoksessa M. Walzer (toim.) *Law, Politics and Morality in Judaism*. (s.96-120) Princeton: University Press.
- Fisher, N. 2019. "Israeli" Halakha: The Chief Rabbinate's Conversion-To-Judaism Policy 1948–2018. *Modern Judaism-A Journal of Jewish Ideas and Experience*, 39(1), 61–92.
- Frantzman, S.J. 2020. The first Haredi and Ethiopian women in Knesset. *The Jerusalem Post*, 18.9.2020. Viitattu 20.5.2021 <https://www.jpost.com/50-most-influential-jews/glass-ceilings-642218>
- Fuchs, A. 2020. Israel's Nation-state Law Isn't 'Declarative,' It Does Real Damage. *Haaretz, Opinion*, 4.12.2020. Viitattu 15.5.2021. <https://www.haaretz.com/opinion/.premium-israel-s-nation-state-law-isn-t-declarative-it-does-real-damage-1.9345944>
- Geertz, C. 1973. *Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books.
- Guetzkow, J., & Fast, I. 2016. How symbolic boundaries shape the experience of social exclusion: A case comparison of Arab Palestinian citizens and Ethiopian Jews in Israel. *American Behavioral Scientist*, 60(2), (s.150-171).
- Hall, S. 1999. *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- Hall, S.1992. *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Tampere: Vastapaino.
- Hanau, S. 2021. Conservative Jewish leaders slam Israel's rejection of Ugandan Jewish immigrants. *Times of Israel*, 28.1.2021. Viitattu 10.5.2021. <https://www.timesofisrael.com/conservative-jewish-leaders-slam-israels-rejection-of-ugandan-jewish-immigrants/>

- Hanska, J. 2013. Juutalaiset ihmissyöjinä. Teoksessa M-L. Hänninen (toim.) *Vieras, outo, vihollinen: Toiseus antiikista uuden ajan alkuun.* (s.329-353) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hanski, J. 2006. *Juutalaisviha Suomessa 1918–1944.* Helsingissä: Ajatus.
- Harviainen, T. 1998. Ashkenasit ja sefardit, Falashat ja Intian juutalaiset, karaiitit ja samarialaiset sekä Dönme. Teoksessa T. Harviainen & K-J. Illman (toim.) *Juutalainen kulttuuri.* (s.160-182) Keuruu: Otavan kirjapaino.
- Heruti-Sover, T. 2020. Even in the Public Sector, Getting a Management Job is impossible for Ethiopian Israelis. *Haaretz*, 21.12.2020. Viitattu 15.5.2021.
<https://www.haaretz.com/israel-news/business/.premium-even-in-israel-s-public-sector-management-jobs-nearly-impossible-for-ethiopians-1.9387359>
- Hiltunen, K. & Oisalo, N. 2016. Rajantekoja, kaipausta ja kapinaa. *Lähikuva* 4/2016, 3–7.
- Hiltunen, K., Säaskilahti, N., Ahvenjärvi, K., Jäntti, S., Lähdesmäki, T., Saresma, T. & Vallius, A. 2019 Kuulumisen neuvotteluja taiteessa. Teoksessa K. Hiltunen & N. Säaskilahti (toim.) *Kuulumisen reittejä taiteessa.* Turku: Eetos.
- Huhtinen A-M. & Tuominen J. 2020 Fenomenologia. Ihmisten kokemukset tutkimuskohteena. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät.* (s. 296-307) Helsinki: Gaudeamus.
- Huttunen, L., & Homanen, R. M. P. 2017. Etnografinen haastattelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander, & J. Ruusuvoori (Toimittajat), *Tutkimushaastattelun käsikirja.* (s.131–152) Tampere: Vastapaino.
- Huttunen, L., Löytty, O. & Rastas, A. 2005. Suomalainen monikulttuurisuus. Teoksessa A. Rastas, L.Huttunen & O. Löytty (toim.) *Suomalainen vieraskirja: Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta?* (s.16-40) Tampere: Vastapaino
- Hänninen M-L. 2013 *Vieras, outo, vihollinen: Toiseus antiikista uuden ajan alkuun.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Högdahl, E. 2009. Välja sina ord. Teoksessa G. Arvastson, G. & B. Ehn (toim.) *Etnografiska observationer.* Lund: Studentlitteratur.
- Isaksson, P., & Jokisalo, J. 1999. *Kallonmittaajia ja skinejä: rasismen aatehistoriaa.* Like.
- Jewish Virtual Library. 2021. *Judaism: The Chief Rabbinate.* Viitattu 14.5.2021.
<https://www.jewishvirtuallibrary.org/the-chief-rabbinate>
- Jokinen, A., Huttunen, L. & Kulmala, A. 2004. *Puhua vastaan ja vaieta: Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista.* Helsinki: Gaudeamus.
- Juusola, H. 2002. Juutalaisuus, Pyhä maa ja valtio. Teoksessa H. Juusola & H. Huuhtanen (toim.) *Uskonto ja politiikka Lähi-idässä.* Helsinki: Gaudeamus.

- Jääskeläinen, J. 2008. *Yhteisöllisyys juutalaisessa kansallisuusajattelussa ja Israelin valtion itsenäisyysjulistuksessa*. Vantaa: Ykkös-Offset Oy.
- Jönsson, L-E. 2009. Hemma på gatan. Teoksessa G. Arvastson, G. & B. Ehn (toim.) *Etnografiska observationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Kaplan, S. (1999). Can the Ethiopian change his skin? The Beta Israel (Ethiopian Jews) and racial discourse. *African Affairs*, 98(393), (s.535-550).
- Kashti, O. 2021. Study Finds Ethiopian Israeli High Schoolers Falling Behind. Haaretz, 9.5.2021 Viitattu 15.5.2021. <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-study-finds-ethiopian-israeli-high-schoolers-falling-behind-1.9788634>
- Keskinen, S. & Vuori, J. 2010. Erot, kuuluminen ja osallisuus hyvinvointiyhteiskunnassa. Teoksessa S. Keskinen, J. Vuori & A. Hirsiaho (toim.) *Monikulttuurisuuden sukupuoli: Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. (s. 7-35) Tampere University Press.
- Klein, M. 2015. Anthropology. Teoksessa N. Valman. & L. Roth. *The Routledge handbook of contemporary Jewish cultures*. Routledge.
- Knesset. 2021. *Knesset committees, Parliamentary Inquiry Committees*. Viitattu 16.5.2021. https://knesset.gov.il/committees/eng/ParInqCommittees_eng.asp
- Knesset. 2017. *Sigd – Holiday of Ethiopian Jews*. Viitattu 16.5.2021. https://knesset.gov.il/lexicon/eng/sigd_eng.htm
- Knesset News. 2013. *Every third Ethiopian soldier will be put in jail during his army service*. Julkaistu 29.10.2013. Viitattu 16.5.2021 https://main.knesset.gov.il/en/News/PressReleases/Pages/Pr10928_pg.aspx
- Kuparinen, E. 2004. Onko antisemitismi ikuista? Juutalaisvihan elementit eilen ja tänään. *Historiallinen aikakauskirja*, 102(2), 02.
- Kuronen, S. 1999. *Two cultures, three languages, one nation: The integration of Ethiopian Jews in Israel*. Master's thesis, University of Helsinki. Department of Cultural Anthropology.
- Kuula, A. 2006. *Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.
- Le Roux, M. 2003. *The Lemba: A lost tribe of Israel in southern Africa*. Pretoria: Unisa Press.
- Lianos, M. 2013. Hegemonic Insecurity, Defence and Otherness. Teoksessa M. Lianos (toim.) *Dangerous Others, Insecure Societies: Fear and Social Division*. Routledge. Viitattu 21.4.2021. [E.-kirja: ProQuest Ebook Central.]
- Löytty, O. 2005a. *Rajanylityksiä: Tutkimusreittejä toiseuden tuolle puolen*. Helsinki: Gaudeamus.

- Löytty, O. 2005b. Kuka pelkää mustavalkoista miestä? Toiseuttavan katseen rajat. Teoksessa O. Löytty (toim.) *Rajanylityksiä: Tutkimusreittejä toiseuden tuolle puolen.* (s. 87-102) Helsinki: Gaudeamus.
- Löytty, O. 2005c. Toiseus: Kuinka tutkia kohtaamisia ja valtaa? Teoksessa A. Rastas, L.Huttunen & O. Löytty (toim.) *Suomalainen vieraskirja: Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta?* (s. 161-189) Tampere: Vastapaino.
- Lähdesmäki T., Saresma T., Hiltunen K., Jäntti, S., Säaskilahti, N., Vallius, A. & Ahvenjärvi, K. 2016. Fluidity and flexibility of “belonging”: Uses of the concept in contemporary research. *Acta Sociologica.* 2016;59(3), 233-247.
<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/51041>
- Malkki, L. 2012. *Kulttuuri, paikka ja muuttoliike.* Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Marshall, T. H. & Bottomore, T. 1992. *Citizenship and social class.* London: Pluto.
- Metcalf, P. 2018. *Antropologia: Johdatus perusteisiin.* Helsinki: Gaudeamus.
- Miles, R. 1994. *Rasismi.* Tampere: Vastapaino.
- Ministry of Aliah and Integration. 2021. *Operation “Tzur Yisrael” has concluded with the arrival of the 9th and last flight carrying 300 New Olim,* News. Julkaistu 15.3.2021. Viitattu 16.5.2021. <https://www.gov.il/en/departments/news/tzur-israel-20210311>
- Mizrachi, N., & Zawdu, A. 2013. Between global racial and bounded identity: choice of destigmatization strategies among Ethiopian Jews in Israel. Teoksessa M. Lamont & N. Mizrachi (toim.) *Responses to Stigmatization in Comparative Perspective* (s.84–100). Routledge.
- Nesher, 2013. Ethiopians fooled into birth control. *Haaretz*, 27.1.2013. Viitattu 15.5.2021. <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-ethiopians-fooled-into-birth-control-1.5226424>
- Nivala, E. 2008. Kansalaiskasvatus globaalien ajan hyvinvointiyhteiskunnassa. *Kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagoginen teoriakehitys.* Kuopio: Snellman-instituutti.
- Onolemmhemhen D. N. & Gessesse K. 1998. *The black Jews of Ethiopia: The last exodus.* Lanham MD: Scarecrow Press.
- Palmer, D. 2010. The Ethiopian Buna (Coffee) Ceremony: Exploring the Impact of Exile and the Construction of Identity through Narratives with Ethiopian Forced Migrants in the United Kingdom. *Folklore (London)*, 121(3), s.321–333.
- Puuronen, V. 2011. *Rasistinen Suomi.* Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Puusa, A. & Juuti, P. 2020. *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät.* Helsinki: Gaudeamus.

- Pöysä, J. 2015. *Lähiluvun tieto: Näkökulmia kirjoitetun muistelukerronnan tutkimukseen*. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.
- Rastas, A. 2007. Neutraalisti rasistinen? Erään sanan politiikkaa. Teoksessa J. Kuortti, M, Lehtonen & O. Löytty (toim.) *Kolonialismin jäljet: Keskustat, periferiat ja Suomi*. (s. 119–141) Helsinki: Gaudeamus.
- Rastas, A. 2005. Rasismi: Oppeja, asenteita, toimintaa ja seurauksia. Teoksessa A. Rastas, L. Huttunen & O. Löytty (toim.) *Suomalainen vieraskirja: Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. (s.69-116) Tampere: Vastapaino.
- Rastas, A. 2010. Haastatteluaineistojen monet tehtävät etnografisessa tutkimuksessa. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. (s. 64-118) Tampere: Vastapaino.
- Reime, H. 2011. *Israel/Palestiina*. (2.painos) Helsinki: Like, Suomen rauhanpuolustajat.
- Reime, H. 2018. Hannu Reimen kolumni: Israel valtio, joka ei kuulu kansalaisilleen. *YLE uutiset*, 16.8.2018. Viitattu 1.5.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-10353602>
- Robben, A. C. G. M. & Sluka, J. A. 2007. *Ethnographic Fieldwork: An Anthropological Reader*. Malden, MA: Blackwell Pub.
- Ruusuvuori, J., & Tiittula, L. M. 2017. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander, & J. Ruusuvuori (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja* (s. 46–83). Vastapaino.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2017. Haastattelu analyysin vaiheet. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino.
- Salamon, H. 1999. *The Hyena People: Ethiopian Jews in Christian Ethiopia*. Berkeley: University of California Press.
- Saresma, Tuija (2019) Hajauttamisen ja poissaolon politiikkaa Mohsen Emadin elämässä ja runossa YA MSA – A Tribute to Absence. Teoksessa Kaisa Hiltunen & Nina Sääski-lahti (toim.) *Kuulumisen reitit ja taiteessa*. (s.201-228) Turku: Eetos.
- Schwarz, T. 2001. *Ethiopian Jewish Immigrants*. Richmond Surrey: Curzon Press.
- Schwarz, T. 1998. *Ethiopian Jewish immigrants in Israel: Living well and" becoming deaf" in the homeland*. Doctoral dissertation, London School of Economics and Political Science, United Kingdom. <https://core.ac.uk/download/pdf/46519365.pdf>
- Sharon, J. 2021. Last Ethiopian aliyah flight of Operation Rock of Israel arrives. *Jerusalem Post*, 11.3.2021. Viitattu 15.5.2021. <https://www.jpost.com/breaking-news/final-aliyah-flight-to-bring-jewish-ethiopians-to-israel-lands-661647>

- Shpigel, N. 2020. Family of 18-year-old Killed by Off-duty Officer Decries Racial Bias in Israeli Police Probe. Haaretz. Viitattu 20.5.2021 <https://www.haaretz.com/israel-news/premium-family-of-18-year-old-killed-by-off-duty-officer-rejects-findings-of-police-probe-1.8472217>
- Seikkula M. & Keskinen S. 2021 Muuntautuva rasismi ja moninainen antirasismi. Teoksessa S. Keskinen, M. Seikkula & F. Mkwesha (toim.) *Rasismi, valta ja vastarinta: Rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa*. (s.9–21) Helsinki: Gaudeamus.
- Sokol, S. 2015. Gallup International: Israel one of least religious countries. *Jerusalem Post* 21.4.2015. Viitattu 15.5.2021 <https://www.jpost.com/israel-news/gallup-israel-one-of-least-religious-countries-398823>
- Spector, S. 2005. *Operation Solomon: The daring rescue of the Ethiopian Jews*. New York: Oxford University Press.
- Steel, T., & Jouhki, J. 2016. Analyysin ja tulkinnan ulottuvuuksia etnologiassa. Teoksessa T. Steel & J. Jouhki (toim.) *Etnologinen tulkinta ja analyysi: kohti avoimempaa tutkimusprosessia* (s. 13–42). Helsinki: Ethnos ry.
- Stern, I. 2020. Israel's Song for Eurovision 2020 in English, Hebrew, Amharic and Arabic. *Haaretz*, 4.4.2020. Viitattu 20.5.2021. <https://www.haaretz.com/israel-news/premium-multilingual-song-feker-libi-to-represent-israel-in-eurovision-2020-1.8627051>
- Talaskivi, K. 2019. Äidinkieli ja kuuluminen Suomen muunkielisten kirjailijoiden kielivalinnoissa. *Kulttuurintutkimus* 36(2), 3–13.
- Taub Center for Social Policy Studies in Israel. 2015. *Education and employment among Ethiopian Israelis*. Julkaistu 19.10.2015. Viitattu 20.05.2021. <http://taubcenter.org.il/education-and-employment-among-ethiopian-israelis/>
- Teferra, A. 2018. Hebraized Amharic in Israel. Teoksessa B. Hary & S. B. Benor (toim.) *Languages in Jewish Communities, Past and Present*, 112. (s.489-519) Viitattu 20.5.2021. https://www.academia.edu/38722375/Hebraized_Amharic_in_Israel?email_work_card=view-paper
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2021. *Yhdenvertaisuus ja syrjintä*. Sivut päivitetty 22.4.2021. Viitattu 17.5.2021. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus/yhdenvertaisuus-ja-syrjinta>
- The World Bank. Israel. Viitattu 30.3.2021. <https://data.worldbank.org/country/Israel>
- Turtiainen, J. 2009. *Ikkuna juutalaisuuteen: Historia, usko, kulttuuri*. 4. painos. Helsinki: Yliopistopaino.

Vuori, J. 2012. Arjen kansalaisuus, sukupuoli ja kotouttamistyö. Teoksessa S. Keskinen, J. Vuori & A. Hirsiaho (toim.) *Monikulttuurisuuden sukupuoli: Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. (s.235-290) Tampere University Press.

Wagaw T. G. 1993. *For our soul: Ethiopian Jews in Israel*. Wayne State University Press.

Yaron, L. 2020. Forty-three Falashmura Arrive in Israel, Accompanied by Likud Lawmakers. *Haaretz* 25.2.2020. Viitattu 15.5.2021. <https://www.haaretz.com/israel-news/elections/.premium-forty-three-falashmura-arrive-in-israel-accompanied-by-likud-lawmakers-1.8587343>

Yhdenvertaisuusvaltuutettu. 2021. *Rasismi*. Viitattu 17.5.2021. <https://syrjinta.fi/rasismi>

Yuval-Davis, N. 2006. Belonging and the politics of belonging. *Patterns of prejudice*, 40(3), 197–214.

LIITTEET

LIITE 1 (teemahaastattelurunko)

Background information

Name:

E-mail:

Age:

Gender:

Warm-up question: If we would meet at the first time, how would you introduce yourself? What would be the main things you would tell about yourself?

Personal history

Family?

Education?

Occupation?

What languages do you speak?

Where were you born and where do you live now?

Ethiopia

When did you leave Ethiopia?

What does Ethiopia mean to you?

Israel

How long have you lived in Israel?

What does Israel mean to you?

Religion

What would you like to tell me about your religion and how it is or is not part of your life?

What does religion mean to you?

Political participation and demonstrations

Would you say that you are politically active? And if so, how?

Do you support any particular political party?

What do you think about demonstrations? Did you participate?

Equality in Israel

How equal do you see Israeli society/state?

From your point of view would you say that there has been any major changes last 5/10/15 years?

Is there something you would like to change in Israel?

Is there something important we did not talk about or is there something you would like to add?